

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

**ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΦΥΣΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΤΟΜΕΑΣ ΓΥΜΝΑΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΧΟΡΟΥ**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**Ο ΧΟΡΟΣ ΣΤΟ ΕΘΙΜΟ ΤΗΣ ΑΠΟΚΕΡΑΣΙΑΣ
ΣΤΟ ΒΑΣΙΛΙΤΣΙ ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ.
ΕΘΝΟΧΟΡΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ**

**Ιωάννης Παγκοζίδης
(ΑΜ 9980201200150)**

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια: Αναπλ. Καθηγήτρια Μαρία Ι. Κουτσούμπα

ΙΟΥΝΙΟΣ 2017

Copyright

Ιωάννης Παγκοζίδης

Σχολή Επιστήμης Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού

Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Εθνικής Αντιστάσεως 41, 172 37, Δάφνη, Αθήνα

Ο ΧΟΡΟΣ ΣΤΟ ΕΘΙΜΟ ΤΗΣ ΑΠΟΚΕΡΑΣΙΑΣ ΣΤΟ ΒΑΣΙΛΙΤΣΙ ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ ΕΘΝΟΧΟΡΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

Περίληψη

Σκοπός της εργασίας είναι η μελέτη της μουσικοχορευτικής παράδοσης του Βασιλιτσίου Μεσσηνίας, από το 1928 (μεγαλύτερος σε ηλικία πληροφορητής) μέχρι και σήμερα. Ειδικότερα, η εργασία στοχεύει στη διερεύνηση της χορευτικής παράδοσης της περιοχής καθώς και των μετασχηματισμών που επήλθαν σε αυτή με την πάροδο των χρόνων με ιδιαίτερη αναφορά στον χορό στο έθιμο της «Αποκερασιάς». Το έθιμο αυτό τελείται μετά την λειτουργία της «Αγάπης» στο χώρο της εκκλησίας του χωριού την Κυριακή του Πάσχα και ξεκινά με τον χορό «Χριστός Ανέστη», όπου χορεύει πρώτος ο παπάς και ακολουθεί στη συνέχεια ο κόσμος. Οι χοροί που χορεύονται είναι ο καλαματιανός, ο γρήγορος συρτός, το τσάμικο και το ζεϊμπέκικο που εντάχθηκε στο μουσικοχορευτικό ρεπερτόριο μετά την δεκαετία του 1960. Η συλλογή των δεδομένων προέρχεται από πρωτογενείς και δευτερογενείς πηγές. Για την καταγραφή των χορών χρησιμοποιήθηκε το σύστημα του Laban (Labanotation), για την ανάλυσή τους η δομικό-μορφολογική και τυπολογική μέθοδος, ενώ για την ερμηνεία των δεδομένων υιοθετήθηκε το μοντέλο της ‘πρώτης’ και ‘δεύτερης’ ύπαρξης του χορού. Από την ανάλυση διαπιστώθηκε ότι ο χορός στο έθιμο της «Αποκερασιάς» παρουσιάζει διαφορές στην ‘δεύτερη’ ύπαρξη σε σχέση με την ‘πρώτη’ του ύπαρξη. Οι διαφορές αυτές οφείλονται τόσο στην είσοδο των μουσικών οργάνων στη μουσικοχορευτική παράδοση του χωριού, όσο και στον μετασχηματισμό της λειτουργίας του με το πέρασ των χρόνων.

Λέξεις-κλειδιά: ελληνικός παραδοσιακός χορός, Βασιλίτσι Μεσσηνίας, έθιμο Αποκερασιάς, εθνοχορολογική προσέγγιση

**DANCE AT THE RITUAL OF APOKERASIAS IN THE GREEK VILLAGE
VASILITSI AT THE MESSINIA PREFECTURE. AN
ETHNOCHOREOLOGICAL APPROACH**

Pagkozidis Ioannis

School of Physical Education and Sport Science

Natioanl and Kapodistrian University of Athens

Abstract

The aim of this study is to examine the musical-dancing tradition of the village Vassilitsi Messinias since 1928 (older informant) until today. In particular, the study explores the dance tradition of the village as well as the transformations that have taken place over the years, with particular reference to the dance of the ritual of "Apokerassia". This ritual takes place after the liturgy of "Love" in the church area of the village on Easter Sunday and begins with the dance "Christos Anesti", where the priest first dancing and the people attendees follows. The performing dances are Kalamatianos, Grigoros Syrto and Tsamikos, as well as Zeibekiko that entered the music-dancing repertoire after the 1960's. Data collection derives from primary and secondary sources. Labanotation system was used for the recording of dances, structural-morphological and typological method for their analysis, while for the interpretation of the data the model of the "first" and the "second" existence of the dance was adopted. The analysis showed that dancing in the ritual of "Apokerasia" shows differences in the "second" existence in relation to its "first" existence. These differences are due both to the entrance of the musical instruments to the music-dancing tradition of the village, and to the transformation of its function towards the end of the years.

Key words: Greek traditional dance, Vasilitsi Messinia, ritual of Apokrassia, ethnochoreological approach

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Για την διεκπεραίωση της παρούσας εργασίας θέλω να ευχαριστήσω την Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Μαρία Ι. Κουτσούμπα για την πολύτιμη συμβολή και καθοδήγησή της. Επίσης, ένα μεγάλο ευχαριστώ στους καθηγητές του ελληνικού παραδοσιακού χορού της ΣΕΦΑΑ ΕΚΠΑ για όλα όσα μου πρόσφεραν και δίδαξαν. Τέλος, το μεγαλύτερο ευχαριστώ θα ήθελα να το δώσω στους Βασιλιτσιώτες που συνέβαλαν στην ολοκλήρωση αυτής της εργασίας.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Περίληψη	i
Πίνακας Περιεχομένων	iv
Κατάλογος Εικόνων	vi
Κατάλογος Πινάκων	vi
Κατάλογος Σχημάτων	vii
I. ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	σελ.1
1.1. Ορισμός και διατύπωση του προβλήματος	σελ.1
1.2. Σκοπός της εργασίας.....	σελ.3
1.3. Σημασία της έρευνας	σελ.3
1.4. Περιορισμοί της έρευνας	σελ.3
1.5. Δομή της εργασίας	σελ.4
II. ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΤΗΣ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ	σελ.5
2.1. Ελληνικός παραδοσιακός χορός	σελ.5
2.2. ‘Πρώτη’ και ‘δεύτερη’ ύπαρξη ελληνικού παραδοσιακού χορού	σελ.6
2.3. Η έννοια του αυτοσχεδιασμού	σελ.8
III. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ.....	σελ.10
IV. ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΚΑΙ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ.....	σελ.15
V. Η ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΚΑΙ ΧΟΡΕΥΤΙΚΗ ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΙΤΣΙΟΥ	σελ.29
5.1. Η μουσικοχορευτική παράδοση του χωριού Βασιλίτσι Μεσσηνίας ...	σελ.29
5.1.1. Η είσοδος μουσικών οργάνων.....	σελ.29
5.1.2. Η ίδρυση των πολιτιστικών συλλόγων	σελ.30
5.1.3. Το μουσικοχορευτικό έθιμο της Αποκερασιάς	σελ.40
5.1.4. Σύγκριση ‘πρώτης’ και ‘δεύτερης’ ύπαρξης στο έθιμο της Αποκερασιάς	σελ.58

VI. ΣΥΖΗΤΗΣΗ	σελ.64
VII. ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ – ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	σελ.67
VIII. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	σελ.69
IX. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ	σελ.73
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι – Βιογραφίες	σελ.73
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ – Απομαγνητοφωνήσεις-Συνεντεύξεις	σελ.75

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ

Εικόνα 1. Χάρτης Νότιας Μεσσηνίας.....	σελ.15
Εικόνα 2. Ασίνη. Άνδρες και αγόρια στον προμαχώνα της ανατολικής πλευράς του κυκλικού οχυρώματος της ακροπόλεως το 1922	σελ.18
Εικόνα 3. Το κάστρο της Κορώνης από τη μεριά της θάλασσας 2012	σελ.22
Εικόνα 4. Το κάστρο της Κορώνης από το λιμάνι 2017	σελ.22
Εικόνα 5. Το κάστρο της Μεθώνης από τη θάλασσα 2012	σελ.23
Εικόνα 6. Γεώργιος Μπίζος και Νέλσον Μαντέλα	σελ.25
Εικόνα 7. Η πρόσοψη του Χρυσόστομου Παπασαραντόπουλου αριστερά της εισόδου της εκκλησίας του Αγίου Βασιλείου 2017	σελ.27
Εικόνα 8. Ο Άγιος Βασίλειος Βασιλιτσίου 2015	σελ.28
Εικόνα 9. Πανήγυρις στην Ιερά Μονή Φανερωμένης, Βασιλίτσι 9/6/2016.....	σελ.33
Εικόνα 10. Πανηγύρι στο εξωκκλήσι «Αϊ-Λιας», Καλαμάκι 19/7/2014	σελ.34
Εικόνα 11. Ο χώρος της εκκλησίας του Αγίου Βασιλείου στο Βασιλίτσι που πραγματοποιείται η Αποκερασιά 2016	σελ.38
Εικόνα 12. Αλλαξιές (Αποκερασιά, Πάσχα 2016, Βασιλίτσι)	σελ.60
Εικόνα 13. Ηλίας Λυμπέρης του Παντελή, Βασιλίτσι καλοκαίρι 2016.....	σελ.75
Εικόνα 14. Νικόλαος Ηλία Λυμπέρης, Βασιλίτσι Φεβρουάριος 2010	σελ.83
Εικόνα 15. Διαμάντω Ιωάννου Μούτση, Βασιλίτσι καλοκαίρι 2017	σελ.95
Εικόνα 16. Ιωάννης Μούτσης, Βασιλίτσι καλοκαίρι 2017	σελ.96
Εικόνα 17. Φωτεινή Κράνια του Βασιλείου, Μενίδι καλοκαίρι 2017	σελ.102
Εικόνα 18. Αποκερασιά 2016.....	σελ.104
Εικόνα 19. Ο σύλλογος Η Φανερωμένη στην Ποντοηράκλεια (Βασιλίτσα) 25/6/2016	σελ.105

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 2.2. Κύρια χαρακτηριστικά ‘πρώτης’ και ‘δεύτερης’ ύπαρξης του χορού	σελ.8
Πίνακας 3.1. Πέντε διαστάσεις της κίνησης	σελ.12
Πίνακας 3.2. Βασικές πληροφορίες ορθογώνιου παραλληλόγραμμου	σελ.13

Πίνακας 3.3. Δομικά επίπεδα χορού	σελ.13
Πίνακας 5.1. Εισαγωγή μουσικών οργάνων στο Βασιλίτσι Μεσσηνίας	σελ.30
Πίνακας 5.2. Χρονολογική σειρά μουσικοχορευτικών δρωμένων	σελ.39
Πίνακας 5.3. Ανάλυση της χορευτικής μορφής του συρτού καλαματιανού (‘πρώτη’ ύπαρξη).....	σελ.43
Πίνακας 5.4. Ανάλυση της χορευτικής μορφής του γρήγορου συρτού/καλαματιανού (‘πρώτη’ ύπαρξη)	σελ.46
Πίνακας 5.5. Ανάλυση της χορευτικής μορφής του τσάμικου (‘πρώτη’ ύπαρξη)	σελ.49
Πίνακας 5.6. Ανάλυση της χορευτικής μορφής του συρτού καλαματιανού (‘δεύτερη’ ύπαρξη).....	σελ.52
Πίνακας 5.7. Ανάλυση της χορευτικής μορφής του γρήγορου συρτού/καλαματιανού (‘δεύτερη’ ύπαρξη).....	σελ.54
Πίνακας 5.8. Ανάλυση της χορευτικής μορφής του τσάμικου (‘πρώτη’ ύπαρξη)	σελ.57
Πίνακας 5.9. Ομοιότητες και διαφορές στο έθιμο της Αποκερασιάς μεταξύ ‘πρώτης’ και ‘δεύτερης’ ύπαρξης	σελ.61
Πίνακας 6.1. Λειτουργία του εθίμου της Αποκερασιάς.....	σελ.66
Πίνακας 6.2. Χορός και μουσική στο έθιμο της Αποκερασιάς.....	σελ.66

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΧΗΜΑΤΩΝ

Σχήμα 5.1. Σημειογραφική καταγραφή συρτού καλαματιανού (‘πρώτη’ ύπαρξη)	σελ.42
Σχήμα 5.2. Σημειογραφική καταγραφή γρήγορου συρτού/καλαματιανού (‘πρώτη’ ύπαρξη)	σελ.45
Σχήμα 5.3. Σημειογραφική καταγραφή τσάμικου (‘πρώτη’ ύπαρξη)	σελ.48
Σχήμα 5.4. Σημειογραφική καταγραφή συρτού καλαματιανού (‘δεύτερη’ ύπαρξη)	σελ.51
Σχήμα 5.5. Σημειογραφική καταγραφή γρήγορου συρτού/καλαματιανού (‘δεύτερη’ ύπαρξη).....	σελ.53
Σχήμα 5.6. Σημειογραφική καταγραφή τσάμικου (‘δεύτερη’ ύπαρξη)	σελ.56

I. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1. Ορισμός και διατύπωση του προβλήματος

Πολλοί είναι οι παράγοντες που διαμορφώνουν και προσδίδουν μια ταυτότητα σε ένα σύνολο ατόμων, διαφοροποιώντας το ταυτόχρονα από ένα άλλο. Ένας από τους πιο σημαντικούς και καθοριστικούς είναι ο πολιτισμός που έχει αναπτύξει και που το προσδιορίζει. Στον πολιτισμό αυτόν σημαντικές θέσεις κατέχουν η γλώσσα, η θρησκεία, τα ήθη και τα έθιμα του συνόλου αυτού. Όλα αυτά λοιπόν, μπορούν να αναδειχθούν μέσα από την μουσικοχορευτική παράδοσή του.

Η μουσικοχορευτική παράδοση λοιπόν, όπως προκύπτει από τον παραπάνω συλλογισμό, μπορεί να προσδιορίσει την ταυτότητα μιας κοινωνίας και να την ξεχωρίσει από μια άλλη. Έτσι αποδεικνύεται η σημαντικότητα της μελέτης της παράδοσης κάθε κοινωνίας, ως ένα στοιχείο του πολιτισμού της και ως ένα μέσο διάκρισής της από της άλλες. Με το σκεπτικό αυτό λοιπόν, θεωρήθηκε σημαντικό να καταγραφούν τα ήθη και τα έθιμα του χωριού της μητέρας μου, το Βασιλίτσι Μεσσηνίας.

Η ενασχόλησή μου με τον ελληνικό παραδοσιακό χορό, ξεκίνησε στο 2^ο έτος των σπουδών μου στο Τμήμα Επιστήμης Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού. Μέχρι τότε η επαφή που είχα με το αντικείμενο αυτό ήταν καθαρά βιωματική, μέσα από γάμους, βαπτίσεις, έθιμα και πανηγύρια. Η επαφή μου, όμως με τον ελληνικό παραδοσιακό χορό μέσα στο πανεπιστήμιο, μου έδωσε μια σημαντική ώθηση και ευκαιρία, στο να ασχοληθούμε την καταγραφή του μουσικοχορευτικού φαινομένου που διαδραματίζεται στο Βασιλίτσι Μεσσηνίας. Κάθε καλοκαίρι και Πάσχα μαζί με την οικογένειά μου επισκεπτόμαστε το χωριό αυτό και παράλληλα συμμετέχουμε ή απλά παρατηρούμε τα διάφορα έθιμα και τις εκδηλώσεις που διοργανώνει ή συμμετέχει ο πολιτιστικός σύλλογος του χωριού. Μία από αυτές τις εκδηλώσεις που διοργανώνει ο ίδιος ο σύλλογος αφορά και την συνέχιση ενός εθίμου, που είχε σταματήσει για κάποιο χρονικό διάστημα. Αναφέρομαι στο έθιμο της «Αποκερασιάς» που γινόταν την Κυριακή του Πάσχα. Τα τελευταία δέκα χρόνια περίπου γίνεται μια μεγάλη προσπάθεια διατήρησης και συνέχισης

του εθίμου, που φαίνεται να το επιζητούν και να το επιδιώκουν με ιδιαίτερη αγάπηόλοι οι κάτοικοι του χωριού και πιο πολύ οι ηλικιωμένοι, που το έζησαν, μεγάλωσαν με αυτό και θέλουν να διατηρηθεί.

Έτσι, παρατηρώντας την θέληση, την επιμονή και το μεράκι, των κατοίκων του χωριού για αυτό το θέμα, αποφάσισα να μελετήσω τα δρώμενα του Βασιλιτσίου και ιδιαίτερα το έθιμο της «Αποκερασιάς». Για τα δρώμενα του χωριού όμως, δεν μπόρεσα να βρω πολλές βιβλιογραφικές πηγές και ιδιαίτερα για το έθιμο αυτό, για το οποίο δεν υπάρχουν εκτεταμένες έρευνες. Οι μόνες βιβλιογραφικές πληροφορίες που μπόρεσα να βρω για την ιστορία, τα ήθη και τα έθιμα του χωριού, υπάρχουν στα βιβλία του Βασίλειου Γούλα με τίτλο: «Βασιλίτσι Η Ιστορία ενός Ακρίτα», (Αθήνα, 2015), και «Το Βασιλίτσι στο 1821», (Αθήνα, 2016), καθώς και στο βιβλίο του Νικόλαου Ηλία Λυμπέρη με τίτλο: «Ποιήματα Διδάγματα Ιστορίες», (Βασιλίτσι, 2011). Τα βιβλία αυτά, που μου πρόσφεραν μια ιδανική «ματιά», μια πρώτη επαφή, πολύτιμα στοιχεία και πληροφορίες, που αφορούν την ιστορία και τα δρώμενα του Βασιλιτσίου, αποτέλεσαν και μια αφορμή για να ασχοληθώ με το Βασιλίτσι Μεσσηνίας.

Έτσι λοιπόν μου δόθηκε μια καλή ευκαιρία για να ερευνήσω και να μελετήσω περεταίρω την μουσικοχορευτική και όχι μόνο, παράδοση του Βασιλιτσίου. Στην προσπάθειά μου αυτή, πολύ σημαντική βοήθεια, μου παρείχαν επιπλέον οι συνομιλίες που είχα με κάποιους από τους κατοίκους του χωριού που έχουν ζήσει και γνωρίζουν τα δρώμενα του Βασιλιτσίου και της γύρω περιοχής. Ένας ακόμη σημαντικός λόγος, που με οδήγησε στο να ασχοληθώ με το χωριό αυτό, είναι η καταγωγή της μητέρας μου από αυτό. Με την μελέτη αυτή επίσης, γνωρίζω πως θα καταγραφούν οι χοροί του μουσικοχορευτικού ρεπερτορίου του Βασιλιτσίου, που είναι το συρτό καλαματιανό, το γρήγορο συρτό, το τσάμικο και αργότερα, όταν εισήχθησαν τα μουσικά όργανα στην μουσικοχορευτική παράδοση του χωριού, μαζί με τα λαϊκά τραγούδια, ήρθε και το ζεϊμπέκικο. Η δυνατότητα λοιπόν, της μικρής αυτής προσφοράς μου σε έναν τόπο που μεγάλωσα και συνεχίζω να ζω υπέροχες στιγμές, ήταν και ο κυριότερος λόγος για να επιλέξω το θέμα αυτό στην πτυχιακή μου εργασία.

1.2. Σκοπός της εργασίας

Ο σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η μελέτη του μουσικοχορευτικού φαινομένου στο χωριό Βασιλίτσι Μεσσηνίας και συγκεκριμένα η μελέτη του εθίμου της «Αποκερασιάς», που πραγματοποιείται την Κυριακή του Πάσχα στον προαύλιο χώρο της εκκλησίας του χωριού. Ειδικότερα θα ασχοληθούμε με την καταγραφή και ανάλυση των χορών που αποτελούν το ρεπερτόριο του εθίμου καθώς και τις αλλαγές που διαδραματίστηκαν μετά την είσοδο των μουσικών οργάνων επηρεάζοντας την μουσικοχορευτική παράδοση του χωριού.

1.3. Σημασία της έρευνας

Η σημαντικότητα της εργασίας έγκειται στο γεγονός, ότι αναδεικνύει την μουσικοχορευτική παράδοση του Βασιλιτσίου, μέσα από το έθιμο της «Αποκερασιάς», για το οποίο γίνεται και η εργασία. Για την παράδοση του χωριού επίσης, δεν έχουν γίνει πολλές έρευνες. Επιπλέον εξετάζονται οι διαφορές που υπάρχουν στο ρεπερτόριο του χωριού και στον τρόπο ερμηνείας των τραγουδιών ιδιαίτερα μετά την δεκαετία του 1960 όπου και εντάχθηκαν τα μουσικά όργανα στην μουσικοχορευτική παράδοση του Βασιλιτσίου. Παράλληλα παρατίθεται η καταγραφή και η ανάλυση των χορών που αποτελούν το ρεπερτόριο αυτό, με την χρησιμοποίηση του σημειογραφικού συστήματος Laban και της δομικό-μορφολογικής μεθόδου.

1.4. Περιορισμοί της έρευνας

Όμως, σε κάθε έρευνα που πραγματοποιείται, πρέπει να παρατίθενται και οι περιορισμοί της, που καθίστανται χρήσιμοι για την αποφυγή παρερμηνειών. Σημαντικό είναι λοιπόν, να αναφέρουμε πως, η έρευνα πραγματοποιήθηκε στο Βασιλίτσι Μεσσηνίας τον Ιούλιο και τον Αύγουστο του 2016 καθώς και το

Πάσχα του 2016 και του 2017. Οι πληροφορίες που συλλέχτηκαν περιορίζονται σε συζητήσεις που πραγματοποιήθηκαν με κατοίκους του χωριού και σε βιβλία, συγγραφείς των οποίων είναι επίσης κάτοικοι του χωριού. Οι τρεις από τις τέσσερις συνεντεύξεις που πραγματοποιήθηκαν, έγιναν στο Βασιλίτσι και μάλιστα, λίγο πριν ή μετά την τέλεση εθίμου ή κάποιας εκδήλωσης του πολιτιστικού συλλόγου του χωριού.

1.5 Δομή της έρευνας

Η εργασία αποτελείται από 9 κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο παρουσιάζεται μια εισαγωγή του προβλήματος και αναφερόμαστε στον σκοπό και την σημαντικότητα της μελέτης. Το δεύτερο κεφάλαιο περιλαμβάνει την ανασκόπηση βιβλιογραφίας και αναφέρεται σε είδη υπάρχουσες έρευνες και άλλου είδους προσπάθειες που έγιναν για τα χορευτικά δρώμενα και γενικότερα για τον Ελληνικό παραδοσιακό χορό. Πιο συγκεκριμένα αναλύονται οι έννοιες του ελληνικού παραδοσιακού χορού, η ‘πρώτη’ και η ‘δεύτερη’ ύπαρξή του και η έννοια το αυτοσχεδιασμού. Στο τρίτο κεφάλαιο παρουσιάζεται η μεθοδολογία της επιστημονικής έρευνας αλλά και οι μέθοδοι ανάλυσης που χρησιμοποιήθηκαν. Το τέταρτο κεφάλαιο περιλαμβάνει γεωγραφικά και ιστορικά δεδομένα της περιοχής. Στο πέμπτο κεφάλαιο παρουσιάζεται η πολιτιστική και χορευτική παράδοση του Βασιλιτσίου Μεσσηνίας και οι χοροί καλαματιανό, γρήγορος συρτός/καλαματιανός και τσάμικος. Αναλύονται τα δεδομένα που συλλέχτηκαν μετά από την επιτόπια έρευνα. Στο έκτο κεφάλαιο παρουσιάζεται η συζήτηση και τα αποτελέσματα στο έβδομο. Τα επόμενα κεφάλαια περιλαμβάνουν την βιβλιογραφία και τις συνεντεύξεις-συζητήσεις που πραγματοποιήθηκαν με κατοίκους του χωριού.

II. ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΤΗΣ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ

Σε αυτό το Κεφάλαιο θα γίνει μια σύντομη αναφορά στις έννοιες του ελληνικού παραδοσιακού χορού, της ‘πρώτης’ και της ‘δεύτερης’ ύπαρξής του χορού, καθώς και στην έννοια του αυτοσχεδιασμού.

2.1 Ελληνικός Παραδοσιακός Χορός

Η μουσικοχορευτική παράδοση κάθε κοινωνίας αποτελεί ένα βασικό κομμάτι που συνθέτει, όπως αναφερθήκαμε στην εισαγωγή, το πάζλ του πολιτισμού της. Ένα κομμάτι με ανεκτίμητη αξία και πολύχρονη ιστορία, αφού αναδιαμορφώνεται συνέχεια σε συνάρτηση με τις συνθήκες που επικρατούν στην κοινωνία κάθε χρονική περίοδο. Συνδέεται επίσης με της ανάγκες της κάθε κοινωνίας οι οποίες διαφοροποιούνται σύμφωνα με τις εκάστοτε κοινωνικές αλλαγές (Πραντσίδης, 2004). Έτσι σύμφωνα με τον Πραντσίδη (2004) ο χορός για κάθε κοινότητα περιγράφεται «ως ένα δυναμικό πολιτιστικό φαινόμενο, δε μένει ποτέ στατικός αλλά μαζί με τα άλλα πολιτιστικά στοιχεία (γλώσσα, μουσική, φορεσιά, έθιμα κλπ.), με τα οποία συνδέεται άμεσα, ακολουθεί τις κοινωνικές αλλαγές που υφίσταται μια κοινότητα» (σελ.26). Καταλαβαίνουμε λοιπόν, ότι το στοιχείο αυτό, του πολιτισμού κάθε κοινωνίας, κρίνεται σημαντικό διότι αντανακλά την ιστορία, την εξέλιξη του πολιτισμού και γενικά την ταυτότητα της, αποτελώντας δίκαια αναπόσπαστο κομμάτι της. Με άλλα λόγια μπορούμε να ορίσουμε ως παράδοση την γνώση και όλα εκείνα τα στοιχεία που συγκέντρωσε και υιοθέτησε μια κοινωνία σε ένα μεγάλο χρονικό διάστημα.

Ο παραδοσιακός χορός λοιπόν αποτελεί ένα φαινόμενο που είναι άρρηκτα συνδεδεμένο και βαθιά ριζωμένο στην συνείδηση της κάθε τοπικής κοινωνίας και την συνοδεύει στην πορεία της ιστορίας της. Σύμφωνα με την Κουτσούμπα (2010) το φαινόμενο αυτό «απαντάται στους περισσότερους αν όχι όλους τους πολιτισμούς διαμορφώνοντας ιδιαίτερους κατά τόπους χορευτικούς κώδικες επικοινωνίας» (σελ.65).

Σύμφωνα με τους Καρφή & Ζιάκα (2009), ο ελληνικός λαϊκός παραδοσιακός χορός αποτελεί σημαντικό κομμάτι του λαϊκού πολιτισμού και έκφραση της λαϊκής κουλτούρας, αφού «με τον όρο παραδοσιακός χορός αναφερόμαστε στο χορό που διαμορφώθηκε και υιοθετήθηκε από συμβιωτικές κοινωνικές ομάδες, αποτελεί δε αναπόσπαστο στοιχείο της συγκεκριμένης ομάδας και μεταδίδεται άμεσα από την μια γενιά στην άλλη» (σελ.11) και «ο παραδοσιακός χορός είναι ένα σύστημα επικοινωνίας που δημιουργεί και μεταφράζει ό,τι στην κοινωνία περιπλέκεται» (σελ.11).

Σημαντικός είναι και ο συμβολισμός του παραδοσιακού χορού. Σύμφωνα με την Τυροβολά (2013) «τα είδη των κινήσεων σε συνάρτηση με το χωρο-χρόνο, τη μουσική συνοδεία και το ποιητικό/μυθολογικό περιεχόμενο καθώς και ο τρόπος που συνδυάζονται και εκφράζονται διαφέρει από φυλή σε φυλή ή από κοινότητα σε κοινότητα» (σελ.492). Η κάθε μία από τις διάφορες κοινότητες δηλαδή, προσδίδει και ένα δικό της συμβολικό περιεχόμενο σε κάθε στοιχείο της μουσικοχορευτικής παράδοσής της.

Ένα ακόμα βασικό στοιχείο που διαχωρίζει τον παραδοσιακό χορό μιας κοινότητας από αυτόν μιας άλλης, είναι το ύφος. Το ύφος σύμφωνα με την Κουτσούμπα (2005) είναι «ο τρόπος με τον οποίο κάτι γίνεται και συνίσταται πιθανά από μια ανάμειξη χρήσης χώρου και της ενέργειας, και του είδους και του τρόπου με τους οποίους οι κινήσεις εκτελούνται» (σελ.114). Το ύφος επειδή είναι επιλέξιμο, σκόπιμο και σταθερό για ένα χρονικό διάστημα, είναι και «αντιπροσωπευτικό της ταυτότητας του κατόχου του» (Κουτσούμπα, 2005:114).

2.2 ‘Πρώτη’ και ‘δεύτερη’ ύπαρξη ελληνικού παραδοσιακού χορού

Οι μεγάλες εξελίξεις που έχουν επέλθει σε παγκόσμια κλίμακα, επηρέασαν και συνεχίζουν να επηρεάζουν την κοινωνία σε πολλά επίπεδα. Ο εκσυγχρονισμός αυτός, αλλάζοντας τα δεδομένα και της συνθήκες της καθημερινότητας, ανάγκασε πολλές ομάδες ανθρώπων, που κατοικούσαν στην επαρχία, να μετοικήσουν στα μεγάλα αστικά κέντρα, με κύριο στόχο έναν καλύτερο τρόπο

και καλύτερες συνθήκες ζωής. Έτσι οι κοινωνίες, που κατά κόρον ήταν μέχρι τότε αγροτικές, μετατράπηκαν σε αστικοποιημένες, επηρεασμένες από την βιομηχανική επανάσταση(Μερακλής, 1989).

Με τον τρόπο αυτόν λοιπόν επηρεάστηκε και ο ελληνικός παραδοσιακός χορός, ο οποίος έχει ως φορέα, σύμφωνα με την Κουτσούμπα (2010), την «τοπική συμβιωτική ομάδα» και ως περιβάλλον την παραδοσιακή, αγροτική και κλειστή κοινωνία. Στην παραδοσιακή αυτήν κοινωνία, η συλλογικότητα, η ανωνυμία και η προφορικότητα, συνιστούσαν τον κυριότερο τρόπο μετάδοσης γνώσεων και εμπειριών στις επόμενες γενιές (Δαμιανάκος, 1984). Έτσι οι νέοι έρχονταν σε επαφή με τον παραδοσιακό χορό της τοπικής κοινωνίας στην οποία ζούσαν, μέσω πανηγυριών, γάμων, βαπτίσεων, ονομαστικών εορτών, εορτών αγίων και άλλων παρόμοιων διαδικασιών, που μπορεί κανείς να τις χαρακτηρίσει ως «παραδοσιακές». Μέσω λοιπόν της εμπειρίας αυτής, της παρατήρησης και της συμμετοχής τους, οι νέοι μάθαιναν τους τρόπους, τις συνήθειες, τα ήθη, τα έθιμα και γενικότερα όλο τον ξεχωριστό και συνάμα μοναδικό υλικό και άυλο πλούτο του τόπου τους. Το φαινόμενο αυτό ονομάζεται από πολλούς ερευνητές ως ‘πρώτη ύπαρξη’ του χορού (Κουτσούμπα, 2010, Φιλιππίδου, Κουτσούμπα & Τυροβολά, 2008). Σύμφωνα με την Κουτσούμπα (2010), στην ‘πρώτη ύπαρξη’ ο χορός αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι του κοινωνικού ιστού, δηλαδή βιώνεται και μεταδίδεται ασυνείδητα, μέσω των «παραδοσιακών» διαδικασιών, στους νέους.

Οι σημαντικές αλλαγές που συνέβησαν λοιπόν, στο χώρο της κοινωνίας, οδήγησαν τον χορό στο να απομακρυνθεί από τον μαγικοθρησκευτικό του χαρακτήρα, χάνοντας έτσι την αρχική λειτουργική του σκοπιμότητα. Στα νέα αυτά δεδομένα, ο χορός δεν μαθαίνεται μέσα από τις «παραδοσιακές» μορφές διαδικασίας που προαναφέραμε, αλλά μέσα από έναν δάσκαλο ελληνικού παραδοσιακού χορού σε μια αίθουσα διδασκαλίας. Η διδασκαλία αυτή, σύμφωνα με τον Δήμα (2010), έχει ως κύριο στόχο, μέσω της εκμάθησής του ελληνικού παραδοσιακού χορού, την «διάσωση, τη διατήρηση και τη συνέχιση της μουσικοχορευτικής μας παράδοσης και κατά συνέπεια στην καλλιέργεια της ελληνικής πολιτιστικής συνείδησης»(σελ.50). Το φαινόμενο αυτό, χαρακτηρίζεται

από πολλούς ερευνητές ως ‘δεύτερη ύπαρξη’ του χορού(Δαμιανάκος, 1984, Κουτσούμπα, 2010, Φιλιππίδου, Κουτσούμπα & Τυροβολά, 2008), ο οποίος συνειδητά πλέον αναπαριστάται με σκοπό την διάσωση και διατήρηση του. Σύμφωνα πάντα με την Κουτσούμπα (2010), η μουσειοποίηση, εμπορευματοποίηση, φολκλοροποίηση, άσκηση, διδασκαλία και ψυχαγωγία είναι μερικές μόνο από τις διαδικασίες μέσω των οποίων εκδηλώνεται το φαινόμενο αυτό. Στον πίνακα που ακολουθεί (Πίνακας 2.2), παρουσιάζονται συνοπτικά τα βασικά χαρακτηριστικά της ‘πρώτης’ και της ‘δεύτερης’ ύπαρξης:

Πίνακας 2.2:Κύρια χαρακτηριστικά ‘πρώτης’ και ‘δεύτερης’ ύπαρξης του χορού

(Πηγή: Κουτσούμπα, 2010:104)

Πρώτη ύπαρξη	Δεύτερη ύπαρξη
Αναπόσπαστο μέλος όλων των κατοίκων της κοινότητας	Μέρος μεμονωμένων ατόμων ή ομάδων
Αυτοσχεδιασμός	Πανόμοια επιτελούμενη χορευτική κίνηση
Μαθαίνεται βιωματικά	Μαθαίνεται με διδασκαλία
Βιώνεται ασυνείδητα	Βιώνεται και αναβιώνεται συνειδητά

2.3 Η έννοια του αυτοσχεδιασμού

Με την έννοια αυτήν εννοούμε την στιγμιαία έμπνευση, την προσωπική δημιουργία και εκτέλεση χορευτικών κινήσεων από τον χορευτή. Οι κινήσεις αυτές χαρακτηρίζονται από την ψυχική διάθεση, το μεράκι και την προσωπικότητά του καθενός και γι’ αυτό διαφέρουν από χορευτή σε χορευτή. Αυτά, σε συνδυασμό πάντα, με την ηλικία και την χορευτική εμπειρία του κάθε ατόμου, καθώς και τον χώρο, το περιβάλλον στο οποίο διαδραματίζεται ο χορός, αποτελούν τις βασικές παραμέτρους, οι οποίες επηρεάζουν τις αυτοσχεδιαστικές κινήσεις του (Δήμας, 2010). Βέβαια, σε αυτές τις παραμέτρους, δεν μπορεί να λείπει το τοπικό ύφος της κάθε κοινωνίας, το οποίο με την πάροδο των χρόνων

υιοθέτησε ορισμένους κανόνες. Έτσι οι αυτοσχέδιες αυτές κινήσεις, που εκτελεί ο χορευτής, κάθε άλλο παρά τυχαίες δεν είναι. Ο αυτοσχεδιασμός στον ελληνικό παραδοσιακό χορό, σύμφωνα με τον Δήμα (2010), «στηρίζεται σε χορευτικές κινήσεις που είναι διαμορφωμένες γενιές πριν απ' αυτόν και τις οποίες διδάχθηκε με την προφορική παράδοση από τους παλιότερους» (σελ.37).

Οι κινήσεις αυτές λοιπόν θα πρέπει να είναι αποδεκτές από την τοπική κοινωνία και συμβατές με τους κανόνες της. Σύμφωνα πάντα με τον Δήμα (2010), ο αυτοσχεδιασμός στον ελληνικό παραδοσιακό χορό είναι «ο δημιουργικός συνδυασμός των τοπικών κινητικών χορευτικών κινήσεων, σε μια δεδομένη χρονική στιγμή και πάντοτε σύμφωνα με την έμπνευση της στιγμής» (σελ.41). Ο αυτοσχεδιασμός επίσης, σύμφωνα με τους Καρφή & Ζιάκα (2009), στον ελληνικό παραδοσιακό χορό μπορεί να οριστεί ως «η χωρίς προετοιμασία, σε μια δεδομένη χρονική στιγμή, δημιουργική σύνθεση-αναδημιουργία από το χορευτή, πάνω σε γνωστά τοπικά κινητικά πρότυπα, χωρίς να ξεφεύγει από το πλαίσιο του τοπικού χαρακτήρα και της τοπικής ιδιαιτερότητας» (σελ.40).

III. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Η μεθοδολογική διαδικασία πάνω στην οποία βασίστηκε η παρούσα μελέτη, περιελάμβανε επιτόπια έρευνα και τρία στάδια: 1) τη συλλογή δεδομένων, 2) την ανάλυση των δεδομένων και 3) την ερμηνεία των δεδομένων (Thomas&Nelson, 2003). Τα προηγούμενα αποτελούν διαδικασίες της ποιοτικής έρευνας όπου σύμφωνα με τους Thomas & Nelson(2003) είναι μια:

«Έρευννητική μέθοδος που περιλαμβάνει εντατική, μακρόχρονη παρατήρηση σε φυσικό περιβάλλον, ακριβή και λεπτομερή καταγραφή του τι συμβαίνει στο περιβάλλον, ερμηνεία και ανάλυση των δεδομένων με τη χρήση περιγραφής, ερμηνευτικών αφηγήσεων, αποσπασμάτων, πινάκων και διαγραμμάτων. Μπορεί επίσης να ονομαστεί εθνογραφική, νατουραλιστική, ερμηνευτική, θεμελιώδης, φαινομενολογική, υποκειμενική και συμμετοχική παρατήρηση» (σελ. 29).

Σύμφωνα πάντα με τους ίδιους (Thomas & Nelson, 2003), η καταγραφή αυτή, που αποτελεί ένα από τα πιο βασικά χαρακτηριστικά της ποιοτικής έρευνας, πραγματοποιείται μέσω σημειώσεων, ηχογραφήσεων, βιντεοταινιών και άλλων παρόμοιων τεκμηριωμένων αποδείξεων.

Η έρευναπραγματοποιήθηκε στο χωριό Βασιλίτσι Μεσσηνίας που αφορά και την παρούσα μελέτη. Συγκεκριμένα έγινε το καλοκαίρι του 2016 και το Πάσχα του 2016 και του 2017. Η συλλογή των δεδομένων, βασίστηκε σε πρωτογενείς και δευτερογενείς πηγές που χρησιμοποιήθηκανγια την εκπόνηση αυτής της εργασίας.

Στις πρωτογενείς πηγές περιλαμβάνονται οι συζητήσεις και οι συνεντεύξεις με κατοίκους του χωριού, καθώς και η παρατήρηση και η συμμετοχή μου στις εθιμικές εκδηλώσεις που γίνονται στο χωριό από μικρή ηλικία. Οι συνεντεύξεις που διενεργήθηκαν ήταν τέσσερις. Από τα άτομα αυτά, οι τρεις είναι μόνιμοι κάτοικοι του χωριού και ο ένας κάτοικος Αθήνας, δύο από αυτούς είναι άνδρες και δύο γυναίκες. Η πιο μεγάλη σε ηλικία πληροφορήτρια γεννήθηκε το 1928. Οι λόγοι που επιλέχθηκαν τα άτομα αυτά ήταν οι εξής: 1) οι καλές σχέσεις της οικογένειάς μου με αυτά, που μου έδωσαν την δυνατότητα να έρθω σε επαφή πιο γρήγορα, πιο έμπιστα και πιο εύκολα, 2) η εμπειρία και η γνώση που έχουν τα

συγκεκριμένα άτομα για την ιστορία του χωριού, καθώς και για τα ήθη και τα έθιμά του, 3) η αστείρευτη συμμετοχή τους στα πανηγύρια και στις διάφορες εκδηλώσεις του Βασιλιτσίου, 4) ο σεβασμός και η εμπιστοσύνη που τους δείχνουν οι κάτοικοι του χωριού αλλά και ο σημερινός σύλλογος σε ότι αφορά τις εκδηλώσεις του, που σχετίζονται με τα έθιμα του χωριού, και 5) η προσφορά και η αγάπη που έδειξαν και συνεχίζουν να δείχνουν για το τόπο καταγωγής τους. Επίσης, σημαντική είναι και η παρατήρησή μου σε πολλές από τις εθιμικές εκδηλώσεις του χωριού, που από το 2004 μέχρι σήμερα τις διοργανώνει ο πολιτιστικός σύλλογος Βασιλιτσίου «Η Φανερωμένη». Από τότε λοιπόν, πολλές από αυτές τις βίωσα, τις βιντεοσκόπησα και τις φωτογράφησα, κυρίως με την βοήθεια της οικογένειάς μου.

Όσον αφορά τώρα τις δευτερογενείς πηγές, αυτές βασίστηκαν σε βιβλιογραφικές πηγές. Αυτές λοιπόν, περιλαμβάνουν βιβλία που περιγράφουν τα ήθη και τα έθιμα του χωριού και γενικότερα της ευρύτερης περιοχής. Τα βιβλία αυτά γράφτηκαν από δύο κατοίκους του χωριού, ένα από τον Νικόλαο Ηλία Λυμπέρη και δύο από τον Βασίλειο Γούλα. Η επιλογή των πληροφοριών από τα συγκεκριμένα βιβλία έγινε λόγω: 1) της σχέσης της δικής μου και της οικογένειάς μου με αυτά, 2) της σημαντικής έρευνας που έχουν κάνει οι συγγραφείς για την ιστορία, τα ήθη, τα έθιμα και γενικότερα για το χωριό και την ευρύτερη περιοχή, 3) της εμπιστοσύνης μου σε αυτούς τους ανθρώπους, 4) το μεράκι, η αγάπη και η αξιοθαύμαστη διάθεση που έχουν και συνεχίζουν να ψάχνουν και να γράφουν μέχρι και σήμερα για τον τόπο τους, και 5) ότι ζουν ή επισκέπτονται το χωριό σε τακτά χρονικά διαστήματα. Επίσης, να αναφέρουμε πως ένα κομβικό σημείο, για την μουσικοχορευτική παράδοση του Βασιλιτσίου, είναι η είσοδος των μουσικών οργάνων την δεκαετία του 1950-1960 στο ρεπερτόριο του χωριού.

Για την καταγραφή των χορών χρησιμοποιήθηκαν δύο σημαντικά «εργαλεία». Το σύστημα Laban, το Labanotation (Κουτσούμπα, 2005), που αποτελεί σημειογραφική καταγραφή της χορευτικής κίνησης, δίνοντας έτσι την δυνατότητα αρχειοθέτησης, διατήρησης και αναβίωσής της, καθώς και η δομικό-μορφολογική και τυπολογική μέθοδος (Τυροβολά, 2010, 2013), για την ανάλυση της χορευτικής μορφής, όπως αυτή έχει εφαρμοστεί στον ελληνικό παραδοσιακό χορό

(Φούντζουλας, 2012; Καρλής, 2009; Μαθέ, 2017; Κραβαρίτη, 2010; Πιττάκα, 2005; Λαζάρου, 2008; Δέδε & Στρατηγός, 2016; Κόντου, 2016; Δελφίνη & Μαλακού, 2011; Μοσχάκη, 2009; Σεφέρη, 2008; Δεληγιάννη, 2007; Φιλιππίδου, 2006; Βούλη, 2003; Καρεπίδης, 2003; Μουντζούρη, 2000; Δεληνικόλας & Καλτσά, 2015; Παναγή, 2012; Γαλαίου & Αναγνωστόπουλος, 2012, Θεοδωρόπουλος, 2011; Μπουλάμαντη, 2008; Βλασίδου & Κουτσαυτάκη, 2007).

Πιο συγκεκριμένα σύμφωνα με την Κουτσούμπα (2010), με τον όρο σημειογραφία του χορού εννοούμε την «μετάφραση των πέντε διαστάσεων της κίνησης σε γραπτά σύμβολα δύο διαστάσεων μέσω της χρήσης αφαιρετικών σχημάτων» (σελ.77). Οι πέντε αυτές διαστάσεις οι εξής:

Πίνακας 3.1. Πέντε διαστάσεις της κίνησης

Ύψος (ανθρώπινου σώματος)
Πλάτος (ανθρώπινου σώματος)
Μήκος (ανθρώπινου σώματος)
Χρόνος
Δυναμική

Στο σύστημα Laban λοιπόν, σύμφωνα με την Κουτσούμπα (2010, 2005), οι παραπάνω διαστάσεις αποτυπώνονται πάνω σε έναν τρίγραμμο στύλο που αποτελείται από τρεις γραμμές. Η κεντρική αντιστοιχεί στην κεντρική γραμμή του σώματος και στην γραμμή ροής του χρόνου, ενώ παράλληλα διαχωρίζει το σώμα σε δεξιά και αριστερά σε δεξί και αριστερό ημιμόριο αντίστοιχα. Όσο σύμβολα τοποθετούνται εντός αυτών, δηλώνουν τις κινήσεις των κάτω άκρων, ενώ όσα από αυτά τοποθετούνται εκτός αφορούν τις κινήσεις των άνω άκρων. Σύμφωνα με την Κουτσούμπα (2010) «το βασικό σύμβολο του συστήματος είναι ένα ορθογώνιο παραλληλόγραμμο», το οποίο μας παρέχει τις εξής πληροφορίες:

Πίνακας 3.2. *Βασικές πληροφορίες ορθογώνιου παραλληλόγραμμου*

Μέρος του σώματος που κινείται (σε σχέση με την τοποθέτησή του στον τρίγραμμο στύλο)
Χρονική διάρκεια της κίνησης (ανάλογα με το μήκος του συμβόλου)
Κατεύθυνση της κίνησης (ανάλογα με το σχήμα του συμβόλου)
Επίπεδο της κίνησης (ανάλογα με τη σκιαγράφιση του συμβόλου)

Τέλος να αναφέρουμε ότι σύμφωνα με την Κουτσούμπα (2010) παράλληλα με την καταγραφή του χορού, πρέπει να καταγράψουμε και την μουσική, δηλαδή «σε κάθε καταγραφή υπάρχει αντιστοιχία μουσικού πενταγράμμου και Labanotation» (σελ. 89).

Για την μορφολογική προσέγγιση, πρέπει να αναφερθεί πως, ο βασικός της στόχος αποτελεί η μελέτη της μορφής, δηλαδή της δομής και του ύφους του χορού (Τυροβολά & Κουτσούμπα, 2006). Αυτό γίνεται ευκολότερο μέσα από την κατανόηση των δομικών επιπέδων του χορού, δηλαδή των μικρότερων ή μεγαλύτερων συνθετικών μονάδων του (Τυροβολά & Κουτσούμπα, 2006; Τυροβολά, 2010). Αυτά αναφέρονται στον παρακάτω πίνακα (Πίνακας 3.3), από τη μικρότερη στη μεγαλύτερη συνθετική μονάδα:

Πίνακας 3.3: *Δομικά επίπεδα χορού*

Κινητικό στοιχείο
Κύτταρο
Κινητικό μοτίβο
Χορευτική φράση
Χορευτικό τμήμα

Χορευτικό μέρος
Χορογραφία

Στον ελληνικό παραδοσιακό χορό δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στις κινήσεις που εκτελούν τα κάτω άκρα ή όπως αλλιώς ονομάζονται «δείκτες στήριξης» (Τυροβολά, 2010). Έτσι, σύμφωνα με τις Τυροβολά & Κουτσούμπα (2006), οι δυνατότητες σύνθεσης των κινητικών μοτίβων που συνθέτουν έναν χορό και που προκύπτουν από τους συνδυασμούς των κινήσεων των δεικτών στήριξης σε σχέση με την βαρύτητα είναι η ταυτόχρονη στήριξη και στους δύο δείκτες, οι εναλλαγές από τον έναν δείκτη στήριξης στον άλλον και η στήριξη στον έναν δείκτη με ταυτόχρονη άρση του άλλου.

IV. ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΚΑΙ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ

Το Βασιλίτσι ή Βασιλίσιον είναι ένα ημιορεινό χωριό στο νομό Μεσσηνίας της Πελοποννήσου. Είναι το νοτιότερο χωριό του νομού, βρίσκεται κοντά στο ακρωτήριο Ακρίτας, απέχει περίπου 3 χιλιόμετρα από τη θάλασσα, 6 χιλιόμετρα από την Κορώνη, και είναι χτισμένο σε υψόμετρο περίπου 150 μέτρα. Ως τοπική Κοινότητα Βασιλιτίσιον συμπεριλαμβάνει οικισμούς όπως ο Άγιος Γεώργιος, ο Κούκουρας, οι Λακκούλες, τα Λιβαδάκια και την Φανερωμένη. Σύμφωνα με την τελευταία απογραφή, που έγινε το 2011, στην τοπική Κοινότητα Βασιλιτίσιον κατοικούσαν 630 κάτοικοι, 517 στο Βασιλίτσι, 13 στον Άγιο Γεώργιο, 33 στον Κούκουρα, 7 στις Λακκούλες, 37 στα Λιβαδάκια, 23 στην Φανερωμένη. Ανήκει στην Δημοτική ενότητα Κορώνης, που είχε τότε 4.366 κατοίκους, και στον Δήμο Πύλου-Νέστορος, έδρα του οποίου είναι η Πύλος, ο οποίος απαριθμούσε τους 21.077

κατοίκους

(http://www.et.gr/idosnph/search/pdfViewerForm.html?args=5C7QrtC22wEbA_BZxkczbHdtvSoClrL8sENLc0JBky0liYHTRwL0-OJInJ48_97uHrMts-zFzeyCiBSQOpYnTy36MacmUFCx2ppFvBej56Mmc8Qdb8ZfRJqZnsIAdk8Lv_e6czmhEembNmZCMxLMtYpXj0_cOxH0DZTAf5uLzy6uWKWyHR9Edpq64LZnn0ga).

Εικόνα 1: Χάρτης Νότιας Μεσσηνίας

(Πηγή: basilitisi+xarths <https://www.google.gr/search?q=basilitisi+xarths>)

Τόσο για την ονομασία όσο και για την τοποθεσία του χωριού υπάρχουν διάφορες εκδοχές. Αναλυτικότερα, όσον αφορά την ονομασία του χωριού, ο Γούλας, (2015) πονέχει ασχοληθεί με την ιστορία του τόπου αναφέρει τις ακόλουθες. Μια εκδοχή είναι ότι εξαιτίας της κατάληξης –ιτσι, το όνομα παραπέμπει σε τοπωνύμιο σλαβικής προελεύσεως. Μια άλλη εκδοχή είναι ότι αναφέρεται σε έναν απόστρατο στρατηγό της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας, σερβικής καταγωγής, που ονομαζόταν Βασιλίτσης, ο οποίος έγινε τοπάρχης στην περιοχή του ακρωτηρίου Ακρίτα και το χωριό πήρε το όνομα του στρατηγού. Μια τρίτη εκδοχή αναφέρει ότι στα χρόνια της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας υπήρχε στην περιοχή ένα πριγκιπάτο που το κυβερνούσαν τρεις αδερφές, η Βγένα, η Μηλίτσα και η όμορφη Βασιλίτσα. Η τελευταία παντρεύτηκε με ένα αρχοντόπουλο ο πατέρας του οποίου ήταν άρχοντας της περιοχής του ακρωτηρίου Ακρίτα.

Η Βασιλίτσα λοιπόν ήταν αγαπητή πολύ από τους κατοίκους της περιοχής και επειδή κυνήγησε τους Φράγκους που παραβίασαν τα σύνορα και τους έκλεισε στο κάστρο της Κορώνης, πήρε ο πύργος και το χωριό το όνομά της «Βασιλίτσα». Σύμφωνα πάντα με τον ίδιο μελετητή (Γούλας, 2015), σύμφωνα μια τέταρτη εκδοχή, ένας γέροντας Βασιλιτσιώτης υποστήριξε πως το όνομα του χωριού είναι Βασιλίκι, που σήμαινε πλούσιος τόπος και ότι η κατάληξη –ιτιδóθηκε από τους ξένους που εγκαταστάθηκαν εκεί αργότερα. Τέλος, να αναφέρουμε μια ακόμα εκδοχή που σχετίζεται με τον ιδρυτή του χωριού που είχε το όνομα Βασίλης. Για αυτό άλλωστε η εκκλησία του χωριού είναι αφιερωμένη στον Άγιο Βασίλειο.

Σύμφωνα με τον Γούλα (2015), η επικρατέστερη εκδοχή είναι η πρώτη. Με βάση αυτό, μπορούμε να χρονολογήσουμε την ίδρυση του χωριού στην περίοδο 800-1200 μ.Χ. Ωστόσο, μια άλλη εκδοχή έχει προκύψει ύστερα από μελέτες της Ακαδημίας Αθηνών. Σύμφωνα με αυτή την εκδοχή, το όνομα του χωριού έχει ελληνική προέλευση και προκύπτει από όντως από το όνομα Βασίλης στο οποίο προστέθηκε το επίθημα –ιτσι (σελ.9-13).

Όσον αφορά την τοποθεσία του χωριού, όπως προαναφέρθηκε υπάρχουν και στην περίπτωση αυτή ποικίλες εκδοχές. Μια εκδοχή, είναι αυτή που σύμφωνα με

την τοπική παράδοση, τοποθετεί την πρώτη τοποθεσία του χωριού στην περιοχή «Χαλάσματα», περίπου δύο χιλιόμετρα ανατολικά από την σημερινή τοποθεσία. Κάποια χρονική στιγμή, το χωριό καταστράφηκε ολοσχερώς από επιδρομή πειρατών. Το γεγονός αυτό οδήγησε τους κατοίκους να το μεταφέρουν εκεί που βρίσκεται σήμερα. Για την καταστροφή αυτή μάλιστα δημιουργήθηκε και το ακόλουθο τραγούδι που βρίσκεται δημοσιευμένο το 1979 στο περιοδικό «Ακρίτας» «της Αδελφότητας Βασιλιτσιωτών «Ο Χρυσόστομος» (Γούλας, 2015):

*«Στης Ματαργιάδας το νερό πίνουν τα παλληκάρια
πίνουν κορίτσια ανύπαντρα για ν' αρρεβωνιαστούνε.
Παντρεύεται ο Αθανασιάς και παίρνει Γεωργοπούλα.
Ο γάμος εγινότανε μες τον Άγιο Νικόλα
οι πειρατές εβγήκανε, κόβουν τα παλληκάρια,
παίρνουν γυναίκες και παιδιά, τους βάζουν στα καράβια.
Τέτοιο τραγούδι λέγανε σαν βρέθηκαν στο γάμο:
«Για χορεύτε μαυρομάτες
και πηδάτε κομπαχείλες
ώσπου να 'βγει το φεγγάρι
κι άλλα μπούρδα στο καράβι.
Βάλτε τα παιδιά στον ώμο
τα παπούτσια στην ποδιά».
Τ' αντρόγυνο εγλύτωσε και βγήκε στο Δεντρούλι.
Ψιλή φωνούλα η νύφη έβγαλε να μαζευτούν οι κλέφτες.
—Γιατί φωνάζεις, λυγερή; τη ρώτησαν οι κλέφτες
—Άγιο Νικόλας καίγεται, χαλάσανε τα σπίτια»(σελ.14&15).*

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να επισημανθεί ότι ο Άγιος Νικόλας είναι ένα εκκλησάκι στην περιοχή «Χαλάσματα» το οποίο σώζεται μέχρι σήμερα.

Μία ακόμα εκδοχή, σύμφωνα πάντα με την τοπική παράδοση (Γούλας, 2015), τοποθετεί τον αρχικό οικισμό του Βασιλιτσίου στην περιοχή μεταξύ των οικισμών Κούκουρα και Φανερωμένης, όπου πάλι με τις επιδρομές των πειρατών οι κάτοικοι αναζήτησαν ένα πιο ασφαλές μέρος. Τέλος, ερείπια και οικισμοί που βρίσκονται διάσπαρτοι στην περιοχή, υποδηλώνουν πως οι κάτοικοι αναγκάστηκαν, λόγω επιθέσεων ή κακών συνθηκών, να αναζητήσουν μια ασφαλέστερη τοποθεσία, την οποία βρήκαν στο σημείο που βρίσκεται σήμερα το χωριό. Η τοποθεσία αυτή όπως αναφέρθηκε είναι σε ύψωμα και πιο απομακρυσμένη από τη θάλασσα και για αυτό πιο προφυλαγμένη από επιθέσεις (σελ 18-22).

Έτσι συμπεραίνουμε ότι το χωριό διαμορφώθηκε με το πέρασμα των χρόνων, όπως μαρτυρούν και τα αρχαιολογικά ευρήματα που βρέθηκαν στην ευρύτερη περιοχή. Τα αρχαιολογικά ευρήματα σε συνδυασμό με τις μαρτυρίες των κατοίκων της περιοχής και των ιστορικών, αποκαλύπτουν μια μακρόχρονη πορεία. Ο Βασίλειος Γούλας (2015) αναφέρει ότι η πρώτη μετανάστευση στην περιοχή ξεκίνησε από το 4000π.Χ. και ολοκληρώθηκε το 1500π.Χ. με την επικράτηση των Αχαιών (σελ.35). Αναφέρει επίσης τις μαρτυρίες αρχαίων περιηγητών και ιστορικών, όπως ο Πausanias τον 2^ο αιώνα μ.Χ. στα «Μεσσηνιακά» (κεφάλαιο 4) και ο Στράβων (67π.Χ.-23μ.Χ.) στα «Γεωγραφικά» (κεφάλαιο 8), οι οποίοι κάνουν λόγο για τους Ασινάιους που κατοικούσαν στον Παρνασσό. Αργότερα οδηγήθηκαν από τον Ηρακλή στους Δελφούς και στη συνέχεια μετοίκησαν κοντά στο Άργος, όπου ο βασιλιάς Ευρυσθέας, τους παραχώρησε μια παραθαλάσσια περιοχή που την ονόμασαν Ασίνη. Όμως οι σχέσεις δεν ήταν καλές με τους Αργείους, έχοντας ως αποτέλεσμα οι Ασινάιοι να καταφύγουν στην Μεσσηνία όπου οι Λακεδαιμόνιοι τους παραχώρησαν χώρο για να κατοικήσουν περίπου το 706π.Χ. και ονόμασαν την νέα τους πόλη Ασίνη σε ανάμνηση της παλιάς Ασίνης στην Αργολίδα (σελ.23-24).

Εικόνα 2: Ασίνη. Άνδρες και αγόρια στον προμαχώνα της ανατολικής πλευράς του κυκλικού οχυρώματος της ακροπόλεως το 1922

(Πηγή: <https://www.google.gr/search?q=arxaia+asinh>)

Ο Βασίλειος Γούλας (2015) αναφέρει τον Νίκο Παπαχατζή ο οποίος καταλήγει στο εξής συμπέρασμα σχετικά με την τοποθεσία της μεσσηνιακής Ασίνης: «δεν έχει ακόμη προσδιορισθεί αδιαφιλονίκητα, έχει όμως επικρατήσει να ταυτίζεται η Ασίνη με την Ακρόπολη της σημερινής Κορώνης»(σελ. 24). Άλλοι,αναφέρει ο Γούλας, ότι τοποθετούν την μεσσηνιακή Ασίνη στην περιοχή της Φανερωμένης του Βασιλιτσίου. Μάλιστα αναφέρει και τον Αδαμάντιο Κοραή ο οποίος υποστηρίζει ότι «Εν Μεσσηνία εστί πολίχνη, ην ωνόμασαν Ασίνην οι μετοικισθέντες, ομωνύμως τη Αργολική Ασίνη, αφ' ης μετωκοίσθησαν. Καλείται δε νυν η μεν Αργολική Ασίνη Φούρνος, η δε Μεσσηνιακή Φανερωμένη» (σελ.25). Μετά κάνει λόγο για τον Διονύσιο Πύρροτον Θετταλό ο οποίος αναφέρει πως στην περιοχή της Φανερωμένης υπήρχε ναός του Απόλλωνα, αφού οι Ασινάιοι ονομάζονταν και Δρύοπες από τον Δρύοπα, γιο του Απόλλωνα, σύμφωνα με τον Πausανία (σελ. 23 & 25). Τα παραπάνω στοιχεία για την ύπαρξη οικισμών στην περιοχή αποτελούν απόδειξη πως η περιοχή του Βασιλιτσίου κατοικήθηκε ήδη από τους αρχαίους χρόνους.

Οι συνθήκες ζωής των κατοίκων της περιοχής άλλαζαν συνεχώς, αφού πολλοί είναι οι κατακτητές που πέρασαν και διαμόρφωσαν τον τρόπο διοίκησης του τόπου. Σύμφωνα με τον Γούλα (2015), παλιά η περιοχή ήταν κτήση της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας και μέχρι περίπου το 1206 μ.Χ. η Μεσσηνία αποτελούσε τμήμα της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας. Αργότερα πέρασε στους Ενετούς 1206-1500 μ.Χ. όπου το Βασιλίσσι ήταν ένα από τα χωριά του «territorio di Coron», της επαρχίας της Κορώνης (σελ.64). Οι Ενετοί χώρισαν την Πελοπόννησο σε τέσσερις διοικητικές περιοχές, τη Ρωμανία, τη Μεσσηνία, τη Λακωνία και την Αχαΐα. Πρωτεύουσα της Μεσσηνίας ήταν η Modon, Μεθώνη, η οποία μαζί με την Κορώνη αποτέλεσαν εμπορικά κέντρα υψίστης σημασίας για τους Ενετούς και για αυτό ονομάζονταν και «οι κυριότεροι οφθαλμοί της βενετικής πολιτείας», αφού ήταν σταθμός για κάθε πλοίο που διέσχιζε τη θάλασσα.

Στη συνέχεια πέρασε στη κυριαρχία των Τούρκων, 1500-1686, όπου για δύο χρόνια, το 1532-1534, πέρασε στα χέρια των Γενοβέζων. Το 1686-1715 οι Ενετοί γίνονται και πάλι κύριοι της περιοχής. Ακολούθως το 1715-1821 πέφτει για άλλη μια φορά στα χέρια των Τούρκων (περίοδος Β' Τουρκοκρατίας) όπου η

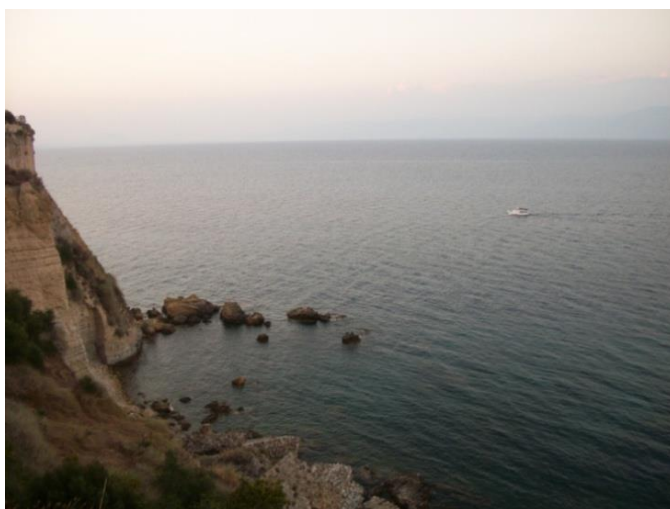
Πελοπόννησος αποτελούσε «πασαλίκι» ή «αγιαλέτ» με έδρα την Τριπολιτσά, δηλαδή η Τρίπολη. Τα «πασαλίκια» με τη σειρά τους υποδιαιρούνταν σε «βιλαέτια», «σαντζάκια» και «καζάδες» από διοικητικής, στρατιωτικής και δικαστικής απόψεως ανάλογα. Η Πελοπόννησος ήταν χωρισμένη σε 24 «βιλαέτια», ένα από τα οποία είναι και αυτό της Κορώνης όπου υπάγεται και το Βασιλίτσι. Την διοίκηση αυτών είχαν αναλάβει οι αγάδες.

Τελευταίος αγάς, σύμφωνα με τον Νικόλαο Πασαγιώτη (Γούλας, 2015), ήταν ο φιλέλληνας Μαχμούντ, γιος του Λουμήν αγά. Τον Μαχμούντ, έχοντας μείνει αυτός ορφανός από μάνα κατά τη γέννησή του, ανέλαβε να τον μεγαλώσει μια Βασιλιτσιώτισσα. Εκείνη με την σειρά της, μαθαίνοντάς τον ελληνικά και μιλώντας του για τον χριστιανισμό, τον έκανε να αγαπήσει τον τόπο, το Βασιλίτσι και τους ανθρώπους του. Έτσι έγινε αγαπητός και στους Έλληνες. Όμως τα παραπάνω δεν άρεσαν στον Αγά της Κορώνης που θέλησε να τον δολοφονήσει. Έτσι ο Μαχμούντ Αγάς όταν πήγε στην Κορώνη δεν ξαναγύρισε και δημιουργήθηκε το ακόλουθο τραγούδι:

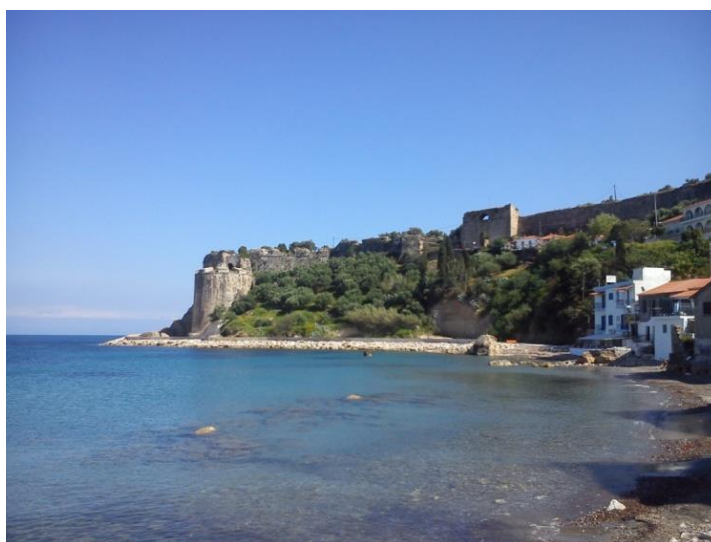
*«Παρασκευή ξημέρωσε
να μ' είχε ξημερώσει
που κίνησε ο Μαχμούντ Αγάς
να πάει στην Κορώνη.
Αχ, Μαχμούντ Αγά,
δεν τόπραζες καλά.
Ήπια κρασί και μέθυσε
και βρίζει το ντοβλέτι
Γενί μπενί τους έβριζε
κανείς δεν του μιλάει.
Μον' ένας Τούρκος μίλησε
και φιλικά του λέει:
Μαχμούντι, κάτσε φρόνιμα
σαν τ' άλλα παλικάρια.
Κι' αυτός τους αποκρίθηκε
κι' ορθά κοφτά τους λέει:
Εγώ 'μαι ο Μαχμούντ Αγάς,
το Βασιλιτσιωτάκι.
Σαν κίνησ', όταν σίδωσε
να πάει στο Βασιλίτσι
κάπου καρτέρι τούχανε
ρίζαν και τον σκοτώσαν»
(σελ.67).*

Οι κάτοικοι του χωριού πήραν μέρος σε πολλές μάχες για την απελευθέρωση της πατρίδας μας. Σύμφωνα με τον Γούλα (2016), στις 27 Μαρτίου του 1821 επαναστατεί η Κορώνη κατά των Τούρκων. Ήδη από τις 25 του μήνα είχαν επαναστατήσει Μεθώνη και Πύλος. Τα νέα αυτά οδήγησαν τους Τούρκους να παραμείνουν κλεισμένοι στο φρούριο της Κορώνης. Σύμφωνα με τον Γούλα (2016), οι επαναστάτες προσπάθησαν να το καταλάβουν με μια πολιορκία που κράτησε χρόνια αλλά χωρίς το επιθυμητό αποτέλεσμα, αφού οι Τούρκοι έπαιρναν προμήθειες μέσω της θάλασσας. Στα τέλη του 1823 αποφασίζεται να γίνει άλλη μια έφοδος. Αφού όμως ήρθαν σε επαφή με τον Κώστα Σέρβο και με τον Θεόδωρο Γρίβα που διέθεταν 100 Βούλγαρους μισθωτούς και 50 Ρουμελιώτες στρατιώτες αντίστοιχα, ενώ θετική ήταν και η απάντηση του Κωνσταντίνου Μαυρομιχάλη και του Τσαλαφαντίνου, η έφοδος τελικά προγραμματίστηκε να γίνει στις 13 Φλεβάρη του 1824.

Το σχέδιο ήταν να επιτεθούν από την πλευρά της θάλασσας σαν αντιπερισπασμό περίπου 60 Κορωναίοι και θα τους ακολουθούσαν οι Βούλγαροι και οι Ρουμελιώτες δίνοντας την δυνατότητα στους άλλους να επιτεθούν στις αφύλακτες θέσεις. Όμως τα πράγματα δεν έγιναν έτσι. Μετά από τους Κορωναίους, οι στρατιώτες του Σέρβου και του Γρίβα δεν ακολούθησαν και απαίτησαν να πληρωθούν πρώτα. Η κίνηση αυτή ήταν καθοριστική για την εξέλιξη της εφόδου, όπου οι εγκλωβισμένοι πια Κορωναίοι στο φρούριο αφού έκαναν ότι μπορούσαν, πήραν την ηρωική απόφαση να κλειστούν σε ένα σπίτι. Αφού οι Τούρκοι είδαν ότι συνεχίζουν την αντίσταση αποφάσισαν να το κάψουν (σελ.12-15).

Εικόνα 3: *Το κάστρο της Κορώνης από τη μεριά της θάλασσας 2012*
(Πηγή: προσωπικό αρχείο Ιωάννη Παγκοζίδη)

Εικόνα 4: *Το κάστρο της Κορώνης από το λιμάνι 2017*
(Πηγή: προσωπικό αρχείο Ιωάννη Παγκοζίδη)

Μετά από το γεγονός αυτό, οι Έλληνες έκαναν μικρές ενέδρες στην περιοχή. Αυτό το εκμεταλλεύτηκαν οι Τούρκοι στη μάχη της Λαγκάδας, (Γούλας, 2016), όπου έστειλαν πρώτα κάποιους δικούς τους για να βοσκήσουν άλογα και πίσω από αυτούς θα ακολουθούσε ο Τουρκικός στρατός. Παρά την προειδοποίηση από τον Παναγιώτη Κουτσιαμάνη, οι Βασιλιτσιώτες πέφτουν στην παγίδα τους, προδίδοντας την θέση τους. Μάχες έγιναν στην Πύλο για την κατάληψη του

φρουρίου του Νεοκάστρου, όπου μετά από πολιορκία συνθηκολόγησαν οι Τούρκοι. Η συμφωνία που έγινε στις 7 Αυγούστου, έλεγε να μεταφερθούν στην Τύνιδα. Όμως στις 8 Αυγούστου, οι Έλληνες με το να επιτεθούν φραστικά κατά των Τούρκων και του Μεχμέτ Κασδρά αγά προκάλεσαν λογομαχία στην οποία ο Μέλλιος πυροβόλησε τον Τούρκο και τον σκότωσε. Ακολούθησε σύρραξη στην οποία σκοτώθηκε ο Κωνσταντίνος Πιερράκος Μαυρομιχάλης. Έτσι την επόμενη μέρα οι Έλληνες αψηφούν την συμφωνία σφάζοντάς τους όλους (σελ.16-22).

Πολιορκία έγινε και στη Μεθώνη στις αρχές του Ιουλίου το 1824 (Γούλας, 2016), όπου με αρχηγό τον Γεώργιο Μούρτζινο οι Έλληνες νίκησαν τελικά στις 21 Αυγούστου σε μάχη στη πεδιάδα έξω από τη πόλη (σελ. 24).

Εικόνα 5: Το κάστρο της Μεθώνης από τη θάλασσα 2012

(Πηγή: προσωπικό αρχείο Ιωάννη Παγκοζίδη)

Στις 20 Μαΐου 1825 (Γούλας, 2016), η μάχη που έγινε στο Μανιάκι μεταξύ Ελλήνων και Τουρκικών στρατευμάτων είχε σημαντικό αντίκτυπο για την συνέχεια του αγώνα (σελ.26-28). Οι περισσότεροι αρχηγοί ήταν τότε φυλακισμένοι, ανάμεσα σε αυτούς και ο Κολοκοτρώνης. Έτσι αρχηγός των Ελλήνων για την μάχη αυτή ήταν ο Παπαφλέσσας και απέναντί του είχε τον Ιμπραήμ. Μαζί με τον Παπαφλέσσα τότε, ήταν και ο Ηλίας ή Λιάκος Λυμπέρης, ο παππούς του πατέρα του Νικόλαου Ηλία Λυμπέρη, όπου εξιστορούσε την ζωή και την δράση του στον Ηλία Λεωνίδα Λυμπέρη, τον πατέρα του Νίκου.

Αναφέρει ότι ο Παπαφλέσσας είχε καταλάβει το λάθος του και την προδοσία του στην πατρίδα και του είπε να φύγει για να μην σκοτωθεί. Ο Νικόλαος Ηλία Λυμπέρης (2011) γράφει τα λόγια του πατέρα του όπως τα θυμάται:

«Λιάκο, εγώ θα θυσιαστώ εδώ, γιατί έτσι θα ξεπλύνω το αθώο αίμα του Πάνου Κολοκοτρώνη που χύθηκε εξαιτίας μου, καθώς επίσης και την προδοσία μου στην πατρίδα, λόγω της μεγάλης μου φιλοδοξίας και της μανίας μου για αρχηγεία, χωρίς να είμαι ικανός. Γι' αυτό εσύ πρέπει να φύγεις, διότι έχεις ικανότητες να προσφέρεις πολλά στην πατρίδα. Πάρε λοιπόν όσους θελήσουν να σε ακολουθήσουν και φύγετε για να πολεμήσετε για τη λευτεριά της πατρίδας μας» (σελ. 84).

Τότε, χαρακτηριστικά αναφέρει παρακάτω, ότι ο Παπαφλέσσας γύρισε και είπε στους Έλληνες που ήταν εκεί: «Παιδιά, όσοι θα μείνουμε εδώ σίγουρα θα σκοτωθούμε, γι' αυτό όσοι θέλετε φύγετε μαζί με τον Λιάκο, για να προσφέρετε περισσότερα για την ελευθερία της πατρίδας μας» (σελ. 84). Τότε πολλοί έφυγαν μαζί με τον Λιάκο. Αυτοί που έμειναν πολέμησαν γενναία και σκοτώθηκαν. Αυτή η γενναία «ήττα» ώθησε τη θέληση και το σθένος των Ελλήνων για να συνεχίσουν τον αγώνα.

Το χωριό όμως με την δράση κάποιων κατοίκων του πρόσφερε πολλά στον αγώνα και άλλων λαών. Σύμφωνα με τον Γούλα (2015), ο γεννημένος στο Βασιλίτσι το 1928, Γεώργιος Μπίζος, θα συντελούσε καθοριστικά στην καταπολέμηση του απαρτχάιντ, ενός ρατσιστικού καθεστώτος της Νοτίου Αφρικής. Στην κατοχή για να γλυτώσουν ο πατέρας του, Αντώνης Μπίζος, παίρνει την απόφαση να καταφύγουν στην Κρήτη, όπου όμως κατά τη διάρκεια του ταξιδιού ένα βρετανικό πλοίο τους μαζεύει, καταλήγοντας τελικά στην Αλεξάνδρεια της Αιγύπτου. Όμως το ταξίδι του Γιώργου δεν είχε σταματήσει. Μετά από μια σειρά γεγονότων και περνώντας πολλές ταλαιπωρίες κατέληξε στη Νότια Αφρική. Όσο περνούσαν τα χρόνια άρχισε να δένεται με την χώρα όπου και έγινε η δεύτερη πατρίδα του. Μετέπειτα σπούδασε νομική και έγινε δικηγόρος. Στο Πανεπιστήμιο όμως γνώρισε τον Νέλσον Μαντέλα όπου έγιναν φίλοι. Έτσι όταν ο Νέλσον έγινε πρόεδρος και αγωνίστηκε κατά του ρατσιστικού καθεστώτος του απαρτχάιντ, ο Γεώργιος Μπίζος έγινε δικηγόρος του. Με πολύ προσπάθεια, θέληση και σθένος αγωνίστηκε για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων του λαού της Νότιας Αφρικής καταφέροντας μάλιστα να σώσει την

ζωή του ηγέτη της χώρας. Ο Νέλσον Μαντέλα στο βιβλίο «Οδύσσεια προς την ελευθερία» του Μπίζου, γράφει «ο Τζορτζ Μπίζος κι εγώ γνωριζόμαστε εδώ και εξήντα σχεδόν χρόνια. Όλα αυτά τα χρόνια μοιραστήκαμε πολλά και, μεγαλώνοντας, η φιλία μας όλο και δυνάμωνε», συνεχίζει λέγοντας «Καταδικασθήκαμε σε ισόβια κάθειρξη και όλοι μας προσφύγαμε στον Τζορτζ για να συνεχίσει την υπεράσπιση των συντρόφων μας και την παροχή βοήθειας στις οικογένειές μας, κάνοντας, κυρίως, ότι μπορούσε για την μόρφωση των παιδιών μας κατά την περίοδο της φυλάκισής μας», «Ενώσω βρισκόμουν στη φυλακή στο Ρόμπεν Άιλαντ και σε άλλες φυλακές, ο Τζορτζ Μπίζος ήταν για μένα μια γραμμή ζωής.» και τέλος αναφέρει την σημαντικότητα του ρόλου που διαδραμάτισε στην καταπολέμηση του ρατσισμού, γράφοντας «ο Τζορτζ διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στη συγγραφή της Διακήρυξης των Δικαιωμάτων, καθώς και στη διαμόρφωση του νέου Συντάγματος» και επίσης «Κατά τη θητεία μου ως Προέδρου της Νότιας Αφρικής συχνά επιζητούσα και ελάμβανα, πάντα γενναιόδωρα τις συμβουλές του Τζορτζ για πολλά νομικά, συνταγματικά και προσωπικά ζητήματα» (σελ.131-132).

Εικόνα 6: Γεώργιος Μπίζος και Νέλσον Μαντέλα

(Πηγή: <https://www.google.gr/search?q=gewrgios+mpizos+nelson>)

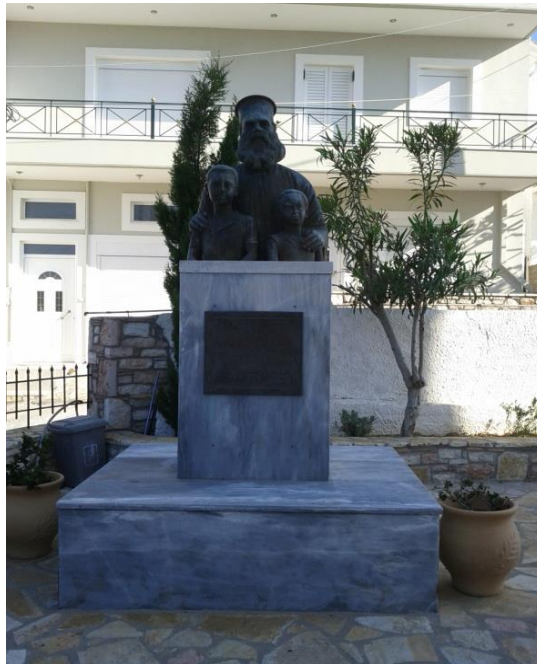
Ο Γεώργιος Μπίζος λοιπόν αποτελεί μια σημαντική φιγούρα που αγωνίστηκε κατά του ρατσισμού. Πριν από αυτόν όμως στο Βασιλίτσι το 1903 και μάλιστα σε μια σπηλιά στο Αμμούδι γεννήθηκε ο Χρίστος, του οποίου η ζωή παρά τις πολλές δυσκολίες που του εμφάνιζε κατάφερνε να τις ξεπερνά και αφού έγινε 15 χρονών

κατέφυγε στο Μοναστήρι της Κορώνης με σκοπό να γίνει μοναχός. Τα χρόνια περνούσαν, οι δυσκολίες συνέχιζαν, αλλά ο Χρίστος δεν πτοούνταν και, σύμφωνα με τον Γούλα (2015), «το 1926 χειροτονείται διάκονος, λαμβάνοντας το όνομα Χρυσόστομος και την επόμενη ημέρα πρεσβύτερος» (σελ.127). Γίνεται ηγούμενος της Ιεράς Μονής Γαρδικίου και μετά της Ιεράς Μονής Χρυσοκελλαριάς. Σημαντική ήταν η προσφορά του στα μέρη όπου υπηρέτησε, όπως στην Ιερά Μητρόπολη Εδέσσης και Πέλλης, στην Κοζάνη, στην Θεσσαλονίκη και στην Αθήνα όπου τελείωσε το 1958 τη Θεολογική Σχολή.

Το 1960 παίρνει την απόφαση να πάει και αυτός στην Αφρική για ιεραποστολικό έργο πηγαίνοντας στην Ουγκάντα, όπου ξεκινά να κηρύττει την ορθοδοξία. Γνωρίζοντας αγγλικά και σουαχίλι αρχίζει να επηρεάζει και να οδηγεί προς την ορθοδοξία όλο και πιο πολλούς Ιθαγενείς. Σε αυτό βοήθησε το γεγονός πως η ορθόδοξη εκκλησία δεν είχε καμία σχέση με την αποικιοκρατία. Μεταβαίνει λοιπόν από εκεί και σε άλλες χώρες όπως Κένυα, Τανζανία και Κονγκό. Στις 28 Δεκεμβρίου του 1972, (Γούλας, 2015), αφήνει την τελευταία του πνοή σε νοσοκομείο στην Κατάγκα και ετάφη στην ήπειρο που τόσο πολύ πάσχισε, αγάπησε και τέλεσε την εντολή του Χριστού «πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τα έθνη» (σελ.128). Ο άνθρωπος αυτός προσέφερε πολλά στην ζωή των λαών της πονεμένης Αφρικής, αφού με τον έργο του άρχισαν και άλλοι ιεραπόστολοι να πηγαίνουν σε λαούς που έχουν ανάγκη ιδρύοντας σχολεία, νοσοκομεία, ορφανοτροφεία και κάνοντας πολλές φιλανθρωπικές δράσεις.

Σύμφωνα με τον Γούλα (2015), η Ιερά Σύνοδος της Εκκλησίας της Ελλάδας αναφέρει σε εγκύκλιο πως «ο σεμνός αυτός λευίτης ειργάσθη από του έτους 1960 μέχρι του θανάτου του εις τα ενδότεα της Αφρικής, μεταξύ των ιθαγενών κατοίκων της Ανατολικής και Κεντρικής Αφρικής», «ο θερμός ζήλος του αιμνήστου π. Χρυσόστομου και η διαρκής προσπάθειά του να διαδώσει την Ορθοδοξία εις τους ιθαγενείς κατοίκους της Αφρικής υπήρξαν συγκινητικά» (σελ.129). Προς τιμή του λοιπόν το δημοτικό σχολείο στην Κασσανγκούλου του Κονγκό που ιδρύθηκε από την Ιερά Μητρόπολη Πενταπόλεως του Πατριαρχείου της Αλεξανδρείας πήρε το όνομά του «π. Χρυσόστομος Παπασαραντόπουλος» (σελ. 127-130).

Οι κάτοικοι του Βασιλιτσίου για να τον τιμήσουν, κατασκεύασαν μια πρόσοψη στον χώρο της εκκλησίας του Αγίου Βασιλείου, την οποία και του αφιέρωσαν. Σε αυτήν φαίνεται ο Χρυσόστομος Παπασαραντόπουλος να έχει μαζί του δύο παιδιά από την Αφρική, ως ένδειξη της μεγάλης προσπάθειας και της συμβολής του στην διάδοση της Ορθοδοξίας σε ορισμένα κράτη και λαούς της Αφρικής.

Εικόνα 7: Η πρόσοψη του Χρυσόστομου Παπασαραντόπουλου αριστερά της εισόδου της εκκλησίας του Αγίου Βασιλείου 2017

(Πηγή: προσωπικό αρχείο Ιωάννη Παγκοζΐδη)

Σύμφωνα με τον Γούλα (2015), η ιστορία της διαμόρφωσης του Δήμου Πύλου-Νέστορος ξεκινά περίπου το 1835, όπου είχαμε την δημιουργία του Δήμου των Κολωνίδων. Το 1912 αφού καταργείται ο δήμος αυτός, διαμορφώνεται η Κοινότητα του Βασιλιτσίου με έδρα το ομώνυμο χωριό στην οποία προσαρτούνται οι οικισμοί της Μονής Χρυσοκελλαριάς και τα Λιβαδάκια. Το 1940 προσαρτεΐται και ο οικισμός Μονή Φανερωμένης, ενώ αυτός της Χρυσοκελλαριάς καταργείται. Το 1951 καταργείται και αυτός της Φανερωμένης. Το 1961 ο οικισμός της Χρυσοκελλαριάς αναγνωρίζεται πάλι και προσαρτάται. Το 1971 το ίδιο συμβαίνει και με τον οικισμό της Φανερωμένης, ενώ

προσαρτάται και ο Άγιος Γεώργιος και η Χρυσοκελλαριά για άλλη μια φορά καταργείται. Το 1997, η Κοινότητα Βασιλιτσίου υπάγεται στον Δήμο Κορώνης, με το σχέδιο «Καποδίστριας». Το 2010 καταργείται ο Δήμος Κορώνης και προσαρτάται στον Δήμο Πύλου –Νέστορος με το σχέδιο «Καλλικράτης». Τέλος, το 2011, στην Κοινότητα του Βασιλιτσίου προσαρτώνται οι οικισμοί που τον διαμορφώνουν μέχρι και σήμερα, δηλαδή οι οικισμοί ο Άγιος Γεώργιος, ο Κούκουρας, οι Λακκούλες, τα Λιβαδάκια, η Φανερωμένη και φυσικά ανάμεσα σε αυτούς το Βασιλίτσι (σελ. 39 & 40).

Εικόνα 8: *Ο Άγιος Βασίλειος Βασιλιτσίου 2015*
(Πηγή: προσωπικό αρχείο Ιωάννη Παγκοζίδη)

V. Η ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΚΑΙ ΧΟΡΕΥΤΙΚΗ ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΙΤΣΙΟΥ

5.1. Η μουσικοχορευτική παράδοση του χωριού Βασιλίτσι Μεσσηνίας

5.1.1. Η είσοδος μουσικών οργάνων

Σύμφωνα με τον πληροφορητή Ηλία Λυμπέρη (2017), τα μουσικά όργανα ενσωματώθηκαν στην μουσικοχορευτική παράδοση του χωριού στα μέσα περίπου της δεκαετίας του 1950. Μέχρι τότε υπήρχε χορός μόνο με τραγούδι, φωνή όπως αναφέρουν και άλλοι πληροφορητές όπως η Διαμάντω Μπούτση (2016), η Φωτεινή Κράνια (2017) και ο Νικόλαος Ηλία Λυμπέρης (2016). Το τραγούδι το έλεγαν με το στόμα οι συμμετέχοντες αντιφωνικά, δηλαδή, οι χορευτές χωρίζονταν σε δύο ομάδες, άρχιζε να τραγουδά η πρώτη και επαναλάμβανε τα λόγια η δεύτερη. Το τραγούδι λοιπόν συνόδευε τους χορούς καλαματιανό, γρήγορο συρτό και τσάμικο. Βέβαια είχανε και τραγούδια της τάβλας, δηλαδή κάποια δεν τα χόρευαν, αλλά τα τραγουδούσαν όταν κάθονταν στο τραπέζι. Αυτό, όπως αναφέρει ο πληροφορητής Ηλίας Λυμπέρης, ίσχυε γενικά για όλα τα τραγούδια που ήταν μόνο με φωνή και μόνο αργότερα, όταν ήρθαν τα όργανα, τότε μπήκε και η μουσική σε όλα τα τραγούδια, εκτός από αυτά της τάβλας. Σε όλα τα τραγούδια, χορευτικά και της τάβλας συμμετείχαν και οι άνδρες και οι γυναίκες. Στις μέρες μας όμως τα τραγούδια της τάβλας τραγουδιούνται λιγότερο και από τους πιο ηλικιωμένους, επειδή δεν μπορούν οι ίδιοι να συμμετέχουν στον χορό.

Τα πρώτα όργανα λοιπόν που έκαναν την εμφάνισή τους στο χωριό, περίπου την δεκαετία του 1950 σύμφωνα με τον πληροφορητή Ηλία Λυμπέρη, ήταν το βιολί, το μπουζούκι και το σαντούρι, τα οποία τα έφεραν μουσικοί της γύρω περιοχής (Κορώνη) στο χωριό. Σύμφωνα με την μαρτυρία του ίδιου πληροφορητή Ηλία Λυμπέρη, κάποιοι από τους γνωστούς μουσικούς στο χωριό ήταν ο Θανάσης Γαϊτάνης που έπαιζε βιολί, ο Βασίλειος Κουβέλας μπουζούκι και ο Μάραντος Θεόδωρος σαντούρι. Έτσι με την είσοδο των μουσικών οργάνων στην

μουσικοχορευτική παράδοση του χωριού, τα μουσικά όργανα άρχισαν να συνοδεύουν τις διάφορες μουσικοχορευτικές περιστάσεις του χωριού όπως τα έθιμα, τους γάμους, τα βαφτίσια και τις ονομαστικές εορτές. Στον πίνακα που ακολουθεί (Πίνακας 5.1) παρατίθενται αναλυτικά τα σχετικά με την είσοδο των μουσικών οργάνων.

Πίνακας 5.1: Εισαγωγή μουσικών οργάνων στο Βασιλίτσι Μεσσηνίας

Παράμετροι	Χρονικές περίοδοι	
	Απουσία μουσικών οργάνων (πριν το 1950-1955)	Είσοδος μουσικών οργάνων (μετά το 1955-1960)
Τρόπος ερμηνείας	• Φωνή • Αντιφωνικό τραγούδι	• Φωνή • Αντιφωνικό τραγούδι • Τραγούδι με την συνοδεία μουσικής
Περιστάσεις	Γάμοι, βαφτίσια, πανηγύρια, εορτές αγίων-ονομαστικές εορτές	Γάμοι, βαφτίσια, πανηγύρια, εορτές αγίων-ονομαστικές εορτές
Χοροί	Τσάμικα, καλαματιανά, γρήγοροι συρτοί	Τσάμικα, καλαματιανά, γρήγοροι συρτοί, ζεϊμπέκικα-ρεμπέτικα
Τραγούδια	Τραγούδια της τάβλας	Τραγούδια της τάβλας

5.1.2. Η ίδρυση των πολιτιστικών συλλόγων

Για την διάδοση και την διάσωση της ιστορίας και του πολιτισμού της περιοχής του Βασιλιτσίου, οι κάτοικοι που είχαν εγκατασταθεί για καλύτερες συνθήκες ζωής στην Αθήνα, ιδρύουν το 1970 έναν πολιτιστικό σύλλογο το όνομα του οποίου το αφιέρωσαν στον Χρυσόστομο Παπασαραντόπουλο για το ιεραποστολικό του έργο και για την συμβολή του γενικότερα στη διάδοση της ορθοδοξίας σε κράτη και σε λαούς της Αφρικής. Σύμφωνα με τον Γούλα (2015),

το όνομα του συλλόγου ήταν Αδελφότητα Βασιλιτσιωτών «Ο Χρυσόστομος». Η Αδελφότητα αυτήδραστηριοποιήθηκε από το 1970 μέχρι και το 1990 καιοργάνωσε πολλές δραστηριότητες, μεταξύ των οποίων και την έκδοση 50 τευχών του περιοδικού ο «Ακρίτας»από το 1978 έως το 1990 οπότε και αναστέλλεται η λειτουργία του. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα από το 1990 και μετά να μην υπάρχει κάποιος φορέαςκαινα μην πραγματοποιείται κάποια δράση για τη διατήρηση και διάδοση των τοπικών εθίμων και της γενικότερης μουσικοχορευτικής παράδοσης και της ιστορίας του χωριού.

Αυτό άλλαξε το 2004 με την ίδρυση του δεύτερου πολιτιστικού συλλόγου του Βασιλιτσίου που φέρει μέχρι και σήμερα το όνομα Πολιτιστικός Σύλλογος Βασιλιτσιωτών «Η Φανερωμένη». Την ονομασία αυτήν την εμπνεύστηκαν οι ιδρυτές του από την εκκλησία της Φανερωμένης που βρίσκεται σε πολύ κοντινή απόσταση νότια του χωριού.Ο καινούργιος αυτός σύλλογος που αντικατόπτριζε την καινούργια προσπάθεια των κατοίκων του χωριού για την διάδοση, την διατήρηση και την ανάδειξη της παράδοσης του χωριού και ασχολήθηκε με την ανάπτυξη δράσεων και εκδηλώσεων στην περιοχή, είχε αυτήν την φορά την έδρα του στο Βασιλίτσι. Από τότε διοργανώνει ή συμμετέχει σε πολλές χοροεσπερίδες και εκδηλώσεις που γίνονται στην ευρύτερη περιοχή της Μεσσηνίας, όπως, για παράδειγμα, στις 12 Αυγούστου του 2016 όπου συμμετείχε σε μια εκδήλωση με παραδοσιακούς χορούς που πραγματοποιήθηκε στην Νέδουσα, ένα χωριό βορειοανατολικά της Καλαμάτας.

Με τον καιρό ο σύλλογος δημιούργησε στον χώρο του δημοτικού σχολείου του χωριού, λαογραφικό μουσείο με την συνδρομή των κατοίκων του Βασιλιτσίουνα παραχωρήσουν ιστορικά κειμήλια και αντικείμενα μεγάλης ιστορικής σημασίας για την ευρύτερη περιοχή. Μπαίνοντας κανείς στο μουσείο θα μπορέσει να δει και να βρει πληροφορίες για ιστορικά πρόσωπα, γεγονότα, τοπικές παραδοσιακές ενδυμασίες, έθιμα καθώς και για την οικονομική, γεωργική και κτηνοτροφική οικονομία και ζωή των ανθρώπων σε παλιότερες εποχές. Για την ανάπτυξη της γνώσης και της ενημέρωσης των κατοίκων σχετικά με την ταχύτατη αλλαγή των συνθηκών ζωής και των αναγκών που αυτή δημιουργεί, (Γούλας, 2015), ο σύλλογος διοργανώνει και μαθήματα ηλεκτρονικών

υπολογιστών καθώς και αγγλικών, λόγω της θέλησης των κατοίκων να μάθουν και της πληθώρας των τουριστών που επισκέπτονται το χωριό την περίοδο κυρίως του καλοκαιριού. Όμως οι δραστηριότητες δεν σταματούν εδώ. Φιλανθρωπικές δράσεις γίνονται κατά καιρούς από τον σύλλογο καθώς και αιμοδοσίες για τη βοήθεια συγχωριανών και όχι μόνο.

Εκτός όλων των παραπάνω, ο σύλλογος, δημιούργησε το 2009 και χορευτικά τμήματα για παιδιά και για ενήλικες στην προσπάθειά του να διατηρήσει την μουσικοχορευτική παράδοση του χωριού. Σε αυτά τα τμήματα συμμετέχουν και ξένοι που έχουν αγοράσει σπίτια στην περιοχή και ζουν μόνιμα εκεί. Τα δύο τμήματα αυτά συμμετέχουν ενεργά σε κάθε εκδήλωση που γίνεται είτε στο χωριό είτε σε συναντήσεις χορευτικών συλλόγων σε άλλα χωριά ή σε εκδηλώσεις που διοργανώνει ο Δήμος Πύλου Νέστορος. Επίσης, στην προσπάθειά του να αφυπνίσει τη πολιτισμική συνείδηση των κατοίκων και ιδιαίτερα των νέων, ο Σύλλογος οργανώνει δράσεις σχετικές με την περιοχή και την συνέχιση κάποιων εθίμων της περιοχής.

Μια από αυτές, σύμφωνα με την μαρτυρία του Ηλία Λυμπέρη, είναι της Αναλήψεως του Κυρίου όπου γίνεται γλέντι στην εκκλησία της Ιεράς Μονής Φανερωμένης που βρίσκεται στο Μαυροβούνι. Στο σημείο αυτό θα πρέπει να γίνει η εξής διευκρίνιση. Η εκκλησία της Φανερωμένης είναι αφιερωμένη στην Γέννηση της Παναγίας που γιορτάζει στις 8 Σεπτεμβρίου και τη συγκεκριμένη ημέρα γινόταν παλιότερα εμποροπανήγυρις που, μάλιστα, σύμφωνα με τον Γούλα (2015), μάζευε πολύ κόσμο από τα γύρω χωριά. Ωστόσο, με τα χρόνια η συμμετοχή μειωνόταν και έτσι η εμποροπανήγυρις μεταφέρθηκε σε ένα πιο κεντρικό σημείο και, συγκεκριμένα, στην Νέα Κορώνη, για την διευκόλυνση της προελεύσεως του κόσμου.

Έτσι η Νέα Κορώνη καθιερώθηκε ως ο νέος τόπος που προσέλκυσε και προσελκύει στις μέρες μας πλήθος κόσμου και τους Βασιλιτσιώτες φυσικά. Εξαιτίας αυτού, η Ιερά Μονή της Φανερωμένης δεν είχε πλέον κόσμο. Για τον λόγο αυτό, εκτός της εορτής στις 8 Σεπτεμβρίου στη Νέα Κορώνη, στην Ιερά Μονή της Φανερωμένης οργανώνεται γλέντι την ημέρα της Αναλήψεως. Στο γλέντι στην Ιερά Μονή Φανερωμένης, όπως μαρτυρεί ο Ηλίας Λυμπέρης του

Παντελή (2016), οι συμμετέχοντες παλιότερα μετακινούνταν με βάρκες από την Κορώνη στην περιοχή Αμμούδι, που βρίσκεται κοντά στην Φανερωμένη, διότι δρόμοι δεν υπήρχαν. Σε αυτό το γλέντι, πριν την είσοδο των μουσικών οργάνων χόρευαν χορούς όπως καλαματιανά, γρήγορους συρτούς και τσάμικα ενώ όταν ήλθαν τα μουσικά όργανα προστέθηκαν και χοροί όπως ζεϊμπέκικα και γενικά ρεμπέτικα.

Εικόνα 9: Πανήγυρις στην Ιερά Μονή Φανερωμένης, Βασιλίτσι 9/6/2016

(Πηγή:<https://www.facebook.com/politistikosvasilitsiou/photos/a.137622173080864.1073741829.136613236515091/628555880654155/?type=3&theater>)

Στις 20 Ιουλίου γίνεται ένα γλέντι μετά την λειτουργία στο εκκλησάκι του προφήτη Ηλία ή όπως το λένε οι ντόπιοι «Αϊ-Λιάς» στην περιοχή Καλαμάκι. Εδώ μαζεύεται σχεδόν όλο το χωριό και με την βοήθεια του πολιτιστικού συλλόγου διοργανώνεται ένα γλέντι γύρω από την εκκλησία όπου περιλαμβάνει τσάμικα, καλαματιανά, γρήγορους συρτούς και λαϊκά ως επί το πλείστον.

Εικόνα 10: Πανηγύρι στο εξωκκλήσι «Αϊ-Λιάς», Καλαμάκι 19/7/2014

(Πηγή: <https://www.facebook.com/politistikosvasilitsiou/photos/a.169653609877720.1073741834.136613236515091/319863048190108/?type=3&theater>)

Επίσης, το τελευταίο Σάββατο του Ιουλίου γίνεται εδώ και 10 χρόνια περίπου ένα μεγάλο πανηγύρι το οποίο καθιερώθηκε από τον πολιτιστικό σύλλογο του χωριού «Η Φανερωμένη». Αυτό γίνεται στον προαύλιο χώρο του δημοτικού σχολείου. Το 2016 έγινε στις 30 του Ιούλη.

Το πανηγύρι αυτό ξεκινά με καλωσόρισμα και ευχαριστίες από τον πρόεδρο του συλλόγου και άλλων σημαντικών παραγόντων της περιοχής που παρευρίσκονται εκεί. Στη συνέχεια, η χορευτική ομάδα του συλλόγου παρουσιάζει ένα χορευτικό πρόγραμμα με χορούς της περιοχής αλλά και χορούς από όλο τον ελλαδικό χώρο. Στην δράση αυτή συνδράμουν και άλλοι σύλλογοι χωριών ή πόλεων που προσκαλούνται από τον σύλλογο να συμμετάσχουν. Ακολουθεί γλέντι για τον όλο τον κόσμο με τη συνοδεία μουσικού συγκροτήματος που απαρτίζεται από μουσικούς και τραγουδιστές της περιοχής. Στο γλέντι αυτό δεν υπάρχει προτεραιότητα στον χορό. Όλοι μπορούν να χορέψουν όποτε θέλουν και όπου θέλουν στον κύκλο, ανεξαρτήτως ηλικίας, φύλου, κοινωνικής κατάστασης ή καταγωγής. Σχηματίζονταν πολλοί ανεξάρτητοι κύκλοι.

Το γλέντι αρχίζει με καλαματιανά, γρήγορους συρτούς και συνεχίζει με τσάμικα, συνοδευόμενα με τραγούδια και μελωδίες της περιοχής. Τα

καλαματιανά και τα τσάμικα κρατούν για πολλή ώρα, ενώ κάποια στιγμή ξεκινούν και νησιώτικα και λαϊκά, ενδεχομένως για να ευχαριστήσουν τους επισκέπτες και τους ταξιδιώτες που διαρκούν όμως για πολύ λίγο. Συνεχίζουν με ζεϊμπέκικα και ρεμπέτικα. Έπειτα γυρνούν πάλι σε καλαματιανά και τσάμικα και κάπως έτσι μέχρι το ξημέρωμα τελειώνει το γλέντι. Κατά την διάρκειά του προσφέρονταν στους παρευρισκόμενους, οι οποίοι προέρχονται από πολλά μέρη της Ελλάδας και του εξωτερικού, παραδοσιακά φαγητά και γλυκίσματα της περιοχής όπως γουρνοπούλα, δίπλες συνοδευόμενα με κρασί και μπύρα. Όλα αυτά τα ετοιμάζουν οι κάτοικοι του χωριού, ο σύλλογος σε συνεργασία με τα μαγαζιά και τις ταβέρνες του χωριού. Αξίζει να σημειωθεί πως αυτό το πανηγύρι μαζεύει τον περισσότερο κόσμο από ότι τα άλλα έθιμα, οι εκδηλώσεις και οι γιορτές του Βασιλισίου, καθώς πολύς κόσμος από τα γύρω χωριά αλλά και πολλοί τουρίστες έρχονται για να γλεντήσουν.

Το επόμενο πανηγύρι σύμφωνα με την μαρτυρία του Λυμπέρη Ηλία (2017), γινόταν στις 15 Αυγούστου, της Κοίμησης της Θεοτόκου, στην εκκλησία της Χρυσοκελαριάς το μεσημέρι. Η εκκλησία αυτή βρίσκεται σε μικρή απόσταση βορειοδυτικά από το Βασιλίτσι. Μετά την λειτουργία όλοι συγκεντρώνονταν στον χώρο γύρω από την εκκλησία και χόρευαν καλαματιανά, γρήγορους συρτούς τσάμικα και όταν ήρθαν τα μουσικά όργανα συμπεριλήφθηκαν και ζεϊμπέκικα. Την ίδια στιγμή μοίραζαν γουρνοπούλα, κρασί και άλλα παραδοσιακά γλυκίσματα και εδέσματα της περιοχής. Αυτό το πανηγύρι πλέον έχει σταματήσει εδώ και περίπου 40 χρόνια. Σήμερα, μετά την λειτουργία, ο χώρος γύρω από το μοναστήρι είναι χώρος συνάντησης των κατοίκων και των επισκεπτών από τις γύρω περιοχές για να ανταλλάξουν ευχές, να θυμηθούν τα παλιά, ενώ, παράλληλα, πωλούνται φαγητά και γλυκίσματα της περιοχής, όπως γουρνοπούλα και παστέλι.

Ένα ακόμη γεγονός σύμφωνα πάντα με τον Ηλία Λυμπέρη (2016) που περιελάμβανε χορούς και σταμάτησε να γίνεται, ήταν ο εορτασμός για την Πρωτοχρονιά. Παλιά υπήρχαν στο χωριό 5 μαγαζιά όπου το βράδυ της παραμονής οι κάτοικοι πήγαιναν να διασκεδάσουν και να χορέψουν. Μάλιστα τα γλέντια κρατούσαν μέχρι και την επόμενη μέρα. Όσο περνούσε ο καιρός όμως και

λόγω οικονομικών συνθηκών άρχισαν να κλείνουν, διότι άλλα μαγαζιά στις γύρω πόλεις άρχισαν να μαζεύουν την νεολαία.

Σύμφωνα με τον Γούλα (2015), ένα ακόμη έθιμο το οποίο δεν πραγματοποιείται ή πραγματοποιείται σε μικρότερη κλίμακα πλέον στο χωριό είναι τα λεγόμενα γιόρτια ή τα γιορτιάσματα, δηλαδή οι ονομαστικές εορτές. Σε κάθε εορτή, μετά την λειτουργία της εκκλησίας, όλοι πήγαιναν από σπίτι σε σπίτι κάθε εορτάζοντα και του ευχόντουσαν «χρόνια πολλά». Οι κάτοικοι δεν πήγαιναν δώρα επειδή η παρουσία και οι ευχές τους ήταν για αυτούς αρκετά, ενώ αυτός που γιόρταζε κέρναγε όσους τον επισκέπτονταν με γλυκά και ποτά όπως δίπλες, λουκούμια, ρακή, ποτό τριαντάφυλλο και άλλα. Φυσικά από αυτό το γεγονός δεν έλειπαν οι χοροί και τα τραγούδια με αποτέλεσμα όταν γιόρταζαν πολλοί, η κατάσταση που επικρατούσε στο χωριό να έχει χαρακτήρα πανηγυρικό. Στο τέλος της ημέρας γινόταν η «καταμέτρηση» από τον εορτάζοντα για να δει ποιοι ήρθαν να του ευχηθούν και ποιοι όχι. Αντίστοιχα αυτοί που δεν γιόρταζαν έψαχναν να δουν εάν πήγαν σε όλους ή έχουν ξεχάσει κάποιον. Αυτός όμως που πήγαινε σε όλους ήταν οπωσδήποτε ο παπάς. Στο έθιμο αυτό δεν λάμβαναν μέρος οι γυναίκες, δεν γιόρταζαν ούτε πήγαιναν από σπίτι σε σπίτι για να ευχηθούν. Με τον καιρό όμως άλλαξε αυτό και μπόρεσαν να λάβουν μέρος (Γούλας, 2015).

Ένα άλλο έθιμο που πραγματοποιούνταν στο Βασιλίτσι είναι και οι Αποκριές. Σύμφωνα με την μαρτυρία της Φωτεινής Κράνιας (2017), την πρώτη Κυριακή της Αποκριάς, την «κρεατινή», αρχίζει η Σαρακοστή όπου μαζεύονταν στα σπίτια και έτρωγαν κρέας με μακαρόνια και γιαούρτι. Έφτιαχναν μπουκιές, είδος ζυμαρικού, και χειροποίητα μακαρόνια, «φτιαχτά». Όπως αναφέρει χαρακτηριστικά: «Μαζευόμασταν οι συγγενίδες και λέγαμε: Φάγατε; Φάγαμε, τρεις φορές και μετά Χορτάσατε; Χορτάσαμε, άλλες τρεις φορές». Την δεύτερη Κυριακή που αποκρεύουμε, την «τυρινή», έτρωγαν μακαρόνια με τυρί και έλεγαν πάλι τα ίδια. Μετά την Δευτέρα πρωί όποιος ήθελε νήστευε μέχρι την Κυριακή του Πάσχα. Την «τυρινή» Κυριακή αναφέρει πως είχανε και «καρναβάλια». Ντυνόntonτουσαν και πήγαιναν από σπίτι σε σπίτι και χόρευαν με τον νοικοκύρη του κάθε σπιτιού.

Όπως λέει χαρακτηριστικά και η ίδια, «ντυνόμασταν, είχα ντυθεί και εγώ μια φορά και πηγαίναμε στα σπίτια, ντυμένοι, χορεύαμε μαζί με τον νοικοκύρη του

σπιτιού, βγαίναμε στους δρόμους, γυρίζαμε τα σπίτια». Όταν έμπαιναν σε κάθε σπίτι έλεγαν «χρόνια πολλά», «να στε καλά» και ο νοικοκύρης του σπιτιού κέρναγε τα καρναβάλια. Την τελευταία Κυριακή της Αποκριάς, σύμφωνα με έναν άλλον πληροφορητή, τον Γούλα (2015), στο Βασιλίτσι οι γυναίκες έφτιαχναν τα «μακαρούνια», μακαρόνια δηλαδή, όπου θα τα έτρωγαν το βράδυ κάνοντας τα παρακάτω: Αφού έκαναν τον σταυρό τους και έτρωγαν τρεις πιρουνιές ο καθένας, έπιαναν όλοι και σήκωναν λίγο τον σοφρά, τραπέζι, και το κουνούσαν τρεις φορές. Εδώ ο πατέρας έλεγε «Φάγατε;», εκείνοι απαντούν «Φάγαμε», «Χορτάσατε;», «Χορτάσαμε» και στη συνέχεια έλεγε ο πατέρας «Πάντα χορτάτοι να είσαστε.». Το παραπάνω επαναλαμβανόταν τρεις φορές. Έπειτα άφηναν το σοφρά κάτω και συνέχιζαν το φαγητό πίνοντας και κρασί. Όταν τελείωναν το φαγητό κρεμούσαν από την τράβα με κλωστή ένα βρασμένο και καθαρισμένο από τα τσόφλια αυγό. Ο πατέρας, κουνώντας το στο ύψος των στομάτων της οικογένειας, έφερνε το αυγό κοντά στο στόμα του καθενός. Όποιος κατάφερνε να το πιάσει με το στόμα του, το έτρωγε ως έπαθλο. Πλέον και αυτό το έθιμο δεν γίνεται και, αντί για αυτό, ο σύλλογος διοργανώνει ένα γλέντι σε έναν χώρο ή σε μια ταβέρνα κοντά στο χωριό ή στην Κορώνη.

Ένα ακόμα μουσικοχορευτικό γεγονός του χωριού είναι και αυτό της Αποκερασιάς. Το έθιμο της Αποκερασιάς, σύμφωνα με την μεγαλύτερη σε ηλικία πληροφορήτρια Διαμάντω Μπούτση (γεννηθείσα το 1928) αλλά και τους υπόλοιπους πληροφορητές, γίνονταν, σταμάτησε και αναβιώθηκε στο πλαίσιο των συλλόγων. Λόγω της συγκεκριμένης πορείας, το έθιμο αυτό όπως και ο χορός που τον συνοδεύει, επιλέχθηκε προς ανάλυση στην παρούσα εργασία για αυτό και θα ασχοληθούμε εκτενέστερα με αυτό στη συνέχεια.

Εικόνα 11: Ο χώρος της εκκλησίας του Αγίου Βασιλείου στο Βασιλίτσι όπου πραγματοποιείται η «Αποκερασιά» 2016

(Πηγή: προσωπικό αρχείο Ιωάννη Παγκοζίδη)

Στον πίνακα που ακολουθεί (Πίνακας 5.2), παρουσιάζονται συνοπτικά τα μουσικοχορευτικά δρώμενα του Βασιλιτσίου σε σχέση με την χρονολογία και τον φορέα:

Πίνακας 5.2.Χρονολογικήσειράμουσικοχορευτικών δρωμένων

Μουσικοχορευτικά δρώμενα	Χρονολογία και φορέας			
	1928 (μεγαλύτερος πληροφορητής)	Άγνωστη χρονική περίοδος	Αδελφότητα Βασιλιτσιωτών «Ο Χρυσόστομος» 1970-1990	Πολιτιστικός Σύλλογος «Η Φανερωμένη» 2004 έως σήμερα
Έθιμο της Αποκερασιάς	Γινόταν	Σταμάτησε	1980-1982 Προσπάθεια να αρχίσει πάλι	Συνεχίζεται
Πανηγύρι Συλλόγου				Τελευταίο Σάββατο του Ιουλίου
Πανηγύρι Αϊ Λιά				20 Ιουλίου
Πανηγύρι 15 Αυγούστου	Γινόταν	Σταμάτησε πριν από 40 χρόνια περίπου		
Γλέντι σε 5 μαγαζιά - Πρωτοχρονιά	Γινόταν	Σταμάτησε με τον καιρό		
Πανηγύρι της Αναλήψεως του Κυρίου	Γινόταν		Γινόταν	Γίνεται
Γιόρτια (ονομαστικές εορτές)	Γινόταν	Γινόταν	Γινόταν αλλά όχι όπως πρώτα	Γίνεται αλλά όχι όπως πρώτα
Απόκριες	Γινόταν	Γινόταν	Γινόταν	Γίνεται σε μικρότερη κλίμακα

5.1.3. Το μουσικοχορευτικό έθιμο της Αποκερασιάς

Το έθιμο της «Αποκερασιάς»πραγματοποιούνταν και πραγματοποιείται την Κυριακή του Πάσχα στο χώρο της εκκλησίας του χωριού, του Αγίου Βασιλείου. Μετά την περιφορά του Επιταφίου την Μεγάλη Παρασκευή που γίνεται σε όλους περίπου τους δρόμους του χωριού και την Ανάσταση του Σαββάτου, την Κυριακή ακολουθεί λειτουργία του Εσπερινού ή, όπως την ονομάζουν οι κάτοικοι, ακολουθία της Αγάπης, επειδή όταν τελειώνει όλοι χαιρετιόνται μεταξύ τους και λύνουν τις διαφορές τους.

Όπως αναφέρουν οι πληροφορητές, αφού σήμαινε η καμπάνα στις 2μμ. ξεκινούσαν οι χοροί στον χώρο της εκκλησίας. Το γλέντι ξεκινούσε γύρω στις 3μμ με τον παπά πρώτα να χορεύει το Χριστός Ανέστη, που το τραγουδούσαν κάποιοι χωρίς την συνοδεία μουσικών οργάνων και, σύμφωνα με την μαρτυρία του Νικόλαου Ηλία Λυμπέρη (2016), έχει ως εξής:

«Σήμερα μαύρα μου μάτια σήμερα Χριστός Ανέστη, σήμερα Χριστός Ανέστη τρέμει ο ουρανός να πέσει, σήμερα μαύρα μου μάτια σήμερα τα παλικάρια, σήμερα τα παλικάρια λάμπουνε σα τα φεγγάρια, σήμερα μαύρα μου μάτια σήμερα και τα κορίτσια, σήμερα και τα κορίτσια στέκονται σαν κυπαρίσσια, σήμερα μαύρα μου μάτια σήμερα κι οι παντρεμένες, σήμερα κι οι παντρεμένες είναι λαμπροφορεμένες, σήμερα μαύρα μου μάτια σήμερα κι οι παντρεμένοι, σήμερα κι οι παντρεμένοι είναι κουστουμαρισμένοι, σήμερα μαύρα μου μάτια σήμερα τα γεροντάκια, σήμερα τα γεροντάκια μας τσουγκρίζουν τα αβγουλάκια, σήμερα μαύρα μου μάτια σήμερα και οι παπάδες, σήμερα και οι παπάδες λειτουργούν με δεσποτάδες».

Σύμφωνα πάντα με τον ίδιο πληροφορητή, το τραγούδι αυτό χορευόταν «συρτό καλαματιανό» ή «συρτό χορευτικό» όπως ο ίδιος αναφέρει. Μάλιστα μέχρι τη δεκαετία του 1950-1960, όπου σύμφωνα με την μαρτυρία του Ηλία Λυμπέρη (2017) εισήχθησαν τα όργανα στη μουσικοχορευτική παράδοση του χωριού, το τραγούδι το τραγουδούσαν με το στόμα οι συμμετέχοντες αντιφωνικά, δηλαδή, οι χορευτές χωρίζονταν σε δύο ομάδες, όπου άρχιζε να τραγουδά η πρώτη και επαναλάμβανε τα λόγια η δεύτερη.

Στον χορό πιάνονταν όλοι, γέροι, νέοι, παιδιά, ξένοι και το γλέντι μάλιστα κράταγε μέχρι αργά το βράδυ και την επόμενη μέρα. Στον χορό όταν έμπαιναν πολλοί ή ήθελε κάποιος να χορέψει πρώτος σχηματίζονταν δύο και τρεις κύκλοι

ανάλογα. Οι κάτοικοι έφερναν διάφορα παραδοσιακά εδέσματα και γλυκίσματα της περιοχής όπως δίπλες, γουρνοπούλα και κρασί. Οι χοροί ήταν κυρίως συρτά καλαματιανά, γρήγοροι συρτοί και τσάμικα, ενώ τα βαριά ζεϊμπέκικα και τα ρεμπέτικα όπως τα λένε, εισήχθησαν στο ρεπερτόριο μετά το 1950-60. Μάλιστα ο πρώτος με τον δεύτερο πιάνονταν με μαντήλι όπως αναφέρει η Φωτεινή Κράνια (2017). Μερικά από τα τραγούδια που χορεύονταν συρτά καλαματιανά και τσάμικα ήταν, σύμφωνα με τους πληροφορητές Διαμάντω Μπούτση (2016), Φωτεινή Κράνια (2017), Ηλία Λυμπέρη (2016) και Νικόλαο Ηλία Λυμπέρη (2016) τα εξής: Γιώργη δεν πας στην εκκλησιά (γρήγορο συρτό), Λεβέντης επελέκαγε (καλαματιανό), Τζάνε ποταμέ (καλαματιανό), Μια λυγερή (τσάμικο), Είσαι ψηλός στ' ανάστημα (καλαματιανό), Παπαλάμπραινα (τσάμικο), Όλα τα πουλάκια (καλαματιανό), Με τούτη την αστροφεγγιά (καλαματιανό), Αηδόνι αηδονάκι (καλαματιανό), Περδικούλα ημέρευα (καλαματιανό), Γιάννη καλέ μου Γιάννη (καλαματιανό), Ένας λεβέντης χόρευε σε μαρμαρένιο αλώνι (τσάμικο), Πουλάκι ν' εκελάηδαγε (καλαματιανό), Λεμονάκι μυρωδάτο (καλαματιανό) και άλλα.

Οι πιο γέροι που δεν μπορούσαν να χορέψουν έλεγαν τότε τραγούδια της τάβλας, επιτραπέζια, όπως το Απόψε δε κοιμήθηκα που, σύμφωνα με τον Νικόλαο Ηλία Λυμπέρη (2017), έχει ως εξής:

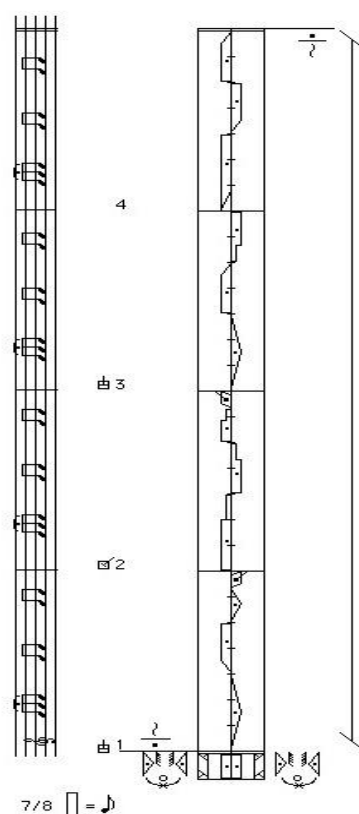
«Απόψε δε κοιμήθηκα και που να παν να μείνω, να μείνω σε βρε σε κορφή βουνού, να μείνω σε κορφή βουνού φοβάμαι από το χιόνι, σε βρε σ' ακροθαλασσιά, να μείνω σ' ακροθαλασσιά φοβάμαι από το κύμα, θα μείνω στη βρε στην αγάπη μου, θα μείνω στην αγάπη μου να κοιμηθούμε αντάμα, να με κερνάει γλυκό κρασί, να με κερνάει γλυκό κρασί και να με αγκαλιάζει, να με κερνάει γλυκά φιλιά, να με κερνάει γλυκά φιλιά και βελουδένια χάδια και να μου λέει πως μ' αγαπά, και να μου λέει πως μ' αγαπά και άντρα θα με πάρει και να της λέω την αγαπώ, και να της λέω την αγαπώ γυναίκα θα την πάρω και θα την πάω στην εκκλησιά, και θα την πάω στην εκκλησιά στεφάνι θα της βάλω και θα την κάνω ταίρι μου».

Ο λόγος που γίνονταν το γλέντι ήταν κυρίως για να συναντηθούν οι ντόπιοι και ιδιαίτερα οι νέοι και να έρθουν σε επαφή μεταξύ τους μέσω του χορού. Η Αποκερασιά ήταν μια αφορμή για «νυφόπαρμα», όπως ανέφερε ο Νικόλαος Ηλία Λυμπέρης (2016), μια ευκαιρία γνωριμίας των νέων αλλά και μια μέρα χαράς γενικότερα για το χωριό αφού η Ανάσταση συμβολίζει την νίκη της Ζωής πάνω

στον Θάνατο. Όπως αναφέρει ο Βασίλειος Γούλας (2015), γίνεται την Κυριακή αυτήν το «πνευματικό κέρασμα των πιστών εκ μέρους της μητέρας Εκκλησίας», ένα «τελευταίο ποτήρι πνευματικής χαράς που μας κερνά η Εκκλησία» όπου στην ολοκλήρωσή της συμφιλιώνονταν όσοι είχαν διαφορές μεταξύ τους και «αντάλλασαν το φιλί της αγάπης» (σελ.96).

Η Αποκερασιά λοιπόν είχε και έχει πολλές λειτουργίες στην τοπική κοινωνία όπως αυτή της γνωριμίας, της αγάπης μεταξύ των ντόπιων και της συμφιλίωσης. Σύμφωνα με τον Γούλα (2015), κανείς δε θυμάται από που ξεκίνησε το έθιμο, από που προέρχεται και πότε καθιερώθηκε, απλώς όλοι οι κάτοικοι θυμούνται να γίνεται. Μάλιστα, όπως επισημαίνει ο συγγραφέας, το έθιμο αυτό είχε σταματήσει για κάποιο χρονικό διάστημα να τελείται, αλλά το 1980 μετά από πρωτοβουλία κατοίκων που το θυμόντουσαν με νοσταλγία έγινε προσπάθεια αναβίωσής του που τελικά επιτεύχθηκε το 1982 μέσω της Αδελφότητας Βασιλιτσιωτών «Ο Χρυσόστομος».

Σχήμα 5.1: Σημειογραφική καταγραφή συρτού καλαματιανού (‘πρώτη’ ύπαρξη)

$$ΧΦ/ ΣΥΡΤΟ/ΚΑΛΑΜΑΤΙΑΝΟ = W_1[\delta^{3/8} + (\alpha^{2/8} - \delta^{2/8})] + W_2 [\alpha^{3/8} + (\delta^{2/8} - \alpha^{2/8})]$$

+

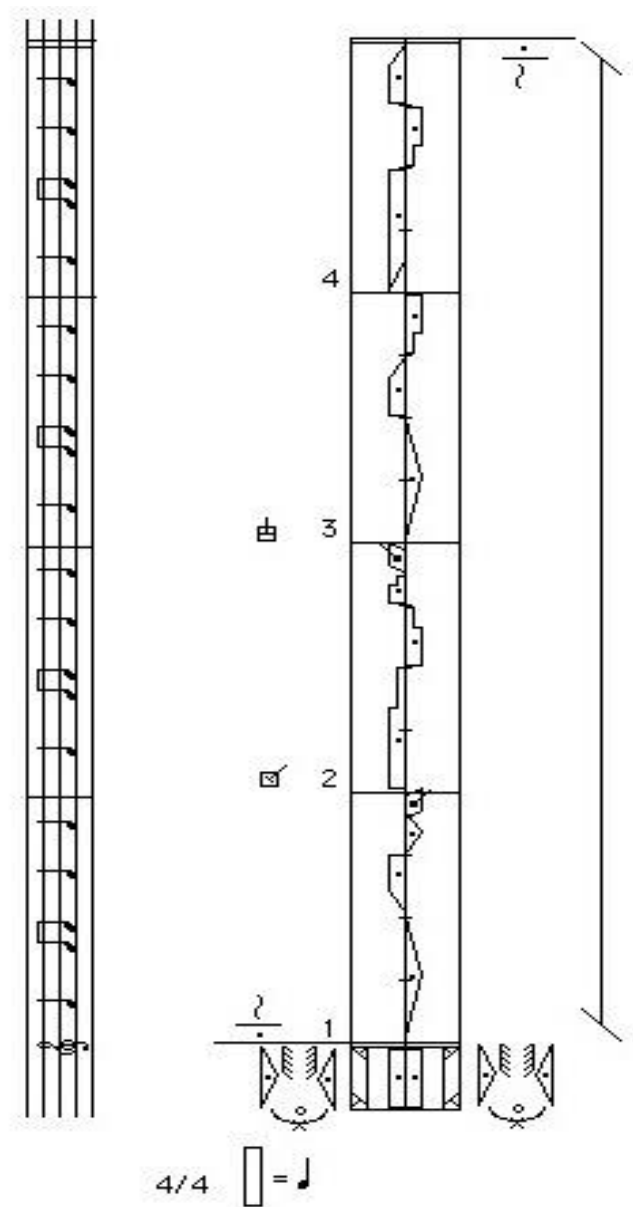
$$W_3 [\delta^{3/8} + (\alpha^{2/8} - \delta^{2/8})] + W_4 [\alpha^{3/8} + (\delta^{2/8} - \alpha^{2/8})]$$

Πίνακας 5.3: *Ανάλυση της χορευτικής μορφής του συρτού
καλαματιανού('πρώτη' ύπαρξη)*

ΣΥΣΤΑΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	Συρτό Καλαματιανό, 'πρώτη ύπαρξη'
ΚΙΝΗΣΗ	Κινήσεις των κάτω άκρων που περιορίζονται σε απλές ανισόχρονες μετακινήσεις, κίνηση με μεσαία αλλά και γρήγορη ταχύτητα. Βήματα ελαφρώς διαφοροποιημένα έως καθόλου, μεταξύ των δύο φύλων, με μεσαίο άνοιγμα και στήριξη-βάδιση σε όλο το πέλμα. Χέρια συνδεόμενα με λαβή από τις παλάμες με ελαφρώς λυγισμένους τους αγκώνες (λαβή W). Απουσία κίνησης των άνω άκρων. Κορμός σε όρθια θέση, με το κεφάλι ψηλά να ακολουθεί τη γραμμή του σώματος.
ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΧΩΡΟΥ	Ομαδικός χορός που χαρακτηρίζεται από την συμμετοχή ατόμων και των δύο φύλων. Χορεύεται σε κυκλικό σχήμα. Υπαίθριος χώρος και προαύλιος χώρος εκκλησίας.
ΔΥΝΑΜΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ, Ρυθμικό	7/8 (3+2+2)

σχήμα, Ρυθμική οργάνωση	
ΧΟΡΕΥΤΕΣ	Άνδρες, γυναίκες και παιδιά χορεύουν μαζί, σχηματίζοντας έναν ή και περισσότερους ανεξάρτητους κύκλους. Διάταξη χορευτών ελεύθερη. Παραδοσιακές φορεσιές «Αλλαξιές» οι γυναίκες ενώ οι άνδρες πουκάμισο, παντελόνι, παλτό, σακάκι.
ΑΚΟΥΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ (ήχος, λόγος, μουσική)	Τραγούδι, μουσική συνοδεία οργάνων μετά το 1950-60
ΜΟΝΤΕΛΟ ΦΟΡΜΑΣ	Ομοιογενής αλυσιδωτή φόρμα
ΧΟΡΟΓΡΑΦΙΑ	Βασική χορευτική φράση συνεχώς επαναλαμβανόμενη. Συγκεκριμένη χορογραφική δομή.
ΣΥΜΠΛΕΓΜΑΤΑ	Πλήρης συμμετοχή όλων των χορευτών.

Σχήμα 5.2: Σημειογραφική καταγραφή γρήγορου συρτού/καλαματιανού (‘πρώτη’
ύπαρξη)

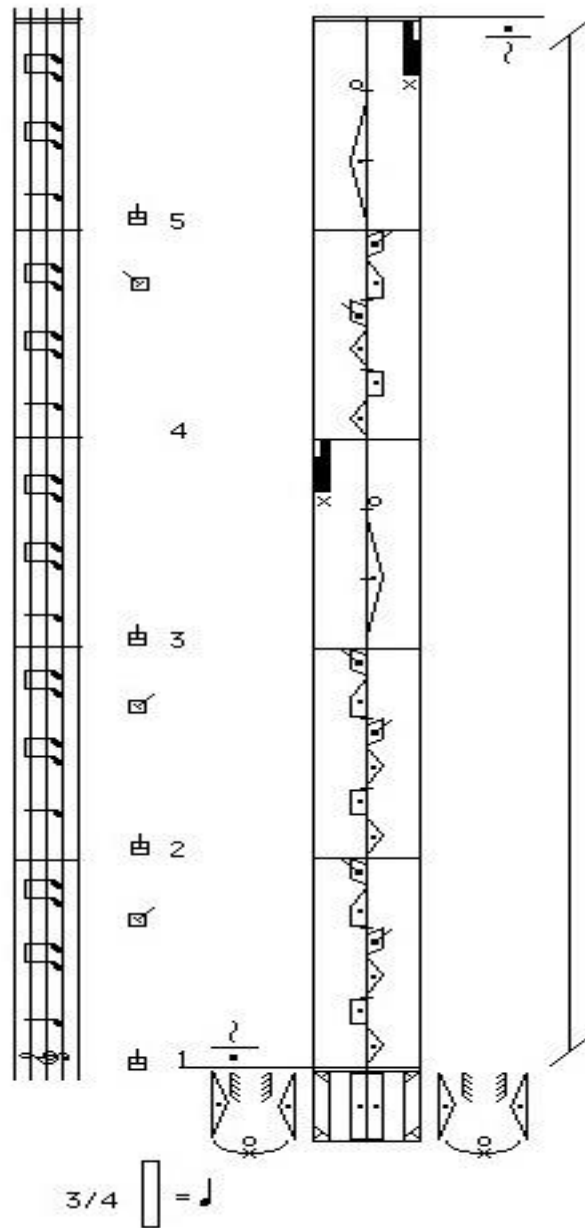
$$\begin{aligned} \text{ΧΦ/ ΓΡΗΓΟΡΟ ΣΥΡΤΟ/ΚΑΛΑΜΑΤΙΑΝΟ} &= W_1[\delta^{2/4} + (\alpha^{1/4} - \delta^{1/4})] + W_2 [\alpha^{2/4} + \\ &(\delta^{1/4} - \alpha^{1/4})] + W_3 [\delta^{2/4} + (\alpha^{1/4} - \delta^{1/4})] + W_4 [\alpha_0^{2/4} + (\delta_0^{1/4} - \alpha^{1/4})] \end{aligned}$$

Πίνακας 5.4: *Ανάλυση της χορευτικής μορφής του γρήγορου
συρτού/καλαματιανού('πρώτη' ύπαρξη)*

ΣΥΣΤΑΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	Γρήγορο Συρτό/Καλαματιανό, 'πρώτη ύπαρξη'
ΚΙΝΗΣΗ	Κινήσεις των κάτω άκρων που περιορίζονται σε απλές ανισόχρονες μετακινήσεις, κίνηση με μεσαία αλλά και γρήγορη ταχύτητα. Βήματα ελαφρώς διαφοροποιημένα έως καθόλου, μεταξύ των δύο φύλων, με μεσαίο άνοιγμα και στήριξη-βάδιση σε όλο το πέλμα. Χέρια συνδεόμενα με λαβή από τις παλάμες με ελαφρώς λυγισμένους τους αγκώνες (λαβή W). Απουσία κίνησης των άνω άκρων. Κορμός σε όρθια θέση, με το κεφάλι ψηλά να ακολουθεί τη γραμμή του σώματος. Πιο έντονο από καλαματιανό.
ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΧΩΡΟΥ	Ομαδικός χορός που χαρακτηρίζεται από την συμμετοχή ατόμων και των δύο φύλων. Χορεύεται σε κυκλικό σχήμα. Υπαίθριος χώρος και προαύλιος χώρος εκκλησίας.
ΔΥΝΑΜΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ, Ρυθμικό σχήμα, Ρυθμική οργάνωση	4/4 (2+1+1)
ΧΟΡΕΥΤΕΣ	Άνδρες, γυναίκες και παιδιά χορεύουν μαζί, σχηματίζοντας έναν ή και περισσότερους ανεξάρτητους κύκλους. Διάταξη χορευτών ελεύθερη. Παραδοσιακές φορεσιές «Αλλαξιές» οι

	γυναίκες ενώ οι άνδρες πουκάμισο, παντελόνι, παλτό, σακάκι.
ΑΚΟΥΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ (ήχος, λόγος, μουσική)	Τραγούδι, μουσική συνοδεία οργάνων μετά το 1950-60
ΜΟΝΤΕΛΟ ΦΟΡΜΑΣ	Ομοιογενής αλυσιδωτή φόρμα
ΧΟΡΟΓΡΑΦΙΑ	Βασική χορευτική φράση συνεχώς επαναλαμβανόμενη. Συγκεκριμένη χορογραφική δομή.
ΣΥΜΠΛΕΓΜΑΤΑ	Πλήρης συμμετοχή όλων των χορευτών.

Σχήμα 5.3: Σημειογραφική καταγραφή τσάμικου('πρώτη' ύπαρξη)

$$\begin{aligned}
 \text{ΧΦ/ ΤΣΑΜΙΚΟ} &= W_1[(\delta^{1/8} - \alpha > \delta^{1/8} - \delta^{1/4}) + \alpha^{1/4}] + W_2 [(\delta^{1/8} - \alpha > \delta^{1/8} - \delta^{1/4}) + \\
 &\alpha^{1/4}] + W_3 [\delta^{2/4} + (\delta)\alpha^{1/4}] + W_4 [(\alpha_0^{1/8} - \delta_0 > \alpha_0^{1/8} - \delta_0^{1/4}) + \delta_0^{1/4}] + W_5 [\alpha_0^{2/4} + (\alpha_0) \\
 &\delta_0^{1/4}]
 \end{aligned}$$

Πίνακας 5.5: *Ανάλυση της χορευτικής μορφής του τσάμικου (‘πρώτη’ ύπαρξη)*

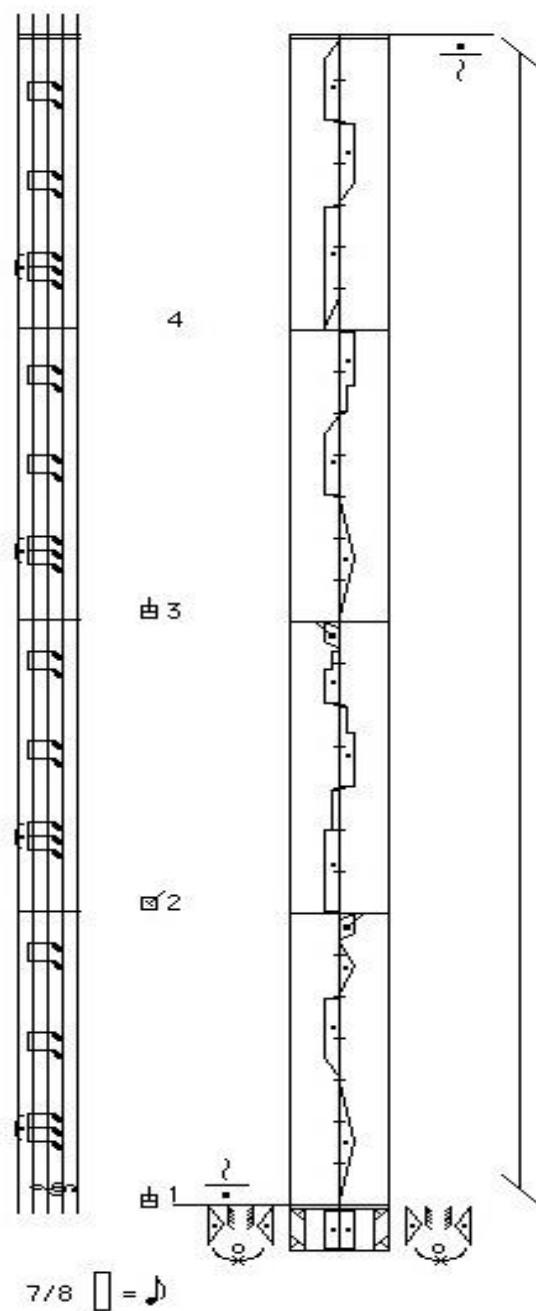
ΣΥΣΤΑΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	Τσάμικο, ‘πρώτη ύπαρξη’
ΚΙΝΗΣΗ	Κινήσεις των κάτω άκρων που περιορίζονται σε απλές ανισόχρονες μετακινήσεις, κίνηση με μεσαία ταχύτητα. Βήματα έντονα οι άνδρες, πιο ήπια οι γυναίκες, με μεσαίο άνοιγμα και στήριξη-βάδιση σε όλο το πέλμα. Χέρια συνδεόμενα με λαβή από τις παλάμες με ελαφρώς λυγισμένους τους αγκώνες (λαβή W). Απουσία κίνησης των άνω άκρων. Κορμός σε όρθια θέση, με το κεφάλι ψηλά να ακολουθεί τη γραμμή του σώματος.
ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΧΩΡΟΥ	Ομαδικός χορός που χαρακτηρίζεται από την συμμετοχή ατόμων και των δύο φύλλων. Χορεύεται σε κυκλικό σχήμα. Υπαίθριος χώρος και προαύλιος χώρος εκκλησίας.
ΔΥΝΑΜΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ, Ρυθμικό σχήμα, Ρυθμική οργάνωση	3/4 (2+1)
ΧΟΡΕΥΤΕΣ	Άνδρες, γυναίκες και παιδιά χορεύουν μαζί, σχηματίζοντας έναν ή μπορεί και περισσότερους ανεξάρτητους κύκλους. Διάταξη χορευτών ελεύθερη. Παραδοσιακές φορεσιές «Αλλαξιές» οι γυναίκες ενώ οι άνδρες πουκάμισο, παντελόνι, παλτό, σακάκι.
ΑΚΟΥΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ (ήχος, λόγος, μουσική)	Τραγούδι, μουσική συνοδεία οργάνων μετά το 1950-60

ΜΟΝΤΕΛΟ ΦΟΡΜΑΣ	Ομοιογενής αλυσιδωτή φόρμα
ΧΟΡΟΓΡΑΦΙΑ	Βασική χορευτική φράση συνεχώς επαναλαμβανόμενη. Συγκεκριμένη χορογραφική δομή.
ΣΥΜΠΛΕΓΜΑΤΑ	Πλήρης συμμετοχή όλων των χορευτών.

Σήμερα το έργο αυτό συνεχίζει ο πολιτιστικός σύλλογος του χωριού «Η Φανερωμένη», προσκαλώντας μουσικά συγκροτήματα ή όποτε δεν έχει την ευχέρεια αυτή χρησιμοποιείται τεχνολογία (ηχεία και υπολογιστής), όπως έγινε το 2016 και το 2017. Το γλέντι αυτό προσελκύει πολύ κόσμο από άλλα χωριά και πόλεις της περιοχής, αλλά και τουρίστες Έλληνες και ξένους που βρίσκονται στο μέρος για διακοπές. Αξιοσημείωτο είναι ότι κάποιοι από τους ξένους, μαγεμένοι από τις ομορφιές της περιοχής αγόρασαν σπίτια, κτήματα μέσα ή έξω από το χωριό και ζουν πλέον μόνιμα εκεί, ενώ κάποιοι άλλοι έρχονται σε ετήσια βάση το Πάσχα και το καλοκαίρι μόνο για τις διακοπές τους. Όλοι αυτοί έχουν μάθει την γλώσσα, τους χορούς και συμμετέχουν ενεργά σε συγκεντρώσεις και εκδηλώσεις όπως αυτή της Αποκερασιάς.

Το γλέντι στις μέρες μας ξεκινά με τον παπά να χορεύει το Χριστός Ανέστη συνοδευόμενος από κατοίκους αλλά και την χορευτική ομάδα του συλλόγου. Όπως και παλιά, έτσι και σήμερα, σύμφωνα πάντα με τους πληροφορητές αλλά και το προσωπικό βίωμα, πιάνονται όλοι στο χορό χωρίς να υπάρχει κάποια προτεραιότητα. Οι χοροί ως επί το πλείστον είναι συρτά καλαματιανά, τσάμικα και λαϊκά τραγούδια, τα οποία όπως προαναφέρθηκε εισήχθησαν στο μουσικοχορευτικό ρεπερτόριο μετά τον ερχομό των μουσικών οργάνων στο χωριό περίπου την δεκαετία του 1950. Οι κάτοικοι και ιδιαίτερα οι γυναίκες του χωριού προσφέρουν σήμερα παραδοσιακά εδέσματα, γουρνοπούλα, δίπλες, κρασί, μπύρα και γλυκά στους επισκέπτες.

Σχήμα 5.4: Σημειογραφική καταγραφή συρτού καλαματιανού(‘δεύτερη’ ύπαρξη)

$$X\Phi/\Sigma YPTO/K\Lambda\Lambda MATIANO = W_1[\delta^{3/8} + (\alpha^{2/8} - \delta^{2/8})] + W_2[\alpha^{3/8} + (\delta^{2/8} - \alpha^{2/8})]$$

+

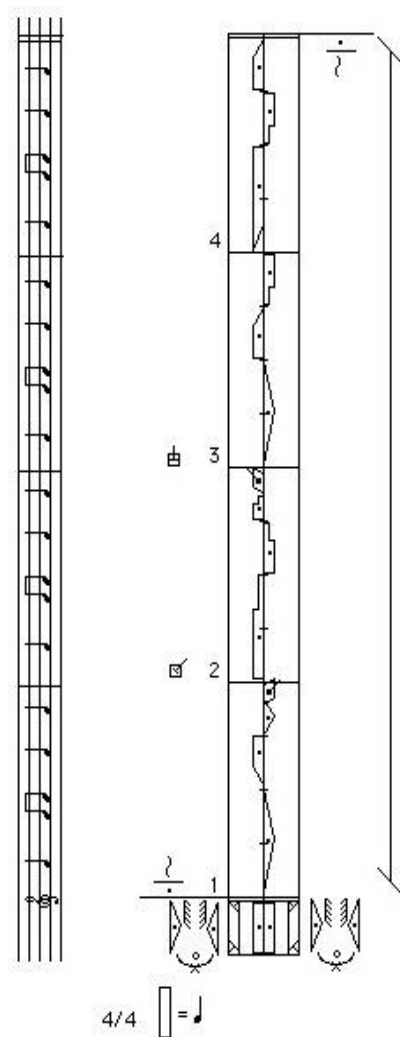
$$W_3[\delta^{3/8} + (\alpha^{2/8} - \delta^{2/8})] + W_4[\alpha_0^{3/8} + (\delta_0^{2/8} - \alpha^{2/8})]$$

Πίνακας 5.6: *Ανάλυση της χορευτικής μορφής του συρτού
καλαματιανού(‘δεύτερη’ ύπαρξη)*

ΣΥΣΤΑΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	Συρτό Καλαματιανό, ‘δεύτερη ύπαρξη’
ΚΙΝΗΣΗ	Κινήσεις των κάτω άκρων που περιορίζονται σε απλές ανισόχρονες μετακινήσεις, κίνηση με μεσαία αλλά και γρήγορη ταχύτητα. Βήματα ελαφρώς διαφοροποιημένα έως καθόλου, μεταξύ των δύο φύλων, με μεσαίο άνοιγμα και στήριξη-βάδιση σε όλο το πέλμα. Χέρια συνδεόμενα με λαβή από τις παλάμες με ελαφρώς λυγισμένους τους αγκώνες (λαβή W). Απουσία κίνησης των άνω άκρων. Κορμός σε όρθια θέση, με το κεφάλι ψηλά να ακολουθεί τη γραμμή του σώματος.
ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΧΩΡΟΥ	Ομαδικός χορός που χαρακτηρίζεται από την συμμετοχή ατόμων και των δύο φύλων. Χορεύεται σε κυκλικό σχήμα. Υπαίθριος χώρος και προαύλιος χώρος εκκλησίας.
ΔΥΝΑΜΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ Ρυθμικό σχήμα, Ρυθμική οργάνωση	7/8 (3+2+2)
ΧΟΡΕΥΤΕΣ	Άνδρες, γυναίκες και παιδιά χορεύουν μαζί, σχηματίζοντας έναν ή και περισσότερους ανεξάρτητους κύκλους. Διάταξη χορευτών ελεύθερη. Παραδοσιακές φορεσιές και

	καθημερινά ρούχα.
ΑΚΟΥΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ (ήχος, λόγος, μουσική)	Τραγούδι, μουσικά συνοδεία οργάνων
ΜΟΝΤΕΛΟ ΦΟΡΜΑΣ	Ομοιογενής αλυσιδωτή φόρμα
ΧΟΡΟΓΡΑΦΙΑ	Βασική χορευτική φράση συνεχώς επαναλαμβανόμενη. Συγκεκριμένη χορογραφική δομή.
ΣΥΜΠΛΕΓΜΑΤΑ	Πλήρης συμμετοχή όλων των χορευτών.

Σχήμα 5.5: Σημειογραφική καταγραφή του γρήγορου
συρτού/καλαματιανού(‘δεύτερη’ ύπαρξη)

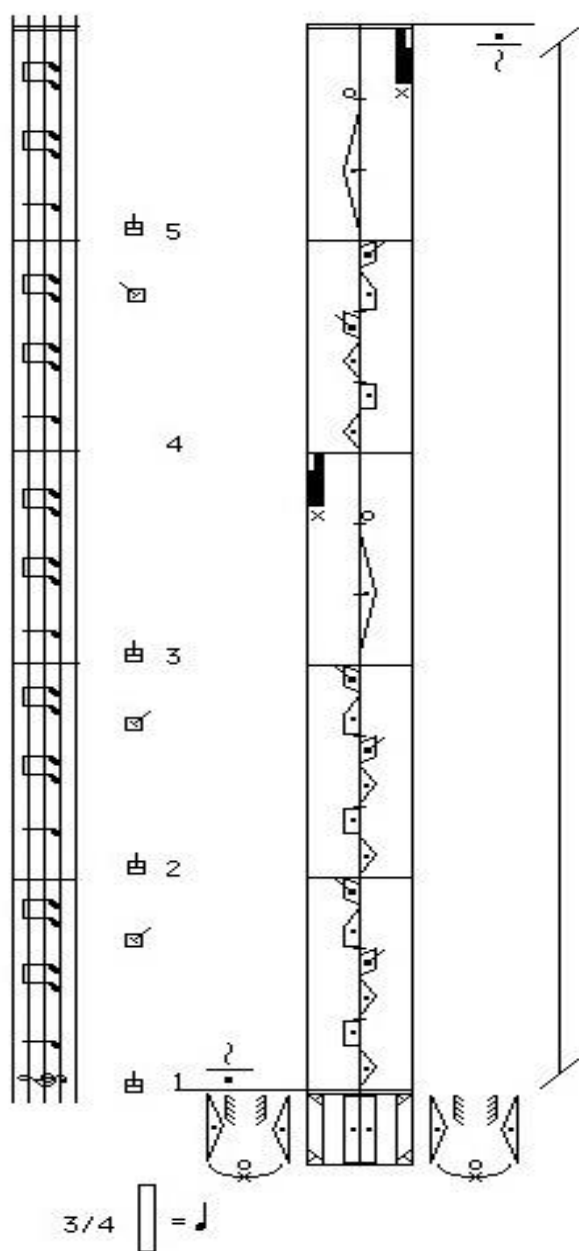
$$\begin{aligned} \text{ΧΦ/ ΓΡΗΓΟΡΟ ΣΥΡΤΟ/ΚΑΛΑΜΑΤΙΑΝΟ} = & W_1[\delta^{2/4} + (\alpha^{1/4} - \delta^{1/4})] + W_2 [\alpha^{2/4} + \\ & (\delta^{1/4} - \alpha^{1/4})] + W_3 [\delta^{2/4} + (\alpha^{1/4} - \delta^{1/4})] + W_4 [\alpha_0^{2/4} + (\delta_0^{1/4} - \alpha^{1/4})] \end{aligned}$$

Πίνακας 5.7: *Ανάλυση της χορευτικής μορφής του γρήγορου
συρτού/καλαματιανού(‘δεύτερη’ ύπαρξη)*

ΣΥΣΤΑΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	Γρήγορο Συρτό/Καλαματιανό, ‘δεύτερη ύπαρξη’
ΚΙΝΗΣΗ	Κινήσεις των κάτω άκρων που περιορίζονται σε απλές ανισόχρονες μετακινήσεις, κίνηση με μεσαία αλλά και γρήγορη ταχύτητα. Βήματα ελαφρώς διαφοροποιημένα έως καθόλου, μεταξύ των δύο φύλων, με μεσαίο άνοιγμα και στήριξη-βάδιση σε όλο το πέλμα. Χέρια συνδεόμενα με λαβή από τις παλάμες με ελαφρώς λυγισμένους τους αγκώνες (λαβή W). Απουσία κίνησης των άνω άκρων. Κορμός σε όρθια θέση, με το κεφάλι ψηλά να ακολουθεί τη γραμμή του σώματος. Πιο έντονο από καλαματιανό.
ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΧΩΡΟΥ	Ομαδικός χορός που χαρακτηρίζεται από την συμμετοχή ατόμων και των δύο φύλων. Χορεύεται σε κυκλικό σχήμα. Υπαίθριος χώρος και προαύλιος χώρος εκκλησίας.
ΔΥΝΑΜΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ, Ρυθμικό σχήμα, Ρυθμική οργάνωση	4/4 (2+1+1)

ΧΟΡΕΥΤΕΣ	Άνδρες, γυναίκες και παιδιά χορεύουν μαζί, σχηματίζοντας έναν ή και περισσότερους ανεξάρτητους κύκλους. Διάταξη χορευτών ελεύθερη. Παραδοσιακές φορεσιές και καθημερινά ρούχα.
ΑΚΟΥΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ (ήχος, λόγος, μουσική)	Τραγούδι, μουσικά συνοδεία οργάνων
ΜΟΝΤΕΛΟ ΦΟΡΜΑΣ	Ομοιογενής αλυσιδωτή φόρμα
ΧΟΡΟΓΡΑΦΙΑ	Βασική χορευτική φράση συνεχώς επαναλαμβανόμενη. Συγκεκριμένη χορογραφική δομή.
ΣΥΜΠΛΕΓΜΑΤΑ	Πλήρης συμμετοχή όλων των χορευτών.

Σχήμα 5.6: Σημειογραφική καταγραφή τσάμικου(‘δεύτερη’ ύπαρξη)

$$\begin{aligned}
 \text{XΦ/ ΤΣΑΜΙΚΟ} &= W_1[(\delta^{1/8} - \alpha > \delta^{1/8} - \delta^{1/4}) + \alpha^{1/4}] + W_2 [(\delta^{1/8} - \alpha > \delta^{1/8} - \delta^{1/4}) + \\
 &\alpha^{1/4}] + W_3 [\delta^{2/4} + (\delta)\alpha^{1/4}] + W_4 [(\alpha_0^{1/8} - \delta_0 > \alpha_0^{1/8} - \delta_0^{1/4}) + \delta_0^{1/4}] + W_5 [\alpha_0^{2/4} + (\alpha_0) \\
 &\delta_0^{1/4}]
 \end{aligned}$$

Πίνακας 5.8: *Ανάλυση της χορευτικής μορφής του τσάμικου (‘δεύτερη’ ύπαρξη)*

ΣΥΣΤΑΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	Τσάμικο, ‘δεύτερη ύπαρξη’
ΚΙΝΗΣΗ	Κινήσεις των κάτω άκρων που περιορίζονται σε απλές ανισόχρονες μετακινήσεις, κίνηση με μεσαία ταχύτητα. Βήματα έντονα οι άνδρες, πιο ήπια οι γυναίκες, με μεσαίο άνοιγμα και στήριξη-βάδιση σε όλο το πέλμα. Χέρια συνδεόμενα με λαβή από τις παλάμες με ελαφρώς λυγισμένους τους αγκώνες (λαβή W). Απουσία κίνησης των άνω άκρων. Κορμός σε όρθια θέση, με το κεφάλι ψηλά να ακολουθεί τη γραμμή του σώματος.
ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΧΩΡΟΥ	Ομαδικός χορός που χαρακτηρίζεται από την συμμετοχή ατόμων και των δύο φύλλων. Χορεύεται σε κυκλικό σχήμα. Υπαίθριος χώρος και προαύλιος χώρος εκκλησίας.
ΔΥΝΑΜΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ, Ρυθμικό σχήμα, Ρυθμική οργάνωση	3/4 (2+1)
ΧΟΡΕΥΤΕΣ	Άνδρες, γυναίκες και παιδιά χορεύουν μαζί, σχηματίζοντας έναν ή μπορεί και περισσότερους ανεξάρτητους κύκλους. Διάταξη χορευτών ελεύθερη. Παραδοσιακές φορεσιές και καθημερινά ρούχα.
ΑΚΟΥΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ (ήχος, λόγος, μουσική)	Τραγούδι, μουσική συνοδεία οργάνων.
ΜΟΝΤΕΛΟ ΦΟΡΜΑΣ	Ομοιογενής αλυσιδωτή φόρμα.

ΧΟΡΟΓΡΑΦΙΑ	Βασική χορευτική φράση συνεχώς επαναλαμβανόμενη. Συγκεκριμένη χορογραφική δομή.
ΣΥΜΠΛΕΓΜΑΤΑ	Πλήρης συμμετοχή όλων των χορευτών.

5.1.4. Σύγκριση ‘πρώτης’ και ‘δεύτερης’ ύπαρξης στο έθιμο της Αποκερασιάς

Το έθιμο της «Αποκερασιάς», που γίνεται την Κυριακή του Πάσχα στο Βασιλίτσι Μεσσηνίας, παρουσιάζει κάποιες ομοιότητες και διαφορές που αφορούν στην ‘πρώτη’ και την ‘δεύτερη’ ύπαρξή του. Αρχικά να αναφέρουμε πως στην ‘πρώτη’ το γλέντι ξεκινά περίπου στις 3μμ, ενώ στην ‘δεύτερη’ στις 5μμ. Πρώτο τραγούδι και στις δύο είναι το «Χριστός Ανέστη», που χορεύεται καλαματιανό. Τον χορό αυτόν τον ξεκινά πρώτος ο παπάς του χωριού και οι υπόλοιποι κάτοικοι ακολουθούν. Σήμερα τον χορό αυτόν τον ξεκινά πάλι ο παπάς αλλά πολλές φορές χορεύει μαζί με την ομάδα χορού του πολιτιστικού συλλόγου του χωριού, «Η Φανερωμένη». Τόσο στην ‘πρώτη’, όσο και στην ‘δεύτερη’ ύπαρξη του, σύμφωνα με τους πληροφορητές Φωτεινή Κράνια (2017), Νικόλαος Ηλία Λυμπέρης (2016), Ηλίας Λυμπέρης (2016, 2017), Διαμάντω Μπούτση (2016) και την παρατήρησή μου στο έθιμο μπορούν να χορέψουν όλοι, άνδρες, γυναίκες και παιδιά, σε όλους τους χορούς, είτε πρόκειται για καλαματιανό, γρήγορο συρτόκαι τσάμικο είτε πρόκειται για το ζεϊμπέκικο που προστέθηκε αργότερα.

Οι κινήσεις που αποτελούν τους δύο αυτούς χορούς, η λαβή καθώς και τα τραγούδια που τα συνοδεύουν, δεν έχουν αλλάξει σχεδόν καθόλου. Οι πρωτοχορευτές έκαναν και κάνουν φιγούρες. Η μόνη διαφορά έγινε, όταν ήρθαν στο χωριό τα μουσικά όργανα. Έως τότε χόρευαν μόνο με τη συνοδεία τραγουδιού. Τα μουσικά όργανα ήρθαν στο χωριό την δεκαετία του 1950 περίπου. Κυρίως όμως, μετά την δεκαετία του 1960 όταν και εισήχθησαν τα μουσικά όργανα στην μουσικοχορευτική παράδοση του χωριού, ήρθαν τα λαϊκά

τραγούδια και φυσικά το ζεϊμπέκικο, που με τον καιρό εμπλούτισε το ρεπερτόριο του Βασιλιτισίου. Ο χορός αυτός, από τότε, χορεύεται σε όλα σχεδόν τα γλέντια ατομικά και ο κάθε χορευτής βασίζεται στον δικό του αυτοσχεδιασμό και στην στιγμιαία έμπνευσή του για να αποδώσει χορευτικά την μουσική. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο πληροφορητής Νικόλαος Ηλία Λυμπέρης (2016) ανάμεσα στα καλαματιανά, στα γρήγορα συρτά και στα τσάμικα θα δούμε «κάνα ζεϊμπέκικο κανέναν που θα φέρει μια βόλτα». Τον χορό αυτόν, τον περιγράφει ο ίδιος (Νικόλαος Λυμπέρης, 2016), με τα παρακάτω λόγια: «είναι ζεϊμπέκικο βαρύ, βαρύ ζεϊμπέκικο, ρεμπετιά, χορεύανε εκείνοι οι βαρύμαγκες οι παλιοί».

Οι ενδυμασίες επίσης, ήταν πουκάμισα, παντελόνια, σακάκια και άλλα παρόμοια για τους άνδρες. Οι γυναίκες φορούσαν «αλλαξιές». Σύμφωνα με την μαρτυρία της Κράνιας Φωτεινής (2017), αυτές αποτελούνταν από μπελερίνα, ένα είδος πλεχτού από πάνω, ποδιά, από μέσα μεσοφόρι, σαν πουκάμισο ή κομπινεζόν, στο κεφάλι φορούσαν μπόλια, δηλαδή μαντήλι, έτσι το έλεγαν. Μάλιστα η άσπρη μπόλια φοριούνταν για καλό, γιορτινό αλλά είχανε και χρωματιστά. Από κάτω είχανε τις κάλτσες, που τις λέγανε σκαλτσούνια και οι οποίες ήταν και αγοραστές. Οι «αλλαξιές» όπως τις ονομάζανε ήταν υφαντές στον αργαλειό.

Στην ‘δεύτερη’ ύπαρξη, ο σύλλογος με αυτές τις παραδοσιακές στολές και κυρίως τα μέλη της ομάδας του συλλόγου που αποτελούνται τώρα ως επί το πλείστον από γυναίκες και κορίτσια, φορούν τις «αλλαξιές» αυτές όταν χορεύουν τους πρώτους χορούς του εθίμου, όπως το «Χριστός Ανέστη» μαζί με τον παπά ο οποίος είναι πρώτος. Όλοι οι υπόλοιποι σηκώνονται να χορέψουν με τα καθημερινά τους «καλά» ρούχα. Το μόνο που φαίνεται να έχει αλλάξει λίγο, βρίσκεται στον χαρακτήρα του εθίμου, που, ενώ ήταν μια γιορτή γνωριμίας, αγάπης, διασκέδασης και συμφιλίωσης μεταξύ των κατοίκων, στις μέρες μας, φαίνεται να δίνεται περισσότερο βάρος ως προς την διασκέδαση και την ψυχαγωγία.

Εικόνα 12: «Αλλαξιές» («Αποκερασιά», Πάσχα 2016, Βασιλίτσι)

(Πηγή: προσωπικό αρχείο Παναγιώτας Κράνια)

Τα χαρακτηριστικά του εθίμου της Αποκερασιάς αλλά και του χορού που το συνοδεύει παρουσιάζονται αναλυτικά στον ακόλουθο πίνακα (Πίνακας 4.5):

Πίνακας 5.9: Ομοιότητες και διαφορές στο έθιμο της Αποκερασιάς μεταξύ 'πρώτης' και 'δεύτερης' ύπαρξης

	1^η Ύπαρξη	2^η Ύπαρξη
Διαδικασία	Μετά την λειτουργία της «Αγάπης», τον Εσπερινό, ακολουθούσε γλέντι με χορούς στο χώρο της εκκλησίας του χωριού το μεσημέρι κατά της 3μμ	Κατά της 5 μμ ξεκινάει το γλέντι με το σύλλογο του χωριού να χορεύει έναν ή δύο χορούς και στη συνέχεια τον κόσμο να ακολουθεί
Μουσική συνοδεία	Φωνή, τραγουδούσαν ακόμα και οι χορευτές, η πρώτη ομάδα το έλεγε και η δεύτερη το επαναλάμβανε (1960 και μετά μουσική)	Μουσικά συγκροτήματα (βιολί, μπουζούκι, σαντούρι), τεχνολογία (ηχεία, υπολογιστής)
Τραγούδια	«Γιώργη δεν πας στην εκκλησιά», «Λεβέντης επελέκαγε, «Τζάνε ποταμέ», «Παπαλάμπραινα», «Μια λυγερή», «Λεμονάκι μυρωδάτο», «Πουλάκι ν' εκελάηδαγε», «Όλα τα πουλάκια», «Περδικούλα ημέρευα», «Ποια μάνα έχει όμορφο γιο», «Ένας λεβέντης χόρευε σε μαρμαρένιο αλώνι», «Αηδόνι αηδονάκι», «Ποιός Ασίκης λεβέντη μου σαν κι εσένα», «Με τούτη την αστροφεγγιά», «Είσαι ψηλός στ' ανάστημα» και άλλα. Αυτά συνοδεύουν τους χορούς καλαματιανό, γρήγορο συρτό και τσάμικο.	«Γιώργη δεν πας στην εκκλησιά», «Λεβέντης επελέκαγε», «Τζάνε ποταμέ», «Παπαλάμπραινα», «Μια λυγερή», «Λεμονάκι μυρωδάτο», «Πουλάκι ν' εκελάηδαγε», «Όλα τα πουλάκια», «Περδικούλα ημέρευα», «Ποια μάνα έχει όμορφο γιο», «Ένας λεβέντης χόρευε σε μαρμαρένιο αλώνι», «Αηδόνι αηδονάκι», «Ποιός Ασίκης λεβέντη μου σαν κι εσένα», «Με τούτη την αστροφεγγιά», «Είσαι ψηλός στ' ανάστημα» και άλλα που συνοδεύουν τους χορούς

	(1960 και μετά έχουμε και λαϊκούς χορούς και ζεϊμπέκικο)	καλαματιανό, γρήγορο συρτό και τσάμικο, + λαϊκά τραγούδια και ζεϊμπέκικα.
Χορευτική φόρμα	Ομοιογενής αλυσιδωτή φόρμα, άνδρες, γυναίκες και παιδιά έμπαιναν στο χορό.	Ομοιογενής αλυσιδωτή φόρμα, άνδρες, γυναίκες και παιδιά έμπαιναν στο χορό.
Χορευτικές κινήσεις	«12άρι» καλαματιανό με τα σταυρώματα κυρίως μπρος και πίσω αλλά μπορεί και να δούμε τα σταυρώματα όλα μπροστά ή όλα πίσω, ομοίως τα γρήγορα συρτά, τσάμικο απλό «10άρι», φιγούρες και στα δύο για τους πρωτοχορευτές (αυτοσχεδιασμός), οι γυναίκες χόρευαν πιο ήπια τα τσάμικα.	«12άρι» καλαματιανό με τα σταυρώματα κυρίως όλα μπρος και πίσω αλλά μπορεί και να δούμε τα σταυρώματα όλα μπροστά ή όλα πίσω, τσάμικο απλό «10άρι», φιγούρες και στα δύο οι πρωτοχορευτές (αυτοσχεδιασμός), ζεϊμπέκικο (πλήρης αυτοσχεδιασμός), οι γυναίκες χορεύουν πιο ήπια το τσάμικο και το ζεϊμπέκικο.
Λαβή	Από τις παλάμες με τους αγκώνες λυγισμένους (W) σε όλα τα τραγούδια (εκτός αυτά της τάβλας που δεν χορεύονται).	Από τις παλάμες με τους αγκώνες λυγισμένους (W) σε όλα τα τραγούδια (εκτός από εκείνα της τάβλας και τα ζεϊμπέκικα όπου έχουμε ελεύθερη λαβή (Ψ)).
Ρυθμικό σχήμα, Ρυθμική οργάνωση	7/8 (3+2+2) στα καλαματιανά και 4/4 (2+1+1) στα γρήγορα συρτά/καλαματιανά, 3/4 (2+1) στα τσάμικα	7/8 (3+2+2) στα καλαματιανά και 4/4 (2+1+1) στα γρήγορα συρτά/καλαματιανά, 3/4 (2+1) στα τσάμικα, 9/8 (ελεύθερη ερμηνεία από τον κάθε χορευτή ή χορεύτρια) στα ζεϊμπέκικα

Ενδυμασία	Παραδοσιακή ενδυμασία («αλλαξιές»οι γυναίκες, πουκάμισο, παντελόνι, παλτό, σακάκι και γενικά τέτοια ρούχα οι άνδρες)	Παραδοσιακές ενδυμασίες ο σύλλογος, καθημερινές ενδυμασίες ο κόσμος
Λειτουργία	Ψυχαγωγία, αλλά ο κυριότερος σκοπός ήταν η αγάπη, η γιορτή της Ανάστασης, η γνωριμία, η συμφιλίωση και η επίλυση των όποιων διαφορών υπήρχαν ανάμεσα στους κατοίκους του χωριού	Ψυχαγωγία, διασκέδαση στο πλαίσιο ενός γλεντιού, μιας εκδήλωσης με στόχο το έθιμο να παραμείνει και να συνεχιστεί

VI. ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Σύμφωνα με την ανάλυση και την ερμηνεία των στοιχείων που συγκεντρώθηκαν από την επιτόπια έρευνα και από τις βιβλιογραφικές πηγές, διαπιστώνεται ότι το χωριό Βασιλίτσι Μεσσηνίας διαθέτει και αυτό τη δική του ιδιαίτερη μουσικοχορευτική παράδοση. Η παράδοση αυτή μπορεί να παρουσιαστεί μέσω των στοιχείων αυτών που συλλέχτηκαν, τα οποία μπορούν να δώσουν μια εικόνα του μουσικοχορευτικού ρεπερτορίου του Βασιλιτσίου από το 1928 και μετά.

Οι ανάγκες της καθημερινότητας και οι συνθήκες που επικρατούσαν στην περιοχή, καθόρισαν σε πολύ μεγάλο επίπεδο τη ζωή και τις σχέσεις μεταξύ των ίδιων των ανθρώπων που κατοικούσαν στο χωριό αυτό. Τα έθιμα, τα πανηγύρια και γενικά όλες οι γιορτές αποτέλεσαν έναν τρόπο συνάντησης όλων των κατοίκων. Συγκεκριμένα το έθιμο της «Αποκερασιάς», που πραγματοποιείται την Κυριακή του Πάσχα στον προαύλιο χώρο της εκκλησίας του χωριού, αποτελεί ένα από τα πιο κορυφαία γεγονότα του Βασιλιτσίου. Η συγκέντρωση αυτή, σύμφωνα με τους πληροφορητές, είχε ως πρώτο σκοπό είχε την ενίσχυση της αγάπης, της γνωριμίας και της συμφιλίωσης μεταξύ των κατοίκων.

Σήμερα αυτός ο σκοπός έχει αλλάξει, καθώς χάνει με τον καιρό τη λειτουργία αυτή το έθιμο και αποκτά άλλον χαρακτήρα. Το γεγονός αυτό οφείλεται στην εξασθένηση του εθίμου για κάποιο χρονικό διάστημα, όπου δεν πραγματοποιούνταν. Με πρωτοβουλία όμως των ίδιων των κατοίκων και την προσπάθεια του πρώτου συλλόγου του χωριού, της Αδελφότητας Βασιλιτσιωτών «Ο Χρυσόστομος», το έθιμο αναβιώθηκε. Μετά σταμάτησε και άρχισε πάλι με την προσπάθεια του νέου συλλόγου του χωριού, του πολιτιστικού συλλόγου Βασιλιτσίου «Η Φανερωμένη». Οι αλλαγές αυτές λοιπόν που συντελέστηκαν, φαίνεται να επηρέασαν την λειτουργία του εθίμου. Ο νέος χαρακτήρας που διαμορφώθηκε, προσανατολίζεται κυρίως στη διασκέδαση και στην ψυχαγωγία των παρευρισκόμενων.

Σύμφωνα με τους πληροφορητές, οι χοροί που θεωρούνται τοπικοί από τους ντόπιους και τους κατοίκους του χωριού, είναι το καλαματιανό, το γρήγορο συρτό (ή γρήγορος συρτός) και το τσάμικο. Αυτοί οι χοροί έχουν επικρατήσει μέχρι

σήμερα και ο συνδυασμός αυτών συνθέτει το ρεπερτόριο ενός εθίμου, μιας γιορτής, το γλέντι ενός γάμου και μιας βάπτισης και ενός πανηγυριού. Πριν από το 1950, οι χοροί αυτοί συνοδευόταν μόνο με τραγούδι. Αργότερα όμως, από το 1960, όπου και εντάχθηκαν τα μουσικά όργανα στην μουσικοχορευτική παράδοση του χωριού, υπήρξε και η μουσική συνοδεία. Μια πολύ σημαντική προσθήκη της αλλαγής αυτής, αποτελεί η είσοδος του ζεϊμπέκικου στο ρεπερτόριο του χωριού που από τότε αγαπήθηκε και χορεύεται από όλους τους κατοίκους του και σε όλες περίπου τις μουσικοχορευτικές περιστάσεις του Βασιλιτσίου.

Από την ανάλυση των χορών δεν βρέθηκαν μεγάλης έκτασης διαφορές ως προς τη μορφή (κινήσεις, λαβή, χορευτική διάταξη κ.ά.). Όλοι οι κάτοικοι, ανεξαρτήτως ηλικίας, οικογενειακής, οικονομικής και κοινωνικής κατάστασης μπορούσαν να συμμετάσχουν ελεύθερα στον χορό. Στον πρώτο χορό όμως του εθίμου της «Αποκερασιάς» χόρευε και χορεύει πρώτος ο παπάς του χωριού. Παρόλο που το έθιμο της «Αποκερασιάς» φαίνεται να εξασθενεί, οι κάτοικοι και ο σύλλογος του χωριού προσπαθούν για το καλύτερο.

Η μουσικοχορευτική παράδοση του Βασιλιτσίου λοιπόν, δεν παρέμεινε στάσιμη. Διατηρώντας τα στοιχεία που την αποτελούσαν και την ξεχώριζαν από της άλλες, απορρόφησε και νέα. Αυτά συνοψίζονται στην είσοδο των μουσικών οργάνων και στο ζεϊμπέκικο που έγιναν αποδεκτά από την κοινωνία. Τα προαναφερόμενα λοιπόν, καθώς και οι μαρτυρίες των πληροφορητών από τις εμπειρίες τους στα διάφορα έθιμα και περιστάσεις του χωριού, αποτελούν σημαντικά στοιχεία για την μουσικοχορευτική παράδοση και τον πολιτισμό του Βασιλιτσίου, καθώς έχουν γίνει λίγες έρευνες για τον πολιτιστικό και παραδοσιακό πλούτο της γύρω περιοχής.

Τα παραπάνω αποτυπώνονται χαρακτηριστικά στους Πίνακες που ακολουθούν.

Πίνακας 6.1: Λειτουργία του εθίμου της Αποκερασιάς

Χρονικό διάστημα	Λειτουργία
1η ύπαρξη (πριν το 1960):	αναπόσπαστο κομμάτι όλης της κοινωνίας - αγάπη, συμφιλίωση
1η ύπαρξη (μετά το 1960):	αναπόσπαστο κομμάτι όλης της κοινωνίας - αγάπη, συμφιλίωση
2η ύπαρξη (σύλλογοι):	αναβίωση-διασκέδαση & ψυχαγωγία (φαινόμενο τουρισμού), τόπος συνάντησης

Πίνακας 6.2: Χορός και μουσική στο έθιμο της Αποκερασιάς

Χορικό διάστημα	Λειτουργία
1η ύπαρξη (πριν το 1960):	Καλαματιανό, γρήγορο συρτό, τσάμικο & τραγούδι
1η ύπαρξη (μετά το 1960):	Καλαματιανό, γρήγορο συρτό, τσάμικο & μουσική συνοδεία + λαϊκά και κυρίως ζεϊμπέκικο
2η ύπαρξη (σύλλογοι):	Καλαματιανό, γρήγορο συρτό, τσάμικο & μουσική συνοδεία + λαϊκά και κυρίως ζεϊμπέκικο

VII. ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ, ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ, ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Η παρούσα εργασία ασχολήθηκε με την μελέτη της μουσικοχορευτικής παράδοσης του Βασιλιτσίου Μεσσηνίας. Για την προσέγγιση της παράδοσης αυτής, μελετήθηκε ένα από τα έθιμα του χωριού, η «Αποκερασιά». Η συλλογή των δεδομένων βασίστηκε σε πρωτογενείς και δευτερογενείς πηγές. Για την καταγραφή των χορών του εθίμου χρησιμοποιήθηκε το σύστημα του Laban (Labanotation) και για την ανάλυσή τους η δομικο-μορφολογική και τυπολογική μέθοδος. Για την ερμηνεία των δεδομένων υιοθετήθηκε το μοντέλο της ‘πρώτης’ και ‘δεύτερης’ ύπαρξης, καθώς και ένα κομβικό σημείο για την μουσικοχορευτική παράδοση του χωριού, η είσοδος των μουσικών οργάνων κατά την δεκαετία του 1950-1960 στο ρεπερτόριο του χωριού.

Από την ανάλυση διαπιστώθηκε ότι το μουσικοχορευτικό ρεπερτόριο του εθίμου της «Αποκερασιάς» που πραγματοποιείται την Κυριακή του Πάσχα στο Βασιλίτσι, επηρεάστηκε από αυτήν την είσοδο των μουσικών οργάνων. Πιο συγκεκριμένα, ενώ είχαμε χορούς με την συνοδεία μόνο τραγουδιού, μετά το 1960 έχουμε και χορούς με την συνοδεία μουσικών οργάνων. Παράλληλα όμως, με τα λαϊκά τραγούδια που έφεραν τα μουσικά όργανα, εντάχθηκε και το ζεϊμπέκικο στο ρεπερτόριο του Βασιλιτσίου. Οι χοροί επίσης, όπως το καλαματιανό, το γρήγορο συρτό και το τσάμικο που υπήρχαν στο ρεπερτόριο αυτό, δεν σχεδόν άλλαξαν καθόλου. Ο τρόπος ερμηνείας, οι κινήσεις, η λαβή και η σειρά που πιάνονταν για να χορέψουντους χορούς αυτούς στο έθιμο, είναι παρόμοια μεταξύ της ‘πρώτης’ και της ‘δεύτερης’ ύπαρξης. Προηγούνταν δηλαδή ο παπάς του χωριού, ο οποίος χόρευε πρώτος το «Χριστός Ανέστη» και στη συνέχεια όλοι οι παρευρισκόμενοι σηκώνονταν να χορέψουν ελεύθερα. Οι γυναίκες και τα κορίτσια εκτελούν τις κινήσεις των χορών πιο ήπια από τους άνδρες οι οποίοι χορεύουν πιο δυναμικά και έντονα.

Το μόνο που φαίνεται να επηρεάστηκε λίγο, με το πέρας των χρόνων, είναι ο λόγος που γίνεται το γλέντι αυτό στον προαύλιο χώρο της εκκλησίας του Βασιλιτσίου. Στην ‘πρώτη’ ύπαρξη κύριος λόγος ήταν να ενδυναμωθεί και να ενισχυθεί η αγάπη, η γνωριμία και η συμφιλίωση μεταξύ των κατοίκων του

χωριού. Το γλέντι αυτό, ήταν γιορτή για την νίκη της ζωής απέναντι στο θάνατο. Σήμερα ενισχύεται περισσότερο η διασκέδαση και η ψυχαγωγία των παρευρισκόμενων (ντόπιοι, απόδημοι, επισκέπτες).

Καταληκτικά, διαφορές παρουσιάζονται μεταξύ των δύο εκφάνσεων της ‘πρώτης’ ύπαρξης πριν και μετά την είσοδο των μουσικών οργάνων στην μουσικοχορευτική παράδοση του χωριού και μεταξύ των δύο υπάρξεων σχετικά με τον χαρακτήρα του εθίμου.

Αυτό συμβαίνει επειδή τα πανηγύρια, οι γιορτές και τα έθιμα δεν πραγματοποιούνται όπως παλαιότερα. Οι εποχές αλλάζουν, φέρνοντας νέα δεδομένα στην ζωή, που διαφοροποιούν την καθημερινότητα των ανθρώπων, σύμφωνα με τις νέες εξελίξεις, απαιτήσεις και ανάγκες της κοινωνίας (Νεραϊδιώτης, 2015). Έτσι αλλάζει και ο τρόπος διεξαγωγής ενός πανηγυριού ή μιας γιορτής. Παρόλα αυτά, τα πανηγύρια που λαμβάνουν χώρα, σε όλα τα χωριά ανά την Ελλάδα, αποτελούν πολύτιμη και αξιόλογη αποτύπωση της μουσικοχορευτικής παράδοσης της χώρας μας. Σύμφωνα με τον Νεραϊδιώτη (2015) τα πανηγύρια αυτά είναι «ένας θεσμός που η ιστορία του χάνεται στο παρελθόν, στα βάθη των αιώνων» (σελ.62). Το πανηγύρι, το έθιμο ή μια γιορτή λοιπόν, αποτελεί σημαντικό γεγονός όπου στο πέρας της ιστορίας αγαπήθηκε από κάθε γενιά (Νεραϊδιώτης, 2015).

Σύμφωνα με τα όσα αναφέρθηκαν, η σημασία της πραγματοποίησης και της συνέχισης των εθιμικών εκδηλώσεων στις διάφορες περιοχές και χωριά της πατρίδας μας είναι τεράστια, καθώς οι νέοι έρχονται σε επαφή και γνωρίζουν καλύτερα την παράδοση του τόπου καταγωγής τους. Η μελέτη αυτών μπορεί να αναδείξει τις διάφορες ταυτότητες, τις συνήθειες, τα ήθη, τα έθιμα και όλα εκείνα τα στοιχεία που συνθέτουν την πλούσια πολιτιστική κληρονομιά του κάθε τόπου και κατ’ επέκταση την ελληνική μουσικοχορευτική παράδοση και πολιτισμό.

VIII. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Βούλη, Χ. (2003). *Οι χορευτικές μορφές της Καρυστίας. Παρελθόν και παρόν. Μορφολογική προσέγγιση*. Αθήνα: ΤΕΦΑΑ, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών.
- Βλασίδου, Α. & Κουτσαντάκη, Ε. (2007). *Η παράδοση της Νέας Βύσσας Έβρου μέσα από τα έθιμα Κανιλίτσα' και 'Μπάμπου-γκιονιού'*. Αθήνα: ΤΕΦΑΑ, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών.
- Γαλαίου, Μ. & Αναγνωστόπουλος, Γ. (2012). *Έρευνα και μελέτη των χορών της Κεφαλονιάς*. Αθήνα: ΤΕΦΑΑ, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών.
- Γούλας, Β.(2015). *Βασιλίτσι Ιστορία ενός Ακρίτα*. Αθήνα: αυτό-έκδοση.
- Γούλας, Β. (2016). *Το Βασιλίτσι στο 1821*. Αθήνα: αυτό-έκδοση.
- Δαμιανάκος, Στ. (1984). Λαϊκός πολιτισμός: ιδεολογική χρήση και θεωρητικήσυγκρότηση του όρου. *Επιστημονική Σκέψη*, 19, 52-61.
- Δέδε, Σ. & Στρατηγός, Ι. (2016). *Ο Συρτός και Ο Μπάλος της Κύθνου στη Δεύτερη Ύπαρξή τους*. Αθήνα: ΤΕΦΑΑ, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών.
- Δεληγιάννη, Ε.Δ. (2007). *Χορολογικές συνάφειες των νησιών του Νομού και Νοτιοανατολικού Αιγαίου. Η περίπτωση της Καρπάθου, Κάσου και Κρήτης. Δομική- μορφολογική και τυπολογική προσέγγιση. Συγκριτική μελέτη*. Αθήνα: ΤΕΦΑΑ,Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών.
- Δεληνικόλας, Π., & Καλτσά, Χ. (2015). *Αποδελτίωση των σημειογραφημένων ελληνικών παραδοσιακών χορών με το σύστημα Laban (Labanotation)*. Αθήνα: ΤΕΦΑΑ, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών.
- Δελφίνη, Μ.Α. & Μαλακού, Π. (2011). *Η Πρώτη και Δεύτερη Ύπαρξη Του Εθίμου Γιαρέντη Της Περιοχής Περαχώρας Λουτρακίου*. Αθήνα: ΤΕΦΑΑ, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών.
- Δήμας, Η. & Τυροβολά, Β. & Κουτσούμπα, Μ. (2010). *Ελληνικός Παραδοσιακός Χορό. Θεωρήσεις για το λόγο, τη γραφή και τη διδασκαλία του*. Αθήνα: αυτό-έκδοση.

- Θεοδωρόπουλος, Α. (2011). *Η μελέτη της μορφής ως μεθοδολογικό εργαλείο της πρακτικής εμπειρίας. Χορευτικά δομικά σχήματα στο Μακεδονικό χώρο. Η περίπτωση της Φλώρινας*. Αθήνα: ΤΕΦΑΑ, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών.
- Καρεπίδης, Ι. (2003). *Χορευτικές μορφές στον Πόντο. Μορφολογική προσέγγιση. Μορφολογική ανάλυση*. Αθήνα: ΤΕΦΑΑ, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών.
- Καρλής, Στ. (2009). *Οι Ιεροί Και Κοσμικοί Χοροί Στο Πλαίσιο Του Εθίμου Γιανίτσαροι & Μπούλες Στη Νάουσα Ημαθίας*. Αθήνα: ΤΕΦΑΑ, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών.
- Καρφής, Β, & Ζιάκα, Μ. (2009). *Ο Ελληνικός παραδοσιακός χορός στην εκπαίδευση: Προτάσεις διδασκαλίας*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Βιβλιοδιάπλους.
- Κόντου, Ι. (2016). *Οι χοροί στα Πασχαλιόγιορτα και στο έθιμο της Ανδρομάνας στη Δεσκάτη Γρεβενών. Εθνογραφική και διαγενεακή μελέτη*. Αθήνα: ΤΕΦΑΑ, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών.
- Κουτσούμπα, Μ. (2005). *Σημειογραφία της χορευτικής κίνησης, το πέρασμα από την προϊστορία στην ιστορία του χορού*. Αθήνα: Προπομπός.
- Κραβαρίτη, Μ. (2010). *Το «πανηγυράκι» του αφέντη Άη Γιώργη στην Αράχωβα Βοιωτίας*. Αθήνα: ΤΕΦΑΑ, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών.
- Λαζάρου, Α. (2008). *Το Έθιμο Του Λειδινού Στο Νησί Της Αίγινας*. Αθήνα: ΤΕΦΑΑ Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών.
- Λυμπέρης, Η.Ν. (2011). *Ποιήματα Διδάγματα Ιστορίες*. Βασιλίτσι: αυτό-έκδοση.
- Μαθέ, Α. (2017). *Ο Παραδοσιακός Χορός Στη Μέσα Μάνη. Εθνοχορολογική Προσέγγιση*. Αθήνα: ΤΕΦΑΑ, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών.
- Μερακλής, Γ.Μ. (1989). *Λαογραφικά ζητήματα*. Αθήνα: Μπούρας.
- Μουντζούρη, Σ. (2000). *Δομική - τυπολογική και μορφολογική ανάλυση των χορών της Θεσσαλίας - της Καρπάθου και της Ρόδου (Δωδεκάνησα)*. Αθήνα: ΤΕΦΑΑ, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών.

- Μοσχάκη, Ε. (2009). *Ο χορός Εμπυρρίκιος στην πρώτη και δεύτερη ύπαρξή του στα Πλατάνια της Κρήτης*. Αθήνα: ΤΕΦΑΑ, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών.
- Μπουλάμαντη, Σ. (2008). *Οι μουσικο-χορευτικές φόρμες της Χίου. Συγκριτική μελέτη*. Αθήνα: ΤΕΦΑΑ, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών.
- Νεραϊδιώτης, Σ.Χ. (2015). *Εν χορώ και οργάνοις (επί των ορέωνωραιότης)*. Άρτα: Εντύπωσης.
- Παναγή, Ζ. (2012). *Οι τογιάλιδικοί χοροί στην Ελλάδα και στον Πόντο του σήμερα*. Αθήνα: ΤΕΦΑΑ, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών.
- Πιττάκα, Μ. (2005). *Ο Ικαριώτικος χορός. Δομική - μορφολογική και τυπολογική ανάλυση*. Αθήνα: ΤΕΦΑΑ, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών.
- Πραντσίδης, Γ. (2004). *Ο χορός στην ελληνική παράδοση και η διδασκαλία του*. Αιγίνιο: Εκδοτική Αιγινίου.
- Σεφέρη, Α. (2008). *Η επιτέλεση της 'πρώτης' ύπαρξης του χορού σε ένα πλαίσιο 'δεύτερης' ύπαρξης. Η περίπτωση ενός παραδοσιακού ηπειρώτικου γάμου στην Αθήνα*. Αθήνα: ΤΕΦΑΑ, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών.
- Thomas, R.J. & Nelson, K..J. (2003). *Μέθοδοι έρευνας στην αθλητική δραστηριότητα* (επιμ. ελληνικής έκδοσης. Κ. Καρτερολιώτης). Αθήνα: Πασχαλίδης.
- Τυροβολά, Β. & Κουτσούμπα, Μ. (2006). *Μορφολογική Μέθοδος Διδασκαλίας του Ελληνικού Παραδοσιακού Χορού: Το Παράδειγμα των Ποντιακών Χορών. Μουσική σε πρώτη βαθμίδα, 1*, 19-32.
- Τυροβολά, Β. (2013). *Χορολογικά θέματα Α' περί χορού... Επτά υποθέσεις εργασίας για την επιστήμη, την τέχνη και τη μορφή του χορού*. Αθήνα: αυτό-έκδοση.
- Τυροβολά, Β. (2013). *Χορολογικά θέματα Β' περί χορού ... Για μία επιστημονική τεκμηρίωση του χορού. Θέσεις, αντιθέσεις και συνθέσεις*. Αθήνα: αυτό-έκδοση.

- Φιλίππιδου, Ε. (2006). *Μουσικοχορευτική παράδοση και μετασχηματισμός: Η περίπτωση του χωριού Νέα Βύσσα Ορεστιάδος του Νομού Έβρου. Ιστορική - συγκριτική και μορφολογική - τυπολογική προσέγγιση*. Αθήνα: ΤΕΦΑΑ, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών.
- Φιλίππιδου, Ε., Κουτσούμπα, Μ. & Τυροβολά, Β. (2008). Βίωση και αναβίωση της παράδοσης. Το πέρασμα του χορού από την συμπαράσταση στην αναπαράσταση στον Πεντάλοφο του Έβρου. Στο *Proceedings of the 22nd World Congress on Dance Research*. Cd-rom, ISBN: 978-960-7204-23-3.
- Φούντζουλας, Γ. (2012). *Τοπικές Παραδόσεις και Αναπαραστάσεις. Το χορευτικό Δρώμενο «Γαϊτανάκι» στις κοινότητες Ανάληψη Τριχωνίδας και Νεοχώρι Ορεινής Ναυπακτίας κατά το χρονικό διάστημα 1805-2011*. Αθήνα: ΤΕΦΑΑ, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών.

ΙΧ. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι. ΒΙΟΓΡΑΦΙΕΣ

Ηλίας Λυμπέρης του Παντελή-Λυμπέρη Ελένη του Ηλία

Ο Ηλίας Λυμπέρης γεννήθηκε 18 Αυγούστου του 1936 στο Βασιλίτσι Μεσσηνίας, όπου και κατοικεί μόνιμα με την γυναίκα του μέχρι σήμερα. Το επάγγελμα του είναι αγρότης. Η Ελένη Λυμπέρη γεννήθηκε το 1940 και το επάγγελμά της είναι επίσης αγρότισσα. Παντρεύτηκαν το 1961. Ο Ηλίας είναι γιος οικογένειας με επτά παιδιά, απόφοιτος πέμπτης δημοτικού και ερασιτέχνης τραγουδιστής στις διάφορες περιστάσεις και έθιμα του χωριού. Έχουν δύο παιδιά.

Νικόλαος Ηλία Λυμπέρης

Ο Νικόλαος Λυμπέρης γεννήθηκε το 1930 στο Βασιλίτσι Μεσσηνίας και μέχρι σήμερα κατοικεί στο χωριό. Ήταν γιος οικογένειας με 6 παιδιά, τρία αγόρια και τρία κορίτσια. Το επάγγελμά του είναι αγρότης, όμως ασχολήθηκε και με άλλες δουλειές όπως για παράδειγμα γύριζε στα πανηγύρια με έναν άλλο συνétaιρο, και ψήγανε χοιρινά, ψητά και άλλα παρόμοια, ήταν δηλαδή κάτι σαν πλανόδιοι που πήγαιναν από πανηγύρι σε πανηγύρι, από γιορτή σε γιορτή. Μετά άνοιξε μαγαζί στην παραλία «Ζάγγα», περιοχή κοντά στην Κορώνη, όπου και το δούλεψε για περίπου δεκαπέντε με δεκαέξι χρόνια. Επίσης διαθέτει στην περιοχή ενοικιαζόμενα. Όταν πέρασαν τα χρόνια έκλεισε και το μαγαζί. Τώρα είναι συνταξιούχος. Επτά χρονών πήγε στο σχολείο. Το 1937 πήγε στην πρώτη τάξη του δημοτικού, το 1938 στην Δευτέρα και το 1939 στην Τρίτη. Το 1940 γράφτηκε στην Τετάρτη αλλά τον Οκτώβριο κηρύχτηκε ο πόλεμος. Το 2011 έγραψε το βιβλίο Ποιήματα Διδάγματα Ιστορίες, βασισμένο σε προσωπικά βιώματα και εμπειρίες και συνεχίζει να γράφει μέχρι και σήμερα. Παντρεύτηκε το 1960 την Αθανασία Μπίζου και έχει δύο παιδιά.

Διαμάντω Ιωάννου Μπούτση

Η Διαμάντω Μπούτση γεννήθηκε το 1928 στο Βασιλίτσι Μεσσηνίας. Είναι γένος Μαράντου, με γονείς τον Παναγιώτη και την Αγγελική. Ήταν κόρη οικογένειας με εννιά παιδιά, επτά κορίτσια και δύο αγόρια. Ήταν η έβδομη από τις κόρες. Είναι δισέγγονη του καπετάν Λιάκου Λυμπέρη που έζησε 105 χρόνια. Παίζει ακορντεόν και έχει τρία πτυχία, ένα από τα οποία είναι δίπλωμα μουσικής. Σε ηλικία περίπου δέκα χρονών, την περίοδο της κατοχής, μεγάλωσε και προστάτευσε πάνω από δέκα παιδιά. Είναι παντρεμένη με τον Ιωάννη Μπούτση. Κατοικεί μόνιμα στο χωριό και γνωρίζει τα έθιμά του.

Φωτεινή Κράνια του Βασιλείου

Η Φωτεινή Κράνια γεννήθηκε στο Βασιλίτσι Μεσσηνίας στις 3 Οκτωβρίου του 1940. Είναι γένος Μαράντου και οι γονείς λέγονται Βασίλειος και Κυριακούλα. Ήταν κόρη οικογένειας με έξι παιδιά, από τα οποία εν ζωή είναι τώρα τρία. Αυτά ονομάζονται Ιωάννης, Αναστασία, Παναγιώτης, Λάμπρος και Αναστάσιος. Παντρεύτηκε το 1961 τον Ιωάννη Κράνια. Μέρι το 1972 έζησε στο Βασιλίτσι και το 1973 ήρθε στην Αθήνα όπου και εγκαταστάθηκε μόνιμα στον Βύρωνα όπου κατοικεί μέχρι σήμερα. Ο δεσμός και η σχέση με το χωριό ήταν πάντα ισχυροί, αφού το επισκέπτεται τακτικά μέσα στο χρόνο. Είναι απόφοιτος δημοτικού σχολείου. Έχει δύο κόρες.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ II. ΑΠΟΜΑΓΝΗΤΟΦΩΝΗΣΕΙΣ-ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ

Συνεντεύξεις

Ηλίας Λυμπέρης του Παντελή

Ημερομηνία γέννησης: 18 Αυγούστου 1936

Επάγγελμα Αγρότης

Ημερομηνία & τόπος συνέντευξης: 3-8-16 (Βασιλίτσι)

Εικόνα 13: Ηλίας Λυμπέρης του Παντελή, Βασιλίτσι καλοκαίρι 2016

(Πηγή: προσωπικό αρχείο Ιωάννη Παγκοζίδη)

Ερ. Ποια ήταν τα πανηγύρια που γίνονταν στο Βασιλίτσι, εδώ στην περιοχή;

Απ. Τον 15άγουστο, στην εκκλησία της Χρυσοκελαριάς το μεσημέρι, πριν 40 χρόνια, τότε γίνονταν 35-40 χρόνια, έπαψε τώρα, είχε πανηγύρι με μπουζούκια, σαντούρια, χορούς, καλαματιανά... μετά την Πρωτοχρονιά, το Βασιλίτσι είχε 5 μαγαζιά, το βράδυ, μάλιστα για δύο βράδια, από την παραμονή μέχρι και την επόμενη μέρα, κρατούσαν τα γλέντια, μετά το Πάσχα, την Κυριακή του Πάσχα, Δευτέρα του Πάσχα, είχαμε δημοτική, καλαματιανά, τσάμικα, με φωνή, τραγούδι χωρίς όργανα, γενικά μόνο φωνή παλιά, όταν ήρθαν τα όργανα, τότε μπήκε η μουσική, στις 3μμ το μεσημέρι το γλέντι ξεκινούσε και κράταγε μέχρι το βράδυ,

και μετά από 40 μέρες της Αναλήψεως, φέτος έγινε 9 Ιουνίου, στην εκκλησία της Φανερωμένης, ερχόντουσαν με βάρκες από την Κορώνη στο Αμμούδι, διότι δρόμοι δεν υπήρχαν, είχαμε γλέντι, μπουζούκια, χορούς, καλαματιανά, τσάμικα, με φωνή, με όργανα, το τελευταίο Σάββατο του Ιουλίου, εδώ και 10 χρόνια περίπου έχει ξεκινήσει ένα καθιερωμένο πανηγύρι από τον πολιτιστικό σύλλογο Βασιλιτισίου, πρόεδρος ο Παναγιώτης Λυμπέρης του Βασιλείου, φτιάχνονται εδέσματα από τις γυναίκες του χωριού, γουρνοπούλες,

Ερ. Επειδή συμμετείχατε στο θεατρικό που έγινε στις 29 Ιουλίου την Παρασκευή, μπορείτε να μας πείτε δύο λόγια για τον γάμο;

Απ. Όταν αρραβωνιάζονταν, απαγορευόταν ο γαμπρός να δει τη νύφη, ο γάμος γινόταν κάποιες μέρες, έτσι είχαμε την Τετάρτη όπου γινόταν το κάλεσμα του κόσμου, την Πέμπτη όπου οι γυναίκες ετοίμαζαν δίπλες, πίτες, την Παρασκευή είχαμε πίτες, κάρφωμα προικιών, και το Σάββατο ερχόντουσαν να πάρουν τα προικιά τραγουδώντας με άλογα με μπουκάλες με κρασιά, το βράδυ ξεκινούσε ο γάμος, οι καλεσμένοι έφερναν φαγητά, ωμά για να τα μαγειρέψουν εκεί, όλοι πηγαίνανε κάτι, αυτό το λέμε ζαερέ, όταν όλοι πηγαίνανε κάτι, φαγητά, οτιδήποτε, για να βοηθήσουν γιατί δεν γινόταν να φτιάξει κάποιος μόνος του φαγητά για τον κόσμο, την Κυριακή εκκλησία, γάμος, πηγαίνανε στο σπίτι της νύφης να την πάρουν και πηγαίνανε στην εκκλησία, και ο γαμπρός μαζί τραγουδώντας, μετά τα στέφανα, γλέντι μετά ξανά σπίτι τη νύφη τραγουδώντας και πηγαίνανε στο σπίτι του γαμπρού και αυτό που είδες πάνω, νερό σε ποτήρι έριχνε η νύφη, στο κεφάλι της είχε ένα ποτήρι, έριχνε μπροστά πίσω δεξιά αριστερά, το ίδιο με το ψωμί, είχανε καρβέλι κομμένο στα τέσσερα, με δεξί χέρι πέταγε το ψωμί, μετά τους έπαιρνε η πεθερά με μια άσπρη μπόλια, και τους έπαιρνε μέσα στο σπίτι της σε τρεις καρέκλες κουμπάρος γαμπρός νύφη, τους έδινε μέλι, τρεις φορές σε όλους, ξεκινούσε από τη νύφη, μετά τον γαμπρό μετά τον κουμπάρο, μετά ξανά νύφη και λοιπά, μετά το έδινε στον κουμπάρο η πεθερά, μάννα γαμπρού, και το έδινε αυτός στους ανύπαντρους, το βράδυ της Κυριακής κρεβάτι, τη Δευτέρα, έπρεπε να ήταν παρθένα η νύφη, φέρνανε το σεντόνι στην πεθερά για να δουν και τραγουδάγανε

Ερ. Τραγουδία στους γάμους ξέρετε ποια λέγανε;

Απ. Ε το φίλοι καλωσορίστε, φίλοι καλωσορίσατε φίλοι και συμπεθέροι ή συγγενίδες, να φάμε και να πιούμε και να σας μολογήσουμε της ξενιτιάς τα πάθη της Αλεξάνδρειας τα βουνά τα τρεις καταραμένα που κει συν τρεις δεν περπατούν συν τρεις δεν κουβεντιάζουν, άλλο σ' αυτό το σπίτι που 'ρθαμε, σ' αυτό το σπίτι που 'ρθαμε κέρνα μας κέρνα μας, πέτρα να μην ραγίσει μάθε να κερνάς να καλοπερνάς, και ο νοικοκύρης του σπιτιού κέρνα μας κέρνα μας, χίλια χρόνια να ζήσει μάθε να κερνάς να καλοπερνάς, να ζήσει χρόνια εκατό και να τα επεράσει να κάμει τρεις καλούς γιούς και μια μοναχοκόρη κέρνα μας κέρνα μας, ο ένας να γίνει λοχαγός και ο άλλος συνταγματάρχης ο τρίτος ο μικρότερος να γίνει βασιλέας μάθε να κερνάς να καλοπερνάς, ή στο μάθε να κερνάς να καλοπερνάς έλεγαν και πάπια χήνα μου να χεις το κρίμα μου, ανά μια σειρά σχεδόν,

Ερ. Τη γυναίκα σας εδώ πως τη λένε;

Απ. Λυμπέρη Ελένη του Ηλία, γεννήθηκα το 1940, αγρότισσα στο επάγγελμα

Ερ. Από μουσικούς γνωρίζετε κανέναν μου έπαιζε παλιά ή και τώρα;

Απ. Ναι ήταν ο Θανάσης Γαϊτάνης έπαιζε βιολί, ο Βασίλειος Κουβέλας με μπουζούκι, ο Μάραντος Θεόδωρος με σαντούρι

Ερ. Τώρα παλιά που δεν υπήρχαν όργανα, τα λέγατε με φωνή μόνο ε;

Απ. Να φωνητικά, δύο φορές 'λεγαν το τραγούδι, μια μπρος μια πίσω, πέντε με δέκα άτομα

Ερ. Στους χορούς πως πιανόντουσαν, είχατε κάποια σειρά που χορεύατε;

Απ. Όχι, όπως να ναι, ακανόνιστα πιάνονταν

Ερ. Στο καλαματιανό τα σταυρώματα πως ήταν, πως το χορεύετε;

Απ. Το γνωστό, μπροστά και πίσω, και το τσάμικο το δεκάρι, μάλιστα θυμάμαι που το χόρευε η μάνα μου ένα τσάμικο καλαματιανό, το μάθατε τι έγινε πάνω στο Ανεμοδούρι, γιε μου που πήρε μωρέ που πήρε ο λύκος ένα παιδί, που πήρα ο λύκος ένα παιδί από τη ποδιά της μάνας, γιε μου εξήντα μωρέ εξήντα τουφέκια παν κοντά, εξήντα τουφέκια παν κοντά κανένα δεν το φτάνει και η μάνα που χε το παιδί στο πόδι τον πηγαίνει, γιε μου άσε μου λύκο το παιδί και πάρε με τη μάνα που έχω πετσί και κόκαλο να φας και να σου μείνει.

(Μετά από λίγο μου αναφέρει λίγα πράγματα για τον γάμο)

Παλιά ερχόντουσαν στο σπίτι της νύφης και την παίρνανε για να παν στην εκκλησία. Ο πατέρας και ο αδερφός της νύφης την πήγαινε στην εκκλησία, ήταν και ο γαμπρός αλλά όχι από κοντά, τραγουδώντας πήγαιναν. Μέσα στο σπίτι τραγουδούσανε και στιχάκια, όπως «Πολλά τραγούδια είπαμε σταλιά κρασί δεν ήπιαμε, ρε βάλτε μου να πιω βάλτε μου να πιω να ειδήs πως θα το ειπώ».

Ο Ηλίας Λυμπέρης του Παντελή που ανέφερε τα παρακάτω τραγούδια: Βγήκε ο ήλιος κόκκινος, τζαβέλαινα, φίλοι καλωσορίσατε, Το βλέπεις εκείνο το βουνό (γάμος), της τάβλας αυτά, Αμάν πολλές βραδιές νυχτιές περπάτησα, λεβέντης μωρέ λεβέντης επελέκαγε, όλα τα πουλάκια, Ποια μάνα έχει όμορφο γιο, Ποιός Ασίκης λεβέντη μου σαν κι εσένα, Σήμερα βγήκα να χαρώ, Που σουν περιστερούλα μου, Στην απακομπογιανίτσα, Κόβω μια κλάρα, Λάμπουν τα χιόνια στα βουνά, Με κατηγορήσε ο ντουνιάς, Στ' αναπλιού, Τ ακούς μαυριδερούλα μου, Τ' Ανδρούτσου η μάνα χαίρεται του Διάκου καμαρώνει, καλαματιανά και τσάμικα αυτά, και κάποια του γάμου όπως: Ας παν να δουν τα μάτια μου (όταν πηγαίνανε στην εκκλησία για τα στεφανώματα), Αφήνω γεια στις όμορφες (όταν έφευγε η νύφη από το σπίτι της, μετά τα στεφανώματα), Έβγα κυρά και πεθερά (σπίτι γαμπρού, μετά τα στεφανώματα), Μας πήρε η μέρα και η αυγή (στο τραπέζι - γάμος), Νερατζούλα φουντωμένη (από εκκλησία για σπίτι, μετά τα στεφανώματα), Σ αυτό το σπίτι που 'ρθαμε (σπίτι της νύφης, μετά τα στεφανώματα), Φέρτε μέλι φέρτε γάλα (έβγα κυρά και πεθερά, μετά τα στεφανώματα), Ωρε ξεκίνησε η λεβεντουριά (από σπίτι σε σπίτι ή όταν πήγαιναν να πάρουν την νύφη).

Στις παρενθέσεις αναφέρονται κάποιες από τις στιγμές ('πιστρόφια' = από σπίτι σε σπίτι πάνε) του γάμου στις οποίες έλεγαν τα τραγούδια.

Μερικά από αυτά:

Αμάν πολλές βραδιές νυχτιές περπάτησα (καλαματιανό)

Αμάν πολλές βραδιές νυχτιές περπάτησα
πολλές βραδιές περπάτησα μ' ένα κορίτσι αντάμα
αμάν κι ακόμα δε βρε δε το φίλησα
κι ακόμα δε το φίλησα δε το χω φιλημένο

αμάν και να τ' αφήσω τ' αφήσω αφίληγο
και να το αφήσω αφίληγο στερνά γελάει με μένα
αμάν πιάνω και δένω και δένω τ' άλογο
πιάνω και δένω τ' άλογο κρεμώ και το ντουφέκι
αμάν φιλιώ τη κόρη τη κόρη μια φορά
φιλιώ τη κόρη μια φορά φιλιώ τη κόρη δύο
αμάν και μες το τρίτο το τρίτο φίλημα
και μες το τρίτο φίλημα μου λιέται τ' άλογό μου
αμάν σύρε κόρη κόρη για τ' άλογο
σύρε κόρη για τ' άλογο και γω για το ντουφέκι
αμάν γλυκό να φάει να φάει τ' άλογο
γλυκό να φάει τ' άλογο να σπάσει το ντουφέκι

Λεβέντης μωρέ λεβέντης επελέκαγε (καλαματιανό)

Λεβέντης μωρέ λεβέντης επελέκαγε
με το ένα του το χέρι την αγαπώ και δε το ξέρει
μια μά μωρέ μια μαυρομάτα πέρασε
το λεβέντη χαιρετάει για το χέρι του ρωτάει
λεβέντη μωρέ λεβέντη που είν' το χέρι σου
μωρ που πελεκάς με το να κόρη ανύπαντρη είσαι ακόμα
μια μά μωρέ μια μαυρομάτα πέρασε
το λεβέντη χαιρετάει για το χέρι του ρωτάει
λεβέντη μωρέ λεβέντη που είν' το χέρι σου
μωρ που πελεκάς με το να κόρη ανύπαντρη είσαι ακόμα
μια μά μωρέ μια μαυρομάτα φίλησα
και μου κόψανε το χέρι την αγαπώ και δε το ξέρει
ας την ε μωρ ας την ε ξαναφίληγα
και ας μου κόβανε και τ' άλλο την αγαπώ και θα την πάρω

Όλα τα πουλάκια (καλαματιανό)

Όλα τα πουλάκια κι αμάν αμάν όλα πουλάκια ζυγά ζυγά

όλα πουλάκια ζυγά ζυγά τα χελιδονάκια ζευγαρωτά
τ' ρημο τ' αηδόνι κι αμάν αμάν τ' ρημο τ' αηδόνι το μοναχό
τ' ρημο τ' αηδόνι το μοναχό περπατεί στους κάμπους με τον αητό
περπατεί και λέει κι αμάν αμάν περπατεί και λέει και κελαηδεί
περπατεί και λέει και κελαηδεί άντρα μου πολίτηπραματευτή

Τ' Ανδρούτσου η μάνα χαίρεται του Διάκου καμαρώνει (τσάμικο)

Ωρέ τ' Ανδρούτσου η μάνα τ' Ανδρούτσου η μάνα χαίρεται
Ωρέ τ' Ανδρούτσου η μάνα χαίρεται του Διάκου παιδιά μου καμαρώνει
Ωρέ γιατ' έχουν γιους γιατί έχουν γιους αρματολούς
Ωρέ γιατ' έχουν γιους αρματολούς και γιους καπεταναίους
Ωρέ Ανδρούτσος φυλάει Ανδρούτσος φυλά την Λειβαδιά
Ανδρούτσος φυλάει την Λειβαδιά Διάκος την Αλαμάννα

Ποιος ασίκης λεβέντη μου σαν κι εσένα (καλαματιανό)

Ποιος ασίκης λεβέντη μου σαν κι εσένα
Ποιος ασίκης σαν κι εσένα περπατεί στην αγορά
Με πιστόλια λεβέντη μ' δυό στη μέση
Με πιστόλια δυό στη μέση και γαρύφαλλο στ' αυτί
Ωρέ πες μ' ασίκη λεβέντη μ' ποια χεις μάνα
Πες μ' ασίκη ποιας χεις μάνα που χεις τέτοια ομορφιά
Ωρέ την τριαντάφυ την τριανταφυλλιά έχω μάνα
Ωρέ την τριανταφυλλιά έχω μάνα και τη μαντζουράνα θειά
Και το κα και τον καντιφέ πατέρα
Ωρέ και τον καντιφέ πατέρα που χω τέτοια λεβεντιά

Σήμερα βγήκα να χαρώ (καλαματιανό)

Ωρέ σήμερα βγήκα να σήμερα βγήκα να χαρώ
Ωρέ σήμερα βγήκα να χαρώ ποιον έδειρα ποιονε βαρώ
Ποιανη γυ και αμάν αμάν ποιανης γυναίκα μίλησα
Μωρέ ποιανης γυναίκας μίλησα ποιανής κακομίλησα

Όποια τη φι και αμάν αμάν όποια τη φίλησα ας το ειπεί
Όποια τη φίλησα ας το ειπεί δική της είναι η ντροπή
Με φίλησες και αμάν αμάν με φίλησες βρ' αδίκητη
Με φίλησες βρ' αδίκητη που να σε ειδώ στη φυλακή

Στην απακομπογιανίτσα (καλαματιανό)

Ωρέ στην απακομπογιανίτσα στην απάνω γειτονίτσα
στην απάνω γειτονίτσα αγαπώ μια κοπελίτσα
ωρέ και στη κακομπογιανίτσα και στη κάτω την καημένη
και στη κάτω την καημένη αγαπώ μια παντρεμένη
Ωρέ το σκυλί κομπογιανίτσα το σκυλί της με γαβγίζει
το σκυλί της με γαβγίζει και άντρας της με φοβερίζει
κάνε το κομπογιανίτσα κάνε το σκυλί σου ζάπι
κάνε το σκυλί σου ζάπι και τον άντρα σου χασάπη

Το βλέπεις κείνο το βουνό (της τάβλας)

Ωρέ το βλέπεις κείνο το βουνό που ναι ψηλά απ' τ' άλλα
Εκεί ναι πυρ βρε πύργος γυάλινος αμάν εκεί ναι πυρ βρε πύργος γυάλινος
Ωρέ κει ναι πύργος γυάλινος με κρυσταλλένια τζάμια μέσα κοιμάται μια ξανθιά
Αμάν μέσα κοιμα κοιμάται μια ξανθιά
Ωρέ μέσα κοιμάται μια ξανθιά μιας χήρας διχατέρας και πως να την να την
ξυπνήσουμε
Αμάν και πώς να την να την ξυπνήσουμε
Ωρέ και πώς να την ξυπνήσουμε και πώς να της το πούμε παίρνω ζαχα
ζαχαρομύδαλα
Αμάν παίρνω ζαχα ζαχαρομύδαλα
Ωρέ παίρνω ζαχαρομύδαλο πετώ στα κεραμίδια ξυπνά καημε καημένη
Αναστασιά
Αμάν ξυπνά καημε καημένη Αναστασιά
Ωρέ ξυπνά καημένη Αναστασιά ξυπνά καημένη κόρη γιατί μας πη μας πήρε η
χαραυγή

Αμάν γιατί μας πη μας πήρε η χαραυγή

Στη συζήτηση συμμετείχε και η γυναίκα του Ηλία Λυμπέρη του Παντελή, η Ελένη Λυμπέρη του Ηλία

(Ερώτηση που του έκανα στην συνάντησή μας το Πάσχα του 2017)

Ερ. Θυμάστε πότε ήρθαν τα μουσικά όργανα στο χωριό;

Απ. Περίμενε τώρα, γύρω στο 1950-1960, κάπου στο 1955 περίπου. Μαζί με αυτά ήρθαν τα λαϊκά και το ζεϊμπέκικο.

Νικόλαος Ηλία Λυμπέρης

Γεννήθηκε το 1930 στο Βασιλίτσι

Επάγγελμα αγρότης

Ημερομηνία & τόπος συνέντευξης: 29-4-2016 (Βασιλίτσι)

Εικόνα 14: Νικόλαος Ηλία Λυμπέρης, Βασιλίτσι Φεβρουάριος 2010

(Πηγή: προσωπικό αρχείο Λυμπέρη Ηλία)

Ερ. Το όνομά σας;

Απ. Νικόλαος Ηλία Λυμπέρης. Γεννήθηκα το 1930, γεννήθηκα εδώ στο Βασιλίτσι και κατοικώ μέχρι τώρα εδώ, στο Βασιλίτσι.

Ερ. Κάποια δουλειά κάνετε;

Απ. Είμαι αγρότης στο επάγγελμα, από τον πατέρα μου, όμως ασχολήθηκα και με άλλες δουλειές, παραδείγματος χάριν γύριζα στα πανηγύρια με έναν άλλο συνétaιρο, και ψήναμε χοιρινά, ψητά, πλανόδιοι, πριν αρχίσουμε τα ψητά πηγαίναμε με ουζάκια και με τέτοια ποτά, ύστερα άνοιζα ένα μαγαζί, έχω ένα κτήμα στη παραλία στη Παναγία εκεί κάτω, στου Ζάγγα, το δούλεψα 15-16 χρόνια εκεί. Και φτιάξαμε 2 σπίτια, 2 κτίρια διώροφα και τα νοικιάζουμε ακόμα, ενοικιαζόμενα δηλαδή, ε μετά τα παιδιά φύγανε, εγώ μπήκα σε ηλικία και το έκλεισα το μαγαζί, και είμαι συνταξιούχος αγρότης τώρα.

Ερ. Τώρα στο χωριό κάνετε καμιά εργασία, αγρότης...;

Απ. Στο χωριό τίποτε τώρα δε κάνω δε μπορώ... τα πόδια μου, είμαι 86 χρονών

Ερ. Πριν πάμε στο έθιμο, μιας που έρχεται και Πάσχα, τα παραδοσιακά όργανα εδώ ποια είναι;

Απ. Είχαμε εδώ στο χωριό έναν έπαιζε βιολί, ένας έπαιζε σαντούρι, και ένας ηλικιωμένος, μπάρμπας μου ήταν κιόλας αυτός, έπαιζε ένα μπουζούκι, μαντόλα το λέγανε, σαν μπουζούκι, και αυτοί πηγαίνουνε στους γάμους, πρωτύτερα όμως από αυτούς δεν υπήρχε τίποτα, ήτανε στη Κορώνη 2 βιολιτζήδες και ερχότανε μόνο με το βιολί ή και με ένα σαντουράκι, τέτοια, και συνήθως με το στόμα τα τραγούδια τα λέγαμε

Ερ. Μόνο φωνή... πολυφωνικά;

Απ. Ναι κοίταξε ήτανε γκρουπ μια μερίδα ας πούμε το έλεγε αυτό και το επαναλάμβανε ο άλλος, αντί για τα βιολιά που δεν είχανε, κατάλαβες όπως το παίζουν τώρα τα όργανα... ε γινόταν έτσι

Ερ. Κάποιο τραγουδάκι που να σχετίζεται με το Πάσχα;

Απ. Με το Πάσχα είναι ένα τραγούδι, το χω γραμμένο πρώτο...

Ερ. Το τίτλο πείτε μόνο...

Απ. Σήμερα Χριστός Ανέστη, να το τραγουδήσω...

Ερ. Ε άμα μπορείτε τραγουδήστε το...

Απ. Σήμερα μαύρα μου μάτια σήμερα Χριστός Ανέστη, σήμερα Χριστός Ανέστη τρέμει ο ουρανός να πέσει, σήμερα μαύρα μου μάτια σήμερα τα παλικάρια, σήμερα τα παλικάρια λάμπουνε σα τα φεγγάρια, σήμερα μαύρα μου μάτια σήμερα και τα κορίτσια, σήμερα και τα κορίτσια στέκονται σαν κυπαρίσσια, σήμερα μαύρα μου μάτια σήμερα κι οι παντρεμένες, σήμερα κι οι παντρεμένες είναι λαμπροφορεμένες, σήμερα μαύρα μου μάτια σήμερα κι οι παντρεμένοι, σήμερα κι οι παντρεμένοι είναι κουστουμαρισμένοι, σήμερα μαύρα μου μάτια σήμερα τα γεροντάκια, σήμερα τα γεροντάκια μας τσουγκρίζουν τα αβγουλάκια, σήμερα μαύρα μου μάτια σήμερα και οι παπάδες, σήμερα και οι παπάδες λειτουργούν με δεσποτάδες

Ερ. Αυτό πως χορεύεται; Είναι συρτό;

Απ. Συρτό

Ερ. Αμα σας βάλω μουσική μετά μπορείτε να το χορέψετε, αν όχι εσείς κάποιος άλλος;

Απ. Ναι αμέ θα το τραγουδάω εγώ και θα το χορεύει ο γιος μου, ξέρει καλαματιανά και τέτοια.

Ερ. Καλαματιανό είναι δηλαδή;

Απ. Ναι καλαματιανό, συρτό χορευτικό, να το γράφω εδώ πάνω συρτό χορευτικό, όπως βλέπεις αυτό έχει μεγάλη σημασία, τότε ήτανε μεγάλο γεγονός το Πάσχα, τα Χριστούγεννα, μεγάλο γεγονός κατάλαβες? Και νηστεύαμε και ήτανε εκείνες οι μέρες αλλιώςτικες, σήμερα συνήθως λακάνε και πάνε στα κέντρα στα ξενύχτια και σε αυτά, ενώ τότε εμείς, χορεύανε στην εκκλησία σου λέω, μόλις σχόλαζε η Ανάσταση, κάναμε την Ανάσταση, βάρανε η καμπάνα στις 2, μετά τα μεσάνυχτα και πηγαίναμε, σήκωνε Ανάσταση και στη συνέχεια έγινε η λειτουργία σα Κυριακή που ήταν, βγαίνοντας έξω από την εκκλησία το πρωί γινόταν οι ασπασμοί και οι χαιρετούρες μεταξύ των ανθρώπων με αγάπη μεγαλύτερη από σήμερα, σήμερα έχουμε και λιγάκι τα μοντέρνα και βάζαμε τον παπά, ο παπάς αρχίζει το χορό με το τραγούδι αυτό, Χριστός Ανέστη πρώτα λέγαμε, το Χριστός Ανέστη δε χορεύεται, αλλά έκανε κάτι τέτοια και μάλιστα πριν από τούτον είχαμε έναν και μόλις του βάλαμε εκείνο, ήταν χορευταράς νέος και λοιπά, το Παπαλιά, τσάμικα και λοιπά, Χριστός Ανέστη Χριστός Ανέστη... έτσι μόνο το τροπάριο, ρε βάλε μου τη Παπαλάμπραινα λέει να χορέψω, του βάλαμε το τσάμικο... αρχίζανε γλέντια πηγαίναμε στα σπίτια τρώγαμε και μετά μαζονότανε στο χορό και πριν την Αποκερασιά, η Αποκερασιά στις 2 χτύπαγε η καμπάνα, ο Εσπερινός που λέμε ας πούμε σήμερα, ε αυτή Αποκερασιά τη λέγαμε τότε, πάλι ο παπάς έλεγε ένα Ευαγγέλιο και το Χριστός Ανέστη και λοιπά κάτι ψαλμοί λίγα πράγματα και βγαίναμε μετά έξω και συνέχιζε ο χορός, και τη Δευτέρα το πρωί λειτούργαγε ο παπάς και βγαίνοντας από την εκκλησία τρώγαμε στα σπίτια και χορός μέχρι το βράδυ που νύχτωνε, και τη Δευτέρα συνέχιζε η Λαμπρή

Ερ. Αυτό κυρίως γιατί το κάνατε, για το νυφόπαρμα που λέγαμε;

Απ. Τότε δε ήτανε όπως τώρα τα κέντρα να γλεντάνε οι νέοι και τα κορίτσια και τα αγόρια, δηλαδή, αν γινόταν ένα προξενικό παραδείγματος χάριν, λέγαμε μεθαύριο τη Λαμπρή που θα χορεύουνε, ε εκεί θα ειδήs τη νύφη και να δεις και το γαμπρό, ο μεν και οι δε, λοιπόν κάπως έτσι, ήταν μια εκδήλωση διασκέδασης τότε, των τότε, τώρα πάτε στο κέντρο και στα μπουζούκια τη νύχτα και

ξενυχτάτε, τότε κάναμε αυτό, δεν είχε ξενύχτια και τέτοια, σπάνια κάνας γάμος, ο γάμος κράταγε τρεις μέρες παραδείγματος χάριν, αλλά όλα με το στόμα τα τραγούδια, στα τελευταία είχαμε εκείνα τα βιολιά που σου λέω, ένα βιολί, ένα σαντούρι και ένας με μαντόλα και με το στόμα, αλλά νεαροί κορίτσια αγόρια

Ερ. Χόρευαν λοιπόν οι νέοι στην Αποκερασιά;

Απ. Ναι, ναι, ε και κάτι... άμα ήταν μερακλήδες, και κάτι γεροντάκια, κάναν τις φιγούρες τους, αλλά συνήθως νέοι, πολλά είχαμε αγόρια, σκέψου κάθε σπίτι, εγώ είχα, 6 αδέρφια ήμασταν, 3 αγόρια 3 κορίτσια, καταλαβαίνεις τα 150 σπίτια που ήμασταν τότε, από 2-3 ο καθένας, και 4 είχανε, χαμός, λοιπόν, γινόντανε μεγάλα γλέντια τότε, και στους γάμους, τώρα πάνε στο κέντρο με τα βιολιά και με τα όργανα, ωραία τα όργανα παίζουν, οι κασέτες σας, αυτό, αλλά ο κόσμος ο άλλος είναι μουγκός εκεί χάμου και κάθεσαι, τότε γλένταγε ο κόσμος όλος, έβλεπες τα γεροντάκια που δε μποράγανε να χορέψουνε, να σηκωθούνε, τα επιτραπέζια, εδώ πέρα τα χω τα επιτραπέζια. Επιτραπέζιο, απόψε δε κοιμήθηκα... (ανοίγει ένα τεράστιο βιβλίο). Επιτραπέζιο, απόψε δε κοιμήθηκα και που να παν να μείνω να μείνω, σε βρε σε κορφή βουνού, το έπαιρνε η άλλη ομάδα, να μείνω σε κορφή βουνού φοβάμαι από το χιόνι να μείνω, σε βρε σ' ακροθαλασσιά, να μείνω σ' ακροθαλασσιά φοβάμαι από το κύμα, θα μείνω στη βρε στην αγάπη μου, θα μείνω στην αγάπη μου να κοιμηθούμε αντάμα να με κερνάει γλυκό κρασί... ξέρεις τι γλέντι, ξέρεις τι αυτό ήτανε, να στο διαβάσω όλο θες;

Ερ. Ε, εντάξει μη κουραστείτε

Απ. Δε κουράζομαι εγώ. Το παίρνεις;

Ερ. Ναι

Απ. Ε κάτσε να στο πω, που μείναμε

Ερ. Κρασί

Απ. Α, να με κερνάει γλυκό κρασί και να με αγκαλιάζει να με κερνάει γλυκά φιλιά... είδες έχει και το σεξουαλικό, να με κερνάει γλυκά φιλιά και βελουδένια χάδια και να μου λέει πως μ' αγαπά, και να μου λέει πως μ' αγαπά και άντρα θα με πάρει και να της λέω την αγαπώ, και να της λέω την αγαπώ γυναίκα θα την πάρω και θα την πάω στην εκκλησιά, και θα την πάω στην εκκλησιά στεφάνι θα της βάλω και θα την κάνω ταίρι μου, τραγούδια τέτοια ας πούμε και γλεντοκόπαε,

δηλαδή περισσότερο χαιρόντανε οι γέροι παρά οι νέοι, μετά λοιπόν ας πούμε, χορεύανε οι νέοι ας πούμε, ε να ειπούμε και ένα επιτραπέζιο, λέγανε και οι γέροι, κατάλαβες, σταματάγανε εκεί και το έπαιρναν, τραγουδάγανε μαζί και οι νέοι, δηλαδή με τους γέρους

Ερ. Επειδή σας βλέπω και διαβάζεται από εδώ πέρα, αυτό πότε ξεκινήσατε να το μαζεύεται; Αρχίσατε να το δημιουργείτε;

Απ. Αυτό, επειδή τα παρατήσανε αυτά τα τραγούδια, μου ήρθε μια ιδέα, γιατί έγραφα για ένα βιβλίο, δε ξέρω αν το...

Ερ. Πως λέγετε το βιβλίο;

Απ. Κάτσε να το δεις, δε έχω να σου δώσω, τα έδωσα, να το

Ερ. Ποιήματα διηγήματα ιστορίες

Απ. Λοιπόν αυτό, το έγραψα εγώ και τα παιδιά δε θέλανε να το εκδώσω, γιατί μου λέγανε αγράμματος, από το 1930 που γεννήθηκα, πηγαίναμε 7 χρονών τότε σχολείο, στα 7, το 37 πήγα στην πρώτη, το 38 στη Δευτέρα, το 39 στη Τρίτη, το 40 γράφτηκα στη Τετάρτη, αλλά τον Οκτώβριο κηρύχτηκε ο πόλεμος, τότε πήραν το δάσκαλό μας και τελειώσαμε, πήραν το δάσκαλό μας, ένα δάσκαλο είχαμε, μετά ήρθε από την Αλβανία του βρήκανε πιστόλι, μας μάζεψε να συνεχίσουμε την Τετάρτη, τον ξαναπαίρνουν τον βάζουν φυλακή, γυρίσαμε μετά 5-6 παντρεμένος με παιδί, τίποτα σχολείο τελείωσε, και μου έλεγαν τώρα τα παιδιά, που πας εσύ, αγράμματος θα μας ξεφτιλίσεις, και έκαμα επανάσταση και το έγραψα τούτο δω.

Ερ. Πότε το γράψατε αυτό;

Απ. Το έγραψα το 2011 (Ξεκίνησε να μιλάει για μια κυρία που του αφηγήθηκε πολλές ιστορίες και του είπε πολλά τραγούδια). Πρόσχαρη και ευγενέστατη, να 'ρθεις όποτε θέλεις, και πάω και μου είπε πολλά τραγούδια και τα 'γραψα στο πρόχειρο και μετά...

Ερ. Μαρία, επίθετο δε θυμάστε;

Απ. Τη Μαρία ακόμα δε την ξέρω, δε τη θυμάμαι, κάπου νομίζω αλλά δε τη γράφω εδώ

Ερ. Μιας και μιλάμε για γυναίκες τώρα, στα πολυφωνικά γυναίκες τραγουδάγανε, ή μόνο οι γέροι?

Απ. Τι πολυφωνικά της τάβλας;

Ερ. Ναι

Απ. Ναι, ναι και γυναίκες, μια πρώτη μου ξαδέρφη έλεγε ένα τραγούδι, κάτσε να στο βρω, και ράγιζε ο τόπος, ποιος ήταν που αναστέναζε, 34, αυτό τότε ήτανε οι κουρσάροι, πειρατές, και γυρίζανε και παίρνανε δούλους και λοιπά, εκεί είχανε πάρει ένα νιόπαντρο το κακομοίρη, τρεις μέρες παντρεμένος, τον πήρανε τη νύχτα τον βαλαν στο καράβι και τους είχαν δούλους πια, έκαναν τις πειρατείες, και τον κακομοίρη, σου λέω τρεις μέρες παντρειά τον αρπάζανε και έμεινε και αναστέναζε λέει τώρα όποιος το φτιάξε το τραγούδι και το ‘γραψε και λέει, να στο τραγουδήσω ποιος ήταν που αναστέναζε και στάθει το καράβι αν είναι από τους ναύτες μου, ας είναι από τους ναύτες μου διπλό μισθό να δώσω και αν είναι από τους σκλάβους μου, και αν είναι από τους σκλάβους μου να τον ελευθερώσω εγώ είμαι που αναστέναξα, λέει τώρα αυτός, εγώ είμαι που αναστέναξα και στάθει το καράβι, τριών ημερών νιόπαντρος, τριών ημερών νιόπαντρος δώδεκα χρόνια σκλάβος και τώρα τη γυναίκα μου, και τώρα τη γυναίκα μου άλλος τη στεφανώνει για αυτό βαριά αναστέναξα, σκλάβε μου φύγε γρήγορα τρέξε για να προφτάσεις κάνε τα χέρια σου φτερά, κάνε τα χέρια σου φτερά τα πόδια σου αγέρα τρέξε να φτάσεις γρήγορα, τρέξε να φτάσεις γρήγορα προτού να στεφανώσουν και πάρε τη γυναίκα σου, και πάρε τη γυναίκα σου στο σπίτι σας να πάτε να ζήσετε ελεύθεροι, αυτό πράγματι, λέγετε, αναστέναζε αυτός από τον καημό του, σκλάβος ήταν, και στάθηκε το καράβι, έτσι λέγετε τώρα, η παράδοση, και έτσι βγάλανε το τραγούδι, τώρα ποιος το σκέφτηκε και ποιος το ‘καμε, μπορεί να ναι και γεγονός, μπορεί να ‘γινε κάποτε, και ο καπετάνιος αμέσως λέει ποιος ήταν που αναστέναζε, αν είναι από τους σκλάβους μου να τον ελευθερώσω και αν είναι από τους ναύτες μου να δώσω μισθό διπλό, σου λέει αυτός για να σταθεί το καράβι με τους αναστεναγμούς του, κάτι είναι, άνθρωπος, άγιος, και λέει κείνος εγώ είμαι που αναστέναξα, λέει το τραγούδι, νιόπαντρος δώδεκα χρόνια σκλάβος, τον είχε δώδεκα χρόνια, και τώρα τη γυναίκα του κάπου είχε μάθει, ότι η γυναίκα του παντρεύεται, κείνη περίμενε δώδεκα χρόνια, ε δεν ήρθε τότες, σκότωναν δεν έδιναν λόγο σε κανέναν, και ειπώθηκε το τραγούδι, και το λέγε αυτό το τραγούδι και ράγιζε το σύμπαν τότε, η μόνη και έχει έναν λαιμό καλόν, το ξέραν όλοι

Ερ. Πώς λέγετε η ξαδέρφη σας;

Απ. Κείνη έχει πεθάνει όμως τώρα, Αμαλία λέγετε, Χριστοπούλου, αδέρφια, ο πατέρας μου και η μάνα της, γι αυτό λέγετε Χριστοπούλου, πήρε Χριστόπουλο μετά αυτή, Λυμπερίτσα ήτανε, του πατέρα μου αδερφή, της αδερφής του πατέρα μου κόρη, ο πατέρας μου με τη μάνα της αδέρφια, εγώ με αυτήν πρώτα ξαδέρφια, αλλά σου λέω λέγανε κάτι τραγούδια, τώρα αυτό το τραγούδι έχει σημασία, μεγάλη σημασία, έχει ανθρωπιά, έχει πόνο, έχει λύπη, έχει μέσα... καταλαβαίνεις, καταλαβαίνεις τώρα νιόπαντρος άνθρωπος, τρεις μέρες ήταν παντρεμένος, τον αρπάξανε, βγήκαν με το καράβι στη θάλασσα, έτσι έβγαιναν τότε, από την παράδοση ξέρουμε ας πούμε, έπαιρναν το χωριό όλο και τους είχαν δούλους πια, τους πουλάγανε

Ερ. Αυτά γινόντουσαν

Απ. Καταλαβαίνεις, να ξέρεις αυτές τις ιστορίες, και ο κακομοίρης από τη στεναχώρια και αυτά, αναστέναξε και λοιπά και λέγετε στάθηκε το καράβι...

(Μετά από λίγο τον ρωτάω για την Αποκερασιά)

Απ. Γίνεται το βράδυ η Ανάσταση, κοιμούνται το πρωί, λειτουγάει δε μαζεύονται απόγευμα, μαζευόμαστε στην Αποκερασιά που λέμε τώρα και γίνεται το γλέντι, αλλά το βράδυ σχολάει, Δευτέρα δε γίνετε τίποτα πια, τώρα

Ερ. Εκεί στην Αποκερασιά τι χοροί κυρίως χορεύονται;

Απ. Συρτά και τσάμικα, ε κάνα ζεϊμπέκικο κανέννας που θα φέρει μια βόλτα, αλλά συρτά και τσάμικα

Ερ. Από παλιά, παραδοσιακά της περιοχής, και το ζεϊμπέκικο...

Απ. Παλιό, παλιά τραγούδια, και τα ρεμπέτικα, ρεμπέτικα, δηλαδή το ρεμπέτικο είναι ζεϊμπέκικο βαρύ, βαρύ ζεϊμπέκικο, ρεμπετιά, χορεύανε εκείνοι οι βαρύμαγκες οι παλιοί, μεθαύριο την Αποκερασιά θα έρθεις κοντά μου θα είμαι και εγώ θα κάτσουμε κοντά και ότι δε ξέρεις θα σου λέω εγώ, εγώ θα μια εδώ, θα δεις και τούτο θα διαβάσεις και τηλεφωνικώς ότι έχεις απορία, μέσα εδώ είναι το τηλέφωνο, πρώτο, πρώτο δω, και ότι απορία έχεις...

Ερ. Συρτά, τσάμικα, καλαματιανά, κάνα τραγούδι που να χορεύεται εκεί ξέρετε, Παπαλάμπραινα...;

Απ. Ναι

Ερ. Ποια είναι αυτά που παίζονται πιο συχνά;

Απ. Κάτσε να σου βρω, που να τα θυμηθώ όλα... ένα τραγούδι θα σου πω τώρα, λέει μια μάνα για το γιό της, Γιώργη δε πας στην εκκλησιά, μια μάνα, χορεύετε συρτό, άκου πως, Γιώργη καλέ μου Γιώργη δε πας στην εκκλησιά, Γιώργη δε πας στην εκκλησιά δε πας να μεταλάβεις, εγώ μάνα μ' εγώ μάνα κολάστηκα, συρτό, εγώ μάνα κολάστηκα, όχι είναι, εγώ μάνα μ' εγώ δε πάω στην εκκλησιά δε πάω να μεταλάβω, μάνα μ' καλέ μάνα μ' εγώ κολάστηκα, μάνα μ' εγώ κολάστηκα ποτέ ήμουν στρατιώτης, όλοι μάνα μ' όλοι τα δέναν τα άλογα, όλοι τα δέναν τα' άλογα σε πλάτανο από κάτω, και γω μάνα και γω, πήγα και το 'δεσα, και γω πήγα και τα' 'δεσα σε μαρμαρένιο μνήμα, δεν το μάνα δεν το δα και το πάτησα, δε το δα και το πάτησα επάνω στο κεφάλι, και ακούω μάνα μ' και ακούω τη κόρη και βογκά, και ακούω τη κόρη και βογκά και βαριαναστενάζει, Γιώργη καλέ μου Γιώργη μου πάρε τα' άλογο, Γιωργή μου πάρε τα' άλογο μη με βαρυπατάει, χορευτικό καλαματιανό, λοιπόν, αργά, τούτο ήταν αργό καλαματιανό, έχω και γρήγορο,

Ερ. Πώς λέγετε;

Απ. Είναι αυτό, το άλλο είναι αργό, το Γιώργη δε πας στην εκκλησιά, το γρήγορο άκου, μη με στέλνεις μάνα στην Αμερική γιατί θα μαραζώσω και θα μείνω κει, γιατί θα μαραζώσω και θα μείνω κει, δολάρια δε θέλω μα πώς να σου το πω κάλλιο ψωμί κρεμμύδι και αυτόν που αγαπώ, κάλλιο ψωμί κρεμμύδι και αυτόν που αγαπώ, εγώ δε πάω στα ξένα και θα μείνω δω αγάπησα έναν νέο και θα τον παντρευτώ, αγάπησα έναν νέο και θα τον παντρευτώ, κόρη μ' δε θα τον πάρεις αυτόν που αγαπάς γιατί θα σε δείρω πολύ ξύλο θα φας, γιατί θα σε δείρω πολύ ξύλο θα φας, μη με δέρνεις μάνα με το κόπανο εγώ θα τον πάρω είναι ομορφόπαιδο, εγώ θα τον πάρω είναι ομορφόπαιδο, μη με δέρνεις μάνα με τ' ... εγώ θα τον πάρω είναι καλό παιδί, εγώ θα τον πάρω είναι καλό παιδί, μη με δέρνεις μάνα με τα ... εγώ θα τον πάρω για το γινάτι σου, εγώ θα τον πάρω για το γινάτι σου, τότε δεν ήταν όπως τώρα, οι γονείς, αμφότεροι και της νύφης και του γαμπρού, θα παντρευτείς, πολλοί δε το ξέρανε, ένας μπάρμπας μου, αδερφός του πατέρα μου, ήταν στρατιώτης, τον αρραβώνιασε ο πεθερός, ο πατέρας του, και ήρθε και την βρήκε αυτήν, αυτή ήθελε να τη στείλει στην Αμερική, αυτά είναι

γεγονότα είναι βγαλμένα από παλιά, ήθελε να τη στείλει στην Αμερική για να μην τη παντρέψει καλύτερη ζωή και τα λοιπά, και εκείνη αγαπούσε κάποιο νέο, αλλά τότε ο έρωτας ήτανε κρυφός, πλατωνικός, πως το λέτε εσείς τώρα δε ξέρω, αγαπιόντανε δύο νέοι παραδείγματος χάριν καμία επαφή, απλώς..., λοιπόν, τούτα τραγούδια για ψάξε θα βρεις κάνα τέτοιο τραγούδι, ένα άλλο, θα σου πω ένα στιχάκι, λεβέντης μωρέ λεβέντης επελέκαγε μωρ' με το 'να του το χέρι την αγαπώ και δε το ξέρει, μια μαυρ' μωρ' μια μαυρομάτα πέρασε το λεβέντη χαιρετάει για το χέρι του ρωτάει, λεβέντη μωρέ λεβέντη που είναι το χέρι σου, μωρ' που πελεκάς με το 'να κόρη ανύπαντρη είσαι ακόμα, μια μωρέ μια μαυρομάτα φίλησα, και μου κόψανε το χέρι την αγαπώ και δε το ξέρει, ας την μωρέ ας την ξανά φίλαγα και ας μου κόβανε και τα' άλλο την αγαπώ και θα την πάρω, λεβέντη μωρέ λεβέντη εκείνη ξέχνα τη, θα σου κόψουν και το πόδι και αυτή θα σε κοροϊδεύει, λεβέντη μωρέ λεβέντη εγώ σε αγαπώ και άντρα θέλω να σε πάρω με παπά και με κουμπάρο, κατάλαβες τώρα

Ερ. Εδώ τι παίζει τώρα;

Απ. Εδώ τι παίζει τώρα, τότε, είχανε ποινές αυστηρές, φίλαγες μια γυναίκα ή την ενοχλούσες ή και μέχρι σκοτωμός, βεντέτες και λοιπά, λοιπόν και τώρα ποιος το φιλοσόφησε το τραγούδι και ποιος το 'φτιαξε τάχα φίλησε ένας νέος μια και του 'κοψαν το χέρι του κακομοίρη και ρωτάει, πέρασε μια άλλη τον αγάπαγε αυτή λέει γιατί σου 'κοψαν το χέρι και είπε εκείνος την ιστορία και 'φτιαξαν τα τραγούδια, έτσι είναι φτιαγμένα, βγαλμένα από κει, πως τα βγάζανε τώρα..., και ένα τραγούδι, κάτσε να σου βρω ένα τραγούδι, τώρα να δεις πως ήταν οι έρωτες, θα βγάλεις συμπέρασμα τώρα τι γινότανε, μπορεί να αγαπούσε κάποιος νέος και να μην... δε τολμούσε ούτε να την πλησιάσει ούτε εκείνη ούτε τίποτα ήτανε τα πράγματα αυστηρά, και λέει, αμάν με τούτη την αστροφεγγιά, με τούτη την αστροφεγγιά με τούτο φεγγαράκι, αμάν πολλές βραδιές νύχτες περπάτησα, πολλές βραδιές περπάτησα με 'να κορίτσι αντάμα, αμάν και ακόμα δε το φίλησα, και ακόμα δε το φίλησα δε το χω φιλημένο, αμάν και να τ' αφήσω αφίλητο και να τ' αφήσω αφίλητο στερνά να γελάει με μένα, αμάν πιάνω και δένω τα' άλογο, πιάνω και δένω τ' άλογο κρεμάω και το τουφέκι, αμάν φιλώ την κόρη μια φορά, φιλώ την κόρη μια φορά φιλώ την κόρη δύο, αμάν και μες το τρίτο φίλημα, και

μες το τρίτο φίλημα μου λιέται τ' άλογό μου, αμάν λύκος να φάει τ' άλογο, λύκος να φάει τ' άλογο να σπάσει το τουφέκι, αμάν κρατώ την κόρη αγκαλιά, κρατώ την κόρη αγκαλιά γιατί την αγαπάω, αμάν και εκείνη με βρε με αγάπαγε, και κείνη με αγάπαγε και πάμε για το γάμο, κατάλαβες αγαπιότανε και κάνανε παρέα, δεν είχε την τόλμη να την φιλήσει ούτε εκείνος ούτε εκείνη, λοιπόν, και λέει, σκέφτηκε να το αφήσω αφίλητο θα γελάει με μένα, θα πει τι δεν είναι άντρας κείνος, και το συνδυάζει λοιπόν, το άλογο και το τουφέκι, που το συνδυάζει, επειδή είχανε ιερό πράγμα και δε δινότανε, το τουφέκι, το άλογο και η γυναίκα δε δανειζότανε, τουφέκι ήτανε πολλοί που δεν είχανε τουφέκια, και ήθελαν, δε το 'διναν το τουφέκι. Να την πούμε και την παπαλάμπραινα, η παπαλάμπραινα, ήταν ένας παπάς Παπαλάμπρος στο Μισοχώρι, εδώ της Πυλίας τα χωριά

Ερ. Πύλος?

Απ. Ναι της Πύλου, το Μισοχώρι (Μεσοχώρι) ήτανε ένα άλλο μικρό, τώρα το έχουνε αλλάξει το όνομα μου φαίνεται, εν πάση περιπτώσει, ένα χωριουδάκι της Πύλου και ο παπάς είχε όπως έχουμε τώρα Αλβανούς, είχε κάτι εργάτες στα χωράφια, και μια μέρα ο Παπαλάμπρος που έλειπε, εκεί αυτοί πήγανε στο σπίτι ξέρανε ποιανού ήτανε, αυτοί στο σπίτι του μπεινοβγαίνανε και στα χωράφια του, και τα λάδια του και τα σιτάρια του και τα λεφτά του τα ξέρανε, και πήγανε και του κλέψανε, και εκεί τους είδε κάποιος και φώναξε και έγινε ένας καβγάς μεγάλος, και φωνάζανε, έτρεξε και η αστυνομία και τους συνέλαβε, τους κλέφτες, και του βγάλανε τραγούδι, κάτσε να το βρούμε, στου παπαλά παπαλάμπραινά, ένας μερακλής εδώ πολύ το 'λεγε άκου, στου παπαλάπαπαλάπαπαλαμπραινά, ένας μερακλής ένας το 'λεγε, το κλασικό είναι ετούτο όμως, μπορείς δηλαδή το πρώτο τραγούδι όπως είναι να επαναφέρεις το πρώτο στιχάκι 'κει, κατάλαβες τώρα, στου παπαλά παπαλάμπραινά, στου Παπαλάμπρου την αυλή, σα πολλοί είναι μαζεμένοι, παπαλάμπραινα καημένη, καν ο παπάς παπαλάμπραινα, καν ο παπάς είναι άρρωστος, καν η παπαδιά πεθάνει, παπαλάμπραινα καημένη, ούτ' ο παπάς παπαλάμπραινά, ούτ' ο παπάς είναι άρρωστος, ούτε η παπαδιά πεθαίνει, παπαλάμπραινα καημένη, κλεφτές το σπít' παπαλάμπραινα, κλεφτές το σπítι μπήκανε, να τους πάρουν τα λεφτά τους και όλα τα υπάρχοντά τους, και ο παπάς

παπαλάμπραινά, και ο παπάς τους άκουσε, και βοήθεια φωνάζει και τους κλέφτες τους αρπάζει, είναι γεγονός, αυτό η παπαδιά, η απέναντι, με τον παπά που έχουμε σχέσεις, μου λέει δε το ‘ξερα ότι βγήκε εδώ σε τούτο το χωριό, μου λέει ξέρεις που βγήκε, είναι από τον Κυνηγό αυτή, σε ένα χωριό εκεί, είναι γεγονός, πρέπει να είναι στου Κυνηγού, αλλά τώρα μετονομασμένο είναι, το ίδιο είναι, άλλο εκεί κοντά, πάντως εκεί Πύλος, θα ρωτήσω γω την παπαδιά, και θα σου πω, άκου να δεις ένας μερακλής ένας το ‘λεγε, στου παπαλάπαπαλάπαπαλαμπραινά, κατάλαβες τώρα. Πάμε το Λάμπει ο ήλιος στα βουνά, ώρε λάμπει ο ή, ώρε ο ήλιος στα βουνά, λάμπει και στα λαγκάδια, έτσι λάμπει, ώρε λάμπει και η κλεφτουριά, ώρε έτσι λάμπει, ωρέ λάμπει και η κλεφτουριά, οι Κολοκοτρωναίοι, αυτοί δεν κα, ώρε δεν καταδέχονται, ώρε αυτοί δεν καταδέχονται, της γης δεν την πατάνε καβάλα παν, ώρε παν στην εκκλησιά, ώρε καβάλα παν, ώρε παν στην εκκλησιά, καβάλα προσκυνάνε, καβάλα παί, ώρε παίρνουν τ’ αντίδωρο, είναι στην κλεφτουριά, αυτό τ’ ‘λεγε ο προπάππους μου, αυτό ήταν το τραγούδι, όποια αυτή κάνανε τότε οι κλέφτες και αμαρτωλοί, ήταν το τραγούδι τους, τραπέζι, το πρώτο, αυτό μου το ‘λεγε ο πατέρας μου, του πατέρα μου το τραγούδι αυτό, άπαξ και καθότανε πρώτα θα ‘λεγε αυτό, από τότε που ήμουνα μικρουλάκι, και πήγαινα στην αγκαλιά του πατέρα μου κα μου ‘λεγε αυτό το τραγούδι, αυτό το τραγούδι το ξέρω από τότε, εγώ εντωμεταξύ επειδή μου άρεσε, το μετέτρεψα και σε τσάμικο, το χω και σε τσάμικο, κάτσε να στο βρω, πως το λέμε σε τσάμικο, γιατί έκανα και τα δικά μου σπαστά, τσάμικο, κάτσε να ειδώ που το χω, να, ώρε λαμπεί ο ή’, λάμπει ο ήλιος στα βουνά, λαμπεί ο ήλιος στα βουνά, λαμπεί και στα λαγκάδια, λαμπεί και στα λαγκάδια, ώρε ετσί λαμπεί, ετσί λαμπεί και η κλεφτουριά, ετσί λαμπεί και η κλεφτουριά οι Κολοκοτρωναίοι, Κολοκοτρωναίοι, ώρε που αυτοί δεν κά, που αυτοί δεν καταδέχονται, που αυτοί δεν καταδέχονται τη γη δεν την πατάνε, τη γη δεν την πατάνε, ώρε καβάλα παν, καβάλα, παν στην εκκλησιά, καβάλα παν στην εκκλησιά καβάλα προσκυνάνε καβάλα προσκυνάνε, ώρε καβάλα παί, καβάλα, παίρνουν αντίδωρο, καβάλα παίρνουν αντίδωρο απ’ του παπά το χέρι, απ’ του παπά το χέρι, πρόσθεσα και ένα δικό μου, ώρε γιατ’ έχουν και γιατ’ έχουν, και το Θοδωρή, γιατ’ έχουν και τον Θοδωρή τον πρώτο

καπετάνιο, τον πρώτο καπετάνιο, ο Κολοκοτρώνης είναι το ίνδαλμα μου, λέω δεν θα τον αφήσω ώξω, καλά δε το ‘καμα;

Μέσα από την ωραία συνάντησή και κουβέντα μας μου ανέφερε το παρακάτω ποίημα «Καθ’ ένας από λόγου του», το οποίο το έμαθε στο δημοτικό σχολείο και με το οποίο αρχίζει το βιβλίο του «Ποιήματα Διδάγματα Ιστορίες»:

*«Η συννεφιά και η ξαστεριά κόρες του Ρήγα Χρόνου
προχθές συναπαντήθηκαν σ’ ένα σκαλί του θρόνου
και η πρώτη κλαυσοπρόσωπη στρέφει και λέει του Ρήγα
γιατί πατέρα μου γιατί, εμένα όπου κι αν πήγα
από τις ρούγες, τις πλατιές κι απ’ τα στενά σοκάκια
όλοι με υποδέχονται με πίκρες και με κακία
ενώ την αδερφούλα μου τη χρυσοστολισμένη
όλοι την καλοδέχονται παντού κι’ όπου πηγαίνει
κι ο Ρήγας τότε έστρεψε σ’ αυτή να απαντήσει
χωρίς να θέλει με αυτό καμιά τους να λυπήσει
Κόρες μου και οι δυό η μία την άλλη δέτε
καθ’ ένας από λόγου του μισιέται ή αγαπιέται» (Λυμπέρης,2011:7)*

Διαμάντω Ιωάννου Μπούτση

Γένος Μαράντου, γονείς Παναγιώτης και Αγγελική

9 αδέρφια, 7 κόρες, η 7^η ήταν, 2 αγόρια

Γεννήθηκε το 1928

Δισέγγονη του καπετάν Λιάκου Λυμπέρη έζησε αυτός 105 χρόνια

Πτυχίο – Δίπλωμα μουσικής

Παίζει ακορντεόν

Ημερομηνία & τόπος συνέντευξης: 2-5-2016 (Βασιλίτσι)

Εικόνα 15: Διαμάντω Ιωάννου Μπούτση, Βασιλίτσι καλοκαίρι 2017

(Πηγή: Προσωπικό αρχείο Παναγιώτη Μπούτση)

Εικόνα 16: *Ιωάννης Μπούτσης, Βασιλίτσι καλοκαίρι 2017*

(Πηγή: Προσωπικό αρχείο Παναγιώτη Μπούτση

[https://www.facebook.com/photo.php?fbid=1498769320186424&set=p.1498769320186424&type=3&theater\)](https://www.facebook.com/photo.php?fbid=1498769320186424&set=p.1498769320186424&type=3&theater)

(Χαιρετηθήκαμε και ξεκινήσαμε να συζητάμε, μιλάει η κυρία Διαμάντω)

Αδέρφια μου, ήμουν η πιο μικρή έβδομη από τις αδερφές, επτά κόρες δύο αγόρια, εννέα, είμαι δισέγγονη του καπετάν Λιάκου, ο καπετάν Λιάκος έζησε 105 χρόνια, η μάνα μου ήταν πέντε χρονών, και της λέει κάτσε κάτω Αγγελική και της είπε όλα τα τραγούδια, όλες τις ιστορίες, τα ‘μαθα από τη μάνα μου όλα εγώ αυτά, ήταν και πολύ θεοσεβούμενη, με ‘βαλε κάθε βράδυ, μ’ αγαπούσαν και τα αδέρφια μου γιατί είχα μια τάση, είχα ένα σκαλιστηράκι που χε η μάνα μου και έψαχνα για τα αρχαία, άνηκα στα αρχαία από μικρό, και έβρισκα τα μνημεία, μου λέει η μάνα μου όταν βρίσκουμε μνημεία να κοιτάνε ανατολικά είναι ελληνικά,

όταν κοιτάτε δυτικά είναι ενετικά, και έψαχνα και έβρισκα τα μνημεία και έσκαβα, βρήκα στον Αϊ-Γιώργη ένα μνημείο ελληνικό, το οποίον έσκαψα βρήκα πρώτα το, 'βαλαν ένα λαϊνάκι μέσα, και προχώρησα και βρήκα τα οστά, και στο χέρι του βρήκα ένα δαχτυλίδι ολόχρυσο μεγάλο, το πήρα το δαχτυλίδι το ξανάθαψα το μνήμα, και όπως κατέβαινα στο ποτάμι στον Αϊ-Γιώργη να περάσω, ερχόμουν με τα πρόβατα, ήταν δύο ξαδέρφοι, πέτα το, μόλις το 'δαν το δαχτυλίδι, αλλά εγώ ήμουν μικρή κιόλας τότε, και μου λέει πέτα το θα 'ρθει ο πεθαμένος να μας πάρει και το πέταξα τη νύχτα στο ποτάμι, ε τελικά άρχισα όμως, έβρισκα τη Θεοτόκο, εβρήκα, είχαμε βάλει μια η ανιψιά μου και βρήκαμε εννέα μνημεία στη Θεοτόκο στην εκκλησία, στον Αϊ-Γιάννη και μέσα στην εκκλησία ήταν θολωτή εκκλησία, και είχε ένα αλογάκι ασημένιο και προσκηνάγαμε το αλογάκι, αλλά εγώ νόμιζα ότι είναι, ότι είναι, εικόνα αυτό, αλλά μας είπε ένας Χρυσόστομος που ήτανε εκεί, ήτανε θείος μου και είχε έρθει τελευταία χρονιά, και τον ρώτησα, του λέω έτσι και έτσι, μου λέει ήτανε τα τάματα αυτά, δεν ήτανε εικόνες, ότι βρίσκαμε στην εκκλησία το προσκυνάγαμε εμείς, βρίσκαμε το μάρμαρο του Αϊ-Γιάννη, ήτανε ενετικά, οι εκκλησίες όλες, άνηκα από τότε, δεν είναι ότι με βούτηξε κάποιος, το αγαπάω αυτό που δουλεύω, τόσα τραγούδια που έχω, τόσα βιβλία μου χουνε βγάλει, δηλαδή έχω μια τάση, θεϊκή δύναμη, είμαι πολύ θεοσεβούμενη, αγάπαγα όλα τα ορφανά, τα μάζευα στην κατοχή και όπου τρέχανε τα ποταμάκια, τα πήγαινα τα πρόβατα και μάζευα πολλά χόρτα, είχα δεκαεφτά παιδιά μαζί μου, τα μεγάλωσα και με λέγανε μάννα και ακόμη είναι, άμα θέλετε να βεβαιωθείτε, είναι τέσσερα, ετούτη η γυναίκα που ήρθε τώρα, ήταν μέσα στα δεκαεφτά παιδιά, για να ακούσετε αυτά που γράφω είναι και θα πει και περισσότερα, μας προστάτευσε, ήμουν εγώ τότε δέκα χρονών στη κατοχή, είμαι ενενήντα χρονών, δεν είμαι ακόμα φτασμένη, ογδόντα εννέα είμαι τώρα

Ερ. Πότε γεννηθήκατε;

Απ. Το 1925.. το 28, το 28 είμαι γεννημένη, τάζα τα παιδιά, και ακόμα ζούνε τα παιδιά, αυτά με λένε ακόμα μάννα και τα παιδιά τους γιαγιά, αυτό μου δίνει τη χάρη, τη δύναμη ο θεός και τα συνεχίζω, εγώ έχω όλα τα βιβλία του Κωστή Παλαμά, αυτά όμως δεν τα χουνε γράψει, που σας δίνω εγώ τώρα, ο Κωστής ο

Παλαμάς έγραφε τα σχολεία και τα αυτά, ήρθε από το Μεσολόγγι, τραγουδώντας, με τις λιμνοθάλασσες, και ήρθε στο πανεπιστήμιο, όπως περάσαν τα παιδιά, τούτα δω, και πέρασε αμέσως καθηγητής και έγραψε όλα τα επόμενα, τις εκκλησίες, τις προσευχές, όλα, τα χει ο Κωστής Παλαμάς να ξέρετε γραμμένα, λοιπόν, αυτά μ' αρέσανε τα διάβαζα, όταν πήγα που έμαθα, πήρα το δημοτικό, ανορθόγραφα, δεν έμαθα πολλά γράμματα, όταν πήγα να δώσω, με είπε η δασκάλα θα πας τον Ιούνιο, επήγα τον Σεπτέμβρη νυχτερινό, δεν τα κατάφερνα τα νούμερα, στα μαθηματικά και μου λέει δεν πειράζει κυρά Διαμάντω, και πως μου ήρθε, πάντα θέλω, όχι θέλω να κρατάω τη σημαία της λέω, θέλω να τα μάθω όλα, όχι μου λέει θα πάμε και θα δώκεις αυτά, άμα δε τα καταφέρεις στα μαθηματικά δε πειράζει, με πήγε στο υπουργείο κάτω στο, πως λεγόταν το υπουργείο, λοιπόν, ήτανε εφτακόσια άτομα μέσα, που δίναμε, της κατοχής άνθρωποι, άλλοι θέλαν να πάρουν τα διπλώματα, λοιπόν, περνάω στον πρώτο μου λέει, δε μου λες θα σου κάνουμε μια ερώτηση, ναι, μου λέει, δε μου λες τι μας χρησιμεύουν, σε τι μας χρειάζονται τα φυτά της γης, απλώς του λέω, εάν δεν υπάρχει φυτό δεν υπάρχει και ζωή του λέω, η πρώτη επιτροπή που πέρασε, πέρασα τρεις επιτροπές, ε πέρασε μέσα μου λέει, λοιπόν, μετά πάω στον άλλον, μου λέει η αγελάδα τι μας χρησιμεύει λέει, η αγελάδα, αφού, είσαι, τα ξέρεις όλα, λέω απλό και αυτό, τι, του λέω έχει το γάλα, έχει το κρέας, έχει το τομάρι που κάνουμε υποδήματα, έχει και το άλλο του λέω, τι είναι κυρά, αυτό δεν είναι τώρα αλλά ήτανε, τι, κάναμε ζευγάρι και σπέρναμε τα σιτάρια, οι αρχαίοι ζούσανε με τα ζευγάρια, έχεις μου λέει αυτά, τα χω τα αλέτρια του λέω, τα χω στο χωριό, λοιπόν, πέρασε μέσα, κι ο τρίτος μου λέει τώρα δεν θα, μπορείς να μας εξυπηρετήσεις, λέω κάτι να ρωτήσετε, δε ξέρω ακόμα δε μπορώ να σας ειπώ, μου λέει, δε μου λες για να γεννηθεί ένα παιδί σωματικώς και πνευματικώς γερό τι πρέπει να γίνει, πως θα το υπολογίσουμε, του λέω να σου πω, ναι, πρέπει να γίνει η σύλληψη τον Σεπτέμβρη, στο ζευγάρι, και να γεννηθεί το Μάη, και τι λόγο έχει ο Σεπτέμβρης μου λέει ο επιθεωρητής, έχει λόγο, ο κόσμος από τα μπάνια, δεν είναι πολλές δουλείες το καλοκαίρι, είναι ξεκούραστος, ο άνθρωπος, για να γίνει το παιδί, πρέπει να είναι ξεκούραστο και χαρούμενο το ζευγάρι, τα σπέρματα πρέπει να είναι, ηρεμήσει και άμα κάνεις παιδί καταπεθαμένος και νηστικός,

οπωσδήποτε, κάτι θα βγει ανάπηρος, και μου λέει και το Μάη τι μου λέει, ο Μάης έχει στρώσει όλη τη γη του λέω με τ' άνθη, εκεί μέσα σε όλα το Μάη, Πρωτομαγιά, είναι πολλά φάρμακα, αυτό βοηθάει το πνεύμα και το σώμα, που θα γεννηθεί το παιδί, πέρασε μου λέει δε τρώγεσαι με τίποτα, λοιπόν και έτσι το πήρα το δημοτικό μονοχρονής και τώρα ανορθόγραφα τα γράφω, να τα ειδείτε τα γράμματά μου, τέλος πάντων, πήρα τρία πτυχία, οι άλλες φεύγανε, εγώ πήγαινα βραδινό, ήτανε δασκάλες, το ένα πτυχίο είναι η μουσική, μ' αρέσανε τα τραγούδια από μικρή και τα λουλούδια, όλα τα τραγούδια μου τα περισσότερα έχουνε λουλούδια, όλα τα τραγούδια, και τους γράφω ένα την πρώτη φορά, μου λένε μέσα στο σχολείο, ήτανε πολύ ρουφιάνες και κοπανατζούδες, εγώ δεν έφυγα, δεν έλειψα ώρα, τα παιδιά τα αγκάλιασα σαν να 'τανε δικά μου, και γράφω, φυτεύω μενεξέδες ζουμπούλια γιασεμιά, γυρίζω τα κοιτάζω μου καίνε την καρδιά, τα γραφεία θα στολίσω και τα βάζα θα γεμίσω, εγώ σας δίνω γιασεμιά μα εσείς την απονιά, με κοινωνάγανε οι γυναίκες που δούλευα τίμια, κάνανε κοπάνα όλες, δεν έφυγα ούτε μία ώρα, δόξα να χει ο θεός και πολλά τραγούδια, τα τραγούδια πάντως είναι με τα λουλούδια τα περισσότερα, τέλος πάντων, περίπου καταλάβατε, περίπου καταλάβατε.

(Μετά ξεκινήσαμε να μιλάμε λίγο για την Αποκερασιά,μιλάει η κυρία Διαμάντω)
Αρχίζαμε από την Παρασκευή, στολίζαμε τον Επιτάφιο, τα δώδεκα ευαγγέλια πρώτα, τι έννοια είχε, τα δώδεκα ευαγγέλια, λέγαμε, Δευτέρα ο Χριστός με τη μαχαίρα, μας λέγανε, Τρίτη ο Χριστός εκρύφθει, κατέβηκε στον Άδη, Τετάρτη ο Χριστός στον Άδη, Πέμπτη ο Χριστός εβρέθει, τον βρήκαν οι Εβραίοι, Παρασκευή θλίψη πολύ, μας έλεγαν, Σαββάτο χαρά γιομάτο, Κυριακή χοροί πολλοί, εχορεύανε, την Κυριακή όμως, όταν η Αποκερασιά ήτανε, η ώρα βάραγε στις δύο η ώρα, τώρα βαράει στις πέντε, κακώς τα αλλάζανε όλα τα πράγματα, ε τότες έβγαινε ο παπάς μετά την Αποκερασιά, η Αποκερασιά ήτανε η χαρούμενη μέρα που αναστήθηκε ο Χριστός, για να χορέψουμε και να γλεντάμε, έβγαινε ο παπάς με την παπαδιά πρώτοι και πιάναν το χορό, και λέγανε, πάνου στα Αϊ-Γιαννιού, ανάλογα με την εκκλησιά, πάνου στα Αϊ-Γιαννιού την τρούλα ο παπάς κάνει λειτούργα, κοίταξε την παπαδιά του και του πέσαν τα ιερά του, λέγανε, το 'λεγε ο παπάς αυτό, λοιπόν, έλεγε συνέχεια για την ποδιά της και για τα μάτια,

και τέλος πάντων, ήταν του παπά, ο πρώτος έλεγε αυτό το τραγούδι, και άρχιζε πρώτο τραγούδι που αρχίζουν τα παλιά τα χρόνια που ήμουν μικρό, έλεγε, ποταμέ Τζάνε ποταμέ μου, καλέ ποταμέ, ποταμέ μου όντας γεμίζεις και βαρά και βαράς και κυματίζεις, πάρε με Τζάνε ποταμέ μου, καλέ πάρε με, πάρε με στα κύματά σου στα στριφο, στα στριφογυρίσματά σου, να με πα, να με πας στη Δύση, Δύση και στ' Αλή και στ' Αλή Πασά τη βρύση, να ειχά νεράντζι να, μωρέ να 'ριχνα, στο πε μανά μ' στο πέρα παρεθύρι, να τσάκιζα τσάκιζα το μαστραπά ρόιδο μου, να τσάκιζα το μα, μωρέ μαστραπά που χει καλέ, που χει το καριοφίλι, για σεν το λε, σεν το λέω κι άκου τα αγάπη μου, για σεν το λέω κι α, μωρέ κι άκου τα που, εισαί καλέ, που εισαί στο παραθύρι, το μάντηλα, μαντηλάκι που κεντάς ρόιδο μου, το μαντηλάκι που, μωρέ που κεντάς σε με καλέ, σε μένα να το στείλεις, να μην το στείλ', μην το στείλεις μοναχό, ρόιδο μου, να μην το στείλεις μο, μωρέ μοναχό παρά μωρέ, παρά με την αγάπη, και εκείνη το, κείνη το, παράκουσε ρόιδο μου, και κείνη το παράκουσε και μο, καλέ και μοναχό το στέλνει, στα γόνατα, γόνατα, του το βαλέ ρόιδο μου, στα γόνατα του το, μωρέ το βαλε, στεκεί καλέ, στεκεί και το ρωτάει, για πες μου μα, πες μου μαντηλάκι μου ρόιδο μου, για πες μου μαντηλάκι μου πως μ' α μωρέ, πως μ' αγαπά η κυρά σου, όταν σε συ, όταν σε συλλογίζεται λεβέντη μου, όταν σε συλλογίζεται σαν κυ, μωρέ σαν κύμα δέρνει ο νους της, βλα μωρέ βλάχα πάει στο ποτάμι, βλάχα πάει στο ποτάμι για να πλύνει να λευκάνει, μα μωρέ μα δε, δε πάει μοναχή της, μα δε πάει μοναχή της, πάει με την αδερφή της, πάω και μωρέ πάω, και γω από κοντά τους, πάω και γω από κοντά τους για να ακώ τα μυστικά τους, για καλέ για να, βλέπω τα τεχνητά κεντίδια, για να βλέπω τα κεντίδια να τους μάθω τα παιχνίδια, μα καλέ μα δε θέλουνε παιχνίδια, μα δε θέλανε παιχνίδια μου ζητήσαν δακτυλίδια, φε καλέ φεύγω, ο μαύρος ντροπιασμένος, φεύγω ο μαύρος ντροπιασμένος και πολύ συκλετισμένος, βλα καλέ βλάχα, πάει στα βουνά, τω μωρέ τώρα βλάχα μ' την άνοιξη, τώρα την άνοιξη, τώρα το καλοκαίρι, θα πα, μωρέ θα πάρω χίλια πρόβατα, είναι άλλο τούτο, θα πάρω χίλια πρόβατα και πεντακόσια γίδια, απάν μωρέ απάν, απάνω στα βουνά, να φυλάζουμε τη στάνη να χαρούμε το γιουρτάνι, εγώ θα μωρέ εγώ θα παίζω ταμπουρά, μωρ' και εσύ τη φλογέρα, βλάχα μοναχή πιο πέρα, θα πάω πάνου στα βουνά, θα βαρέσουμε ταμπούρλα, να ζωθούνε όλα

τα τραγούδια, να μαζευτούν οι βλάμισσες και ούλες οι βλαχοπούλες, απάνω στις ψηλές ραχούλες θα χορεύουν βλαχοπούλες, πιο άλλο είναι, σαράντα δυό, σαράντα δυό ραβόπουλα και εξήντα καλέ μου, και εξήντα μαθητάδες, ράβουν της Ρίνα μου, να ζήσεις Κατερίνα μου, ραβούν της Ρίνας φόρεμα με εξήντα κάλε μου, εξήντα δυό βελόνες, και να μικρό Ρίνα μου, να ζήσεις Κατερίνα μου, και ένα μικρό ραβόπουλο ραβεί καλέ μου, ραβεί και τραγουδάει, το φόρεμα Ρίνα μου, δικιά μου Κατερίνα μου, το φόρεμα που σου 'ραψαν μαζί καλέ μου, μαζί μου να το λιώσεις, αν δεν το λιω Ρίνα μου, αν δεν το λιώσουμε μαζί, αν δεν το λιώσουμε μαζί στον α, καλέ μου, στον Άδη να το λιώσεις, για να το φαν τα χώματα και μένα η μαύρη πλάκα.

Ερ. Τι ξέρετε για τα τραγούδια στην Αποκερασιά;

Απ. Τα τραγούδια είχαν μέσα λουλούδια, στο πανηγύρι ακούγονταν τζάνε ποταμέ, να χα νεράντζι να 'ριχνα, μια λυγερή, που πας Ελένη από βραδιού, είσαι ψηλός στ' ανάστημα, με του τη την αστροφεγγιά, μαύρα πουλί μου θέλω να φορέσω, είδα μια στον αργαλειό και ύφαινε μεταξωτό..., αηδόνι αηδονάκι τραγούδαγε σε πέτρινο αλωνάκι

Ερ. Από μουσικά όργανα;

Απ. Ταμπουράς, βιολί, σαντούρι, μαντόλα, τα τραγούδια γενικά είχαν λουλούδια έρωτα, παράδειγμα, γαρυφαλλιά στο πρόσωπο, τσάμικο ένας λεβέντης χόρευε σε μαρμαρένιο αλώνι,

Μου ανέφερε το παρακάτω τραγούδι:

Καθιστικό: Το δέντρο του Δεντρούλη: ένας αετός καθότανε στο δέντρο του Δεντρούλη, ήταν το δέντρο δροσερό και είχε σκιά μεγάλη, και ο αετός στα νύχια του εκράταε ανθρώπινο κεφάλι, βολές βολές το τσίμπαγε και πολλές βολές το ρωτάει, κεφάλι κακορίζικο τίνος κεφάλι είσαι, είμαι του Γιώργη του Ντελή από την Αζανίτσα, Γιώργη μου τι ήθελες τι χάλεβες στο τούρκο το σαράϊ, ήρθα να δω το φίλο μου που ήταν πνιγμένος, και η τούρκισσα εφώναξε και του αγά του λέει, κόφτου το αγά μου κόφτου το κεφάλι.

Φωτεινή Βασιλείου Κράνια

Γένος Μαράντου, γονείς Βασίλειος και Κυριακούλα

Ημερομηνία γέννησης: 3 Οκτωβρίου του 1940 στο Βασιλίτσι

Το 1973 ήρθε στην Αθήνα.

Ημερομηνία & τόπος συνέντευξης: 10-5-2017(Βύρωνα)

Εικόνα 17: Φωτεινή Κράνια του Βασιλείου, Μενίδι καλοκαίρι 2017

(Πηγή: προσωπικό αρχείο Ιωάννη Παγκοζίδη)

Πληροφορίες για το Πάσχα στο Βασιλίτσι:

Την Κυριακή των Βαΐων, έχουμε ολονυχτία στην εκκλησία, καθόμαστε όλο το βράδυ, βγαίνει ο Σταυρωμένος και όταν τελειώσει η λειτουργία, όποιες γυναίκες θέλαμε πηγαίναμε στα εξωκκλήσια, είχα πάει και εγώ μια φορά, ανάβαμε τα καντήλια, ψέλναμε, γυρνάγαμε στην εκκλησία και φυλάγαμε τον Σταυρωμένο όλη την νύχτα. Μεγάλη Παρασκευή, φτιάχναμε τον επιτάφιο, μαζεύαμε λουλούδια και ύστερα κατά τις 3 το μεσημέρι, πηγαίναμε οι γυναίκες, έψελνε ο παπάς και πίναμε αγιασμό. Επίσης πηγαίναμε λάδι στα εξωκκλήσια, ανάβαμε τα καντήλια, το βράδυ κανονικά ψέλναμε και γυρνάγαμε τον Επιτάφιο σε όλο το χωριό, όπως και τώρα. Το Μεγάλο Σάββατο, όταν ξημέρωνε το πρωί, σφάζαμε τα

κατσίκια, βάφαμε τα αβγά, πλέναμε τα πατσαδάκια, τα μαγειρεύαμε και στις 5 το απόγευμα χτύπαγε η καμπάνα και πηγαίναμε στην Ανάσταση και το πρωί όταν τελείωνε η λειτουργία, πηγαίναμε σπίτι, είχαμε έτοιμη την μαγειρίτσα και βάζαμε και κατσίκι στο φούρνο με πατάτες αι κάναμε οπωσδήποτε γαλόπιτα, ήταν ‘έτσι το έθιμο. Κυριακή λοιπόν, κατά τις 2 το μεσημέρι χτύπαγε η καμπάνα, πηγαίναμε στην Αποκερασιά, μόλις τελείωνε, βγαίναμε από έξω και τραγουδάγαμε με το στόμα, είχαμε χορούς, τσάμικα, να δεις την παπαλάμπραινα, καλαματιανά, μοιράζανε δίπλες και κρασί. Πρώτα ο παπάς χόρευε το Χριστός Ανέστη, θυμάμαι τότε τον Παπανικόλα, στο χορό δεν είχαμε σειρά, γυναίκες άνδρες, όλοι μαζί πιανόμασταν και ο πρώτος με τον δεύτερο πιάνονταν με μαντήλι, το καλαματιανό το χορεύαμε το γνωστό, με τα σταυρώματα μπρος πίσω ή και πίσω όλα. Τώρα μερικά τραγούδια που ακούγονταν ήταν να χα νεράντζι να ‘ριχνα, πουλάκι ν εκελάηδαγε, περδικούλα ημέρενα, παπαλάμπραινα, λεμονάκι μυρωδάτο, αγκινάρα με τα αγκάθια, και άλλο ένα καλαματιανό θυμάμαι Γιάννη καλέ μου Γιάννη, Γιάννη για πάρε τ άλογο, σείρε το σεργιάνισε το, σείρε το στη βρύση πότιστο και ξαναγύρισέ το, συννέφιασε ο Παρνασσός...

Πληροφορίες για τις Απόκριες στο Βασιλίτσι:

Την πρώτη Κυριακή των Αποκριών, κρεατινή, αρχίζει η Σαρακοστή, μαζευόμαστε στα σπίτια το βράδυ και τρώμε κρέας με μακαρόνια και γιαούρτι, φτιάχνουμε μπουκιές και φτιαχτά μακαρόνια, χειροποίητα. Μαζευόμαστε συγγενίδες και λέμε: «Φάγατε; Φάγαμε», τρεις φορές και μετά «Χορτάσατε; Χορτάσαμε», άλλες τρεις φορές. Την δεύτερη Κυριακή που αποκρεύουμε, την τυρινή, τρώμε μακαρόνια με τυρί και λέμε πάλι τα ίδια. Μετά Δευτέρα πρωί, όποιος θέλει τρώει, όποιος θέλει δεν τρώει, νηστεύει μέχρι την Κυριακή του Πάσχα. Τις Κυριακές είχαμε καρναβάλια, έτσι τα λέγαμε, ντυνόμασταν, είχα ντυθεί και εγώ μια φορά και πηγαίναμε στα σπίτια, ντυμένοι, χορεύαμε μαζί με τον νοικοκύρη του σπιτιού, βγαίναμε στους δρόμους, γυρίζαμε τα σπίτια. Μόλις μπαίναμε σε κάθε σπίτι λέγαμε: «Χρόνια πολλά, καλή Σαρακοστή», «Να στε καλά», τέτοια, ευχές, κέρναγε ο νοικοκύρης του σπιτιού τα καρναβάλια, έτσι ήταν τότε, τώρα μιλάμε για χρόνια πριν.

Πληροφορίες για τον Πολιτιστικό Σύλλογο Βασιλιτσίου «Η Φανερωμένη»:
Ο σύλλογος ιδρύθηκε το 2004 στο Βασιλίτσι. Τώρα για το πότε δημιουργήθηκε το χορευτικό τμήμα, θυμάμαι ότι λειτουργούσε εδώ και δέκα χρόνια περίπου.

Πληροφορίες για την παραδοσιακή ενδυμασία του Βασιλιτσίου:

Την λέγαμε «αλλαξιά», «αλλαξιές», από πάνω φορούσαμε μπελερίνα, πλεχτό, από μέσα μεσοφόρι, σαν πουκάμισο, κομπινεζόν, ποδιά, στο κεφάλι φορούσαμε μπόλια, σαν μαντήλι, έτσι το λέγαμε, μάλιστα φορούσαμε άσπρο χρώμα για καλό, γιορτινό αλλά και χρωματιστά, από κάτω είχαμε τις κάλτσες, σκαλτσούνια που ήταν αγοραστές. Οι «αλλαξιές» όπως τις ονομάζαμε ήταν υφαντές στον αργαλειό. Αυτά φορούσαν οι γυναίκες. Οι άνδρες φορούσαν παντελόνια, παλτά, σακάκια και πουκάμισο, κανονικά.

Εικόνα 18: Αποκερασιά 2016

(Πηγή:

(<https://www.facebook.com/politistikosvasilitsiou/photos/a.609476469228763.1073741840.136613236515091/609479042561839/?type=3&theater>)

Εικόνα 19: Ο σύλλογος Η Φανερωμένη στην Ποντοηράκλεια (Βασιλίτσα) 25/6/2016

(Πηγή:

<https://www.facebook.com/politistikosvasilitsiou/photos/a.635852779924465.1073741841.136613236515091/635855286590881/?type=3&theater>)